

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2016-2023

Dąbrowa Chełmińska – Kijewo Królewskie – Unistaw – Zławieś Wielka

Spis treści

ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA LGD	4
1. FORMA PRAWNA I NAZWA STOWARZYSZENIA	4
2. OBSZAR	4
3. POTENCJAŁ LGD	5
3.1 Opis sposobu powstawania i doświadczenie LGD	5
3.2 Reprezentatywność LGD	11
3.3 Poziom decyzyjny – Rada	12
3.4 Zasady funkcjonowania LGD	13
3.5 Potencjał ludzki a regulaminy organów i biura	15
ROZDZIAŁ II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	16
1. OPIS METOD ANGAŻOWANIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W PRZYGOTOWANIE LSR	16
2. OPIS METOD ANGAŻOWANIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W REALIZACJĘ LSR	21
ROZDZIAŁ III. DIAGNOZA OBSZARU LGD ZAKOLE DOLNEJ WISŁY	23
1. UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE	23
2. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE I PRZYRODNICZE	23
2.1 Obszary atrakcyjne turystycznie	23
2.2 Korzystna lokalizacja obszaru	24
3. UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE I KULTUROWE	25
4. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE	27
4.1 Sytuacja demograficzna	27
4.2 Sytuacja społeczna obszaru	30
4.3 Dostęp do infrastruktury publicznej i społecznej	37
4.4 Edukacja i wychowanie	38
4.5 Kultura, Sport i rekreacja	39
4.6 Gospodarka obszaru i przedsiębiorczość	40
5. SPECYFIKA OBSZARU OBJĘTEGO LSR I UZASADNIENIE JEGO SPÓJNOŚCI	43
ROZDZIAŁ IV ANALIZA SWOT	44
ROZDZIAŁ V CELE I WSKAŹNIKI	48
1. ZGODNOŚĆ Z CELAMI PROW	49
2. OPIS CELÓW	49
3. FORMULARZ 1: CELE I WSKAŹNIKI – TABELA DO OBLIGATORYJNEGO WYKORZYSTANIA W ROZDZIALE V LSR – CEL 1	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO
ZAKŁADKI.	
4. FORMULARZ 2: CELE I WSKAŹNIKI – TABELA DO OBLIGATORYJNEGO WYKORZYSTANIA W ROZDZIALE V LSR – CEL 2	56
5. FORMULARZ 3: CELE I WSKAŹNIKI – TABELA DO OBLIGATORYJNEGO WYKORZYSTANIA W ROZDZIALE V LSR – CEL 3	58
6. MATRYCA LOGICZNA POWIĄZAŃ DIAGNOZY OBSZARU LUDNOŚCI, ANALIZY SWOT ORAZ CELÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ:	66
7. PLAN SZKOLEŃ	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
ROZDZIAŁ VI SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	73
1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ FORMALNO-INSTYTUCJONALNYCH	73
2. SPOSÓB USTANAWIANIA I ZMIANY KRYTERIÓW	75
3. POWIĄZANIE LOKALNYCH KRYTERIÓW WYBORU Z DIAGNOZĄ OBSZARU, CELAMI I WSKAŹNIKAMI	75
4. REALIZACJA PROJEKTÓW GRANTOWYCH I OPERACJI WŁASNYCH	77
ROZDZIAŁ VII PLAN DZIAŁANIA	79
ROZDZIAŁ VIII BUDŻET LSR	80
ROZDZIAŁ IX PLAN KOMUNIKACJI	81

1. GŁÓWNE CELE DZIAŁAŃ KOMUNIKACYJNYCH	81
2. RODZAJE DZIAŁAŃ KOMUNIKACYJNYCH	82
3. ZDEFINIOWANE GRUPY DOCELOWE, W TYM ZDEFAWORYZOWANE	82
4. ZAGROŻENIA I ŚRODKI ZARADCZE	84
ROZDZIAŁ X ZINTEGROWANIE	85
1. ZINTEGROWANIE W CELU SZCZEGÓŁOWYM	85
2. ZINTEGROWANIE BRANŻ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ.....	85
3. ZINTEGROWANIE Z DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI.....	85
ROZDZIAŁ XI MONITORING I EWALUACJA	92
1. OPIS PROCESU	92
2. SPOSÓB WYKORZYSTANIA WYNIKÓW Z EWALUACJI I ANALIZY DANYCH MONITORINGOWYCH.....	92
3. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ EWALUACYJNYCH.....	93
ROZDZIAŁ XII STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	94
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	95
ZAŁĄCZNIKI DO LSR	95
ZAŁĄCZNIK NR 1 PROCEDURA AKTUALIZACJI LSR	96
ZAŁĄCZNIK NR 2 PROCEDURY DOKONYWANIA EWALUACJI I MONITORINGU	97
ZAŁĄCZNIK NR 3: PLAN DZIAŁANIA.....	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
ZAŁĄCZNIK NR 4: BUDŻET (W ZŁ)	99
ZAŁĄCZNIK NR 5 DO LSR – PLAN KOMUNIKACJI.....	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.

ROZDZIAŁ I. Charakterystyka LGD

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” to trójsektorowe partnerstwo działające w formie stowarzyszenia specjalnego posiadającego osobowość prawną. Powołane zostało podczas zebrania założycielskiego w dniu 16.02.2006 roku w Watorowie k. Kijewa Królewskiego. W Krajowym Rejestrze Sądowym Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w dniu 26.05.2006 pod numerem 0000257579.

Stowarzyszenie posiada osobowość prawną i działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o Stowarzyszeniach (tj. Dz. U. z 2001r. Nr.79, poz.855 z późn. zm.), ustawy z 7 marca 2007r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2013 r., poz. 173z późn. zm.) wraz z późniejszymi ustawami zmieniającymi, Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 r., poz. 378) oraz Statutu.

Celem działania LGD jest realizacja lokalnej strategii rozwoju. Członkami stowarzyszenia są zarówno osoby fizyczne jak i osoby prawne. Zarząd pełni funkcje zarządcze, natomiast Rada pełni funkcje decyzyjne. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji realizowanych w ramach LSR.

Nadzór nad Stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Kujawsko- Pomorskiego.

2. Obszar

Obszar LGD „Zakole Dolnej Wisły” obejmuje 4 gminy wiejskie terytorialnie przynależące do województwa kujawsko-pomorskiego, w tym 2 przynależące administracyjnie do powiatu chełmińskiego – Kijewo Królewskie i Unisław oraz jedną przynależącą do powiatu bydgoskiego – Dąbrowa Chełmińska oraz jedną przynależącą do powiatu toruńskiego – Zławieś Wielka.

Wszystkie gminy zgodnie z uchwałami Rad Gmin są członkami LGD oraz przystąpiły do tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły” na lata 2016-2023

Wykaz gmin wchodzących w skład LGD

Lp.	Nazwa gminy	Kod	Ilość sołectw	Ilość miejscowości	Powierzchnia (km ²)	Ludność (stan na 31 XII 2013)
1.	Dąbrowa Chełmińska	0403022	15	23	125	7 978
2.	Kijewo Królewskie	0404032	11	15	72	4 443
3.	Unisław	0404072	9	10	73	7 003
4.	Zławieś Wielka	0415092	18	20	178	13 172
Suma			53	69	448	32 596

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, 2015 r.

Obszar LGD obejmuje najbardziej wysunięty na zachód, prawobrzeżny odcinek Doliny Wisły rozciągniętej między Bydgoszczą a Chełmnem i Toruniem. Łącznikiem obszaru jest Dolina rzeki Wisły. Całość obszaru należy do krainy geograficzno-historycznej, leżącej pomiędzy Drwęcą a dolną Wisłą – **Ziemia Chełmińska**. Łączna powierzchnia obszaru wynosi **448 km²**.

Zgodnie z wynikami przeprowadzonej diagnozy obszaru, który charakteryzuje się dużą spójnością, oddziaływanie poszczególnych funduszy EFSI będzie możliwe na całym obszarze objętym LSR.

3. Potencjał LGD

3.1 Opis sposobu powstawania i doświadczenie LGD

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” jako partnerstwo czterech gmin wiejskich (Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Unisław i Zławieś Wielka) kontynuuje działalność na rzecz rozwoju obszaru swoich gmin realizowaną w okresie programowania 2007-2013. Realizacja umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR w okresie programowania 2007-2013 nie dotyczyła Gminy Zławieś Wielka, która w 2015 r. formalnie przystąpiła do LGD „Zakole Dolnej Wisły” w miejsce występującej Gminy Pruszcz.

Partnerstwo funkcjonujące już poprzednim okresie programowania zawiązano podczas zebrania założycielskiego w dniu 16.02.2006 roku w Watorowie k. Kijewa Królewskiego. W Krajowym Rejestrze Sądowym Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w dniu 26.05.2006 pod numerem 0000257579.

Pierwsze spotkanie podmiotów zainteresowanych współpracą partnerską zostało zorganizowane 17 stycznia 2006 r. w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Kijewie Królewskim. Przybyły na nie 44 osoby z terenu 4 gmin. Całość działań stojących przed partnerami LGD nakreślił animator grup leaderskich z Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Przysieku. W ramach warsztatów strategicznych przeprowadzono 6 spotkań warsztatowych, w których uczestniczyli członkowie partnerstwa i 8 spotkań roboczych koordynatorów z poszczególnych gmin.

Od początku istnienia grupa inicjatywna działała prężnie na polu promocji produktów tradycyjnych, uczestnicząc m.in. w takich wydarzeniach jak seminarium „Z ekologią na co dzień” w dniu 7 kwietnia 2006 r. w siedzibie Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Przysieku. Wspólna praca przy organizacji inicjatyw lokalnych zacieśniała więzy współpracy, które procentowały coraz większym zainteresowaniem partnerów wszystkich sektorów udziałem w pracach stowarzyszenia. Kolejnym wspólnym przedsięwzięciem była organizacja rowerowego Rajdu Zakolem Dolnej Wisły. Na patrona przedsięwzięcia został zaproszony Wiceminister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Jan Krzysztof Ardanowski. W organizacji imprezy pomogło wsparcie finansowe udzielone w formie grantu przez Fundację Fundusz Współpracy oraz wsparcie licznych lokalnych sponsorów. LGD „Zakole Dolnej Wisły” była również współorganizatorem konferencji poświęconej zagadnieniom rozwoju wsi ze szczególnym uwzględnieniem programu Leader +. W konferencji uczestniczył wiceminister Jan Krzysztof Ardanowski oraz kilkunastu ekspertów

ds. rozwoju wsi m.in. z Torunia, Bydgoszczy i Koszalina. Wszystkie wystąpienia zostały zaadresowane do około 100 zaproszonych przedstawicieli Lokalnych Grup Działania z województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz partnerów zrzeszonych w LGD „Zakole Dolnej Wisły”.

W sierpniu 2006 roku LGD została zaproszona do współpracy przy organizacji Festiwalu Smaku w Grucznie, gdzie promowała inicjatywę współpracy partnerskiej oraz dziedzictwo kulturowe regionu. Natomiast we wrześniu 2006 roku LGD wzięła udział w konkursie organizowanym przez ODR dla kujawsko-pomorskich LGD na najciekawsze stoisko z produktem lokalnym i zajęła II miejsce. Dzięki działaniom promocyjnym LGD „Zakole Dolnej Wisły” stało się znane w całym województwie, pozyskało wielu nowych członków i partnerów, którzy zaangażowali się w organizację stoisk z lokalnym produktem i rękodziełem. Aktywne działania LGD możliwe były dzięki wsparciu ze strony samorządu lokalnego, przedsiębiorców i lokalnych liderów.

Od 1 stycznia 2007 do 14 kwietnia 2008 roku Lokalna Grupa Działania zrealizowała projekt: „Wykorzystanie dziedzictwa kulturalno-przyrodniczego obszaru „Zakola Dolnej Wisły” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Orientacji. Projekt wdrażany był przez Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa – FAPA w ramach Działania 2.7 „Pilotażowy Program LEADER +” Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”. Całkowita wartość projektu wyniosła około 464.000 zł.

W ramach projektu w 2007 r. zrealizowano następujące podprojekty:

1. Ożywienie świetlic wiejskich jako centrów kulturalnych wsi.
2. Agroturystyka jako możliwość rozwoju gospodarstwa wielofunkcyjnego – wyjazdy studyjne, seminaria.
3. Uprawa roślin energetycznych – seminaria promujące alternatywne i ekologiczne źródła energii wśród rolników i innych mieszkańców LGD
4. Wydanie kalendarza imprez kulturalno-sportowych z terenu działania LGD ZDW
5. Cykl biesiad międzygminnych.
6. Przeprowadzenie szkoleń z zakresu metod uprawy, przetwórstwa i sprzedaży produktów lokalnych.
7. Tradycyjne uprawy w rejonie zakola Dolnej Wisły zachowanie tradycji i wykorzystywanie w celu pozyskiwania dodatkowych źródeł dochodu mieszkańców wsi
8. Przeprowadzenie inwentaryzacji zasobów dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego oraz historycznego i dokonanie ich waloryzacji pod kątem rozwoju turystyki
9. Opracowanie i wydanie przewodnika, mapy i strony internetowej promującego atrakcje obszaru LGD ZDW
10. Konkurs produktów lokalnych i tradycyjnych

Sukces LGD w II schemacie Pilotażowego Programu Leader+ w listopadzie 2006 roku był silnym impulsem do dalszych działań na rzecz budowania partnerstwa i realizacji przedsięwzięć zaplanowanych w ramach strategii. Dzięki realizacji wielu zadań zawartych w strategii LGD „Zakole Dolnej Wisły” zyskała wiarygodność wśród mieszkańców.

W dniu 17 lipca 2008 roku Stowarzyszenie dokonało zmian statutowych dostosowujących LGD do nowych funkcji i zadań związanych z wdrażaniem LSR na lata 2009-2015.

W okresie wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 następował rozwój partnerstwa, integracji i aktywizacja społeczności zamieszkującej obszar LGD.

Prócz działań związanych z redystrybucją środków unijnych na poziomie lokalnym realizowano wiele działań mających na celu profesjonalizację LGD jako ośrodka głównej aktywności na obszarach wiejskich. W Biurze LGD przez cały okres wsparcia świadczone doradztwo zarówno na etapie wnioskowania o pomoc, jak i rozliczania zrealizowanych operacji.

Ważnym elementem działalności Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” było rozpowszechnianie informacji na temat działalności stowarzyszenia, zakresie wsparcia udzielanego w ramach środków unijnych, a także promocja walorów przyrodniczo - kulturowych obszaru. W ramach działania „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania nabywanie umiejętności i aktywizacja” zrealizowano szereg materiałów informacyjno-promocyjnych, które przyczyniły się do podniesienia świadomości

mieszkańców w zakresie realizacji działań PROW 2007-2013 oraz wypromowania obszaru jako miejsca o wyjątkowych walorach dziedzictwa kulturowo – przyrodniczego. Ponadto LGD stanowiło dla mieszkańców platformę integracji i aktywizacji poprzez organizację szeregu imprez i działań animacyjnych bowiem integracja i poczucie tożsamości mieszkańców pozwala na uwolnienie zbiorowej energii ludzi w kierunku realizacji działań społecznych. Do takich działań należały m.in. : Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły (5 edycji), konkursy na markę lokalną (5 edycji) , Biesiad Królewska w Kielpiu, imprezy integracyjne, rajdy nordic walking oraz konkursy plastyczne dla dzieci.

Rozpowszechnianie wiedzy i umiejętności w zakresie zasad aplikowanie i rozliczania środków ramach PROW 2007-2013, a także realizacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stanowiły również ważny element działalności stowarzyszenia. W ramach zadania organizowano szkolenia w zakresie zasad przyznania pomocy i wypełniania wniosku o przyznanie pomocy, a także realizacji operacji, w celu poprawy jakości składanych wniosków za pośrednictwem LGD. W efekcie w ramach wdrażania lokalnej strategii rozwoju do biura wpłynęło łącznie 100 wniosków, z których 55 zostało pomyślnie zrealizowanych i rozliczonych.

Do działań szkoleniowych należały również wizyty studyjne oraz udział w Forum Turystyki Wiejskiej, dzięki którym uczestnicy mieli okazję zapoznać się z dobrymi praktykami w zakresie wdrażania środków unijnych nie tylko w Polsce, ale również za granicą. Łącznie zorganizowano 7 zadań o charakterze szkoleniowym.

Przedstawiciele LGD Zakole Dolnej Wisły wzięli udział w 4 wizytach studyjnych obejmujących tematykę wdrażania środków unijnych w ramach podejścia LEADER na terenie Francji, Hiszpanii i Portugalii, a także Warmii i Mazur. Wymiana doświadczeń stanowi istotny element działalności stowarzyszenia, gdyż poznawanie dobrych praktyk wpływa na rozwój powstawanie innowacyjnych pomysłów w zakresie aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich.

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” w ramach PROW 2007-2013 zrealizowała 2 projekty współpracy. Pierwszy z nich polegał na opracowaniu wspólnej ze wszystkimi lokalnymi grupami działania w województwie kujawsko-pomorskim publikacji promującej turystyczne i kulturowe atrakcje na obszarach objętych lokalnymi strategiami rozwoju. Drugi projekt współpracy w partnerstwie z Fundacją „Ziemia Gotyku” LGD ukierunkowany był na promocję dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego, produktów lokalnych, obiektów turystyki wiejskiej oraz imprez cyklicznych obszaru obu partnerów pod wdzięczną nazwą Szlak Tradycji i Smaku. Szlak funkcjonuje po dziś dzień przyciągając ofertą turystów poszukujących ciekawych miejsc, produktów lokalnych, atrakcji i noclegów na obszarze 9 gmin: Pruszcz, Kijewo Królewskie, Unisław, Dąbrowa Chełmińska, Papowo Biskupie, Chełmża, Łubianka, Łysomice i Zławieś Wielka.

Wdrażanie działań w ramach strategii na lata 2009-2019 było na bieżąco monitorowane oraz oceniane w ramach dwóch badań ewaluacyjnych, które pozwoliły ocenić stan zaawansowania poszczególnych działań oraz określić poziom osiągniętych wskaźników. Pierwsza ewaluacja stanowiła średniookresową ocenę stanu wdrażania LSR w wymiarze rzeczowym i finansowym, dzięki wdrożeniu sugerowanych w niej zmian możliwa była poprawa efektywności wdrażania strategii. Zrealizowano również ewaluację ex post, która stanowiła końcową ocenę wdrażania strategii.

Wraz z końcem realizacji poprzedniej strategii Gmina Pruszcz podjęła decyzję o wystąpieniu z partnerstwa, tym samym rozpoczęto dyskusje na temat rozszerzenia obszaru Zakola o Gminę Zławieś Wielka, która cechuje się wyjątkową spójnością zarówno terytorialną, jak i społeczną z pozostałymi Gminami wchodzącymi w skład stowarzyszenia.

W 2014 roku Rada Gminy Zławieś Wielka podjęła uchwałę intencyjną o przystąpieniu do partnerstwa, po czym rozpoczęto intensywne działania w kierunku asymilacji mieszkańców z obszarem pozostałych gmin Zakola. Już w kwietniu 2014 roku wspólnie z przedstawicielami sektora publicznego i pozarządowego Gminy Zławieś Wielka zorganizowano Konferencję zatytułowaną „Zintegrowany produkt turystyczno-kulinarny Szlaku Tradycji i Smaku”, jaka odbyła się w Złejwsi Małej. Mieszkańcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, grup nieformalnych oraz sektora publicznego obszaru Gminy Zławieś Wielka czynnie uczestniczyli również w wydarzeniach promocyjnych organizowanych przez LGD „Zakole Dolnej Wisły” np. zawody sportowe reprezentacji Gmin, Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły.

Podczas Konferencji podsumowującej PROW 2007-2013 zatytułowanej „Efekt LEADER-a, czyli jak PROW 2007-2013 zmienił Zakole Dolnej Wisły”, jaka odbyła się w kwietniu 2015 r. nastąpiło oficjalne pożegnanie Gminy Pruszcz oraz powitanie nowej partnerskiej Gminy Zławieś Wielka.

W okres programowania 2014-2020 Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” wkracza jako doświadczony podmiot, silnie ukorzeniony w środowisku lokalnym. Stowarzyszenia przejawia się w doświadczeniu osób zaangażowanych w jego działalność, w tym kadr. LGD zatrudnia 2 pracowników biura na pełen etat oraz 4 koordynatorów gminnych. Kierownik biura posiada 6-letnie, a pracownik biura 2-letnie doświadczenie w obsłudze biura oraz wdrażaniu programu LEADER. Kadra zatrudniona w LGD Zakole posiada doświadczenie i umiejętności w zakresie wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych, w tym monitoringu i ewaluacji, czego potwierdzeniem są certyfikaty i zaświadczenia z ukończonych szkoleń. Zarówno koordynatorzy gminni, jak i pracownicy biura dobrze znają środowisko lokalne, na co dzień współpracują przedstawicielami wszystkich sektorów. Obszar nowoprzyjętej Gminy Zławieś Wielka jest sukcesywnie asymilowany z pozostałymi Gminami od 2014 roku poprzez organizację wspólnych działań takich jak : konferencje, szkolenia i konkursy.

**Działania w ramach nabywania umiejętności i aktywizacji zrealizowane
przez LGD Zakole w latach 2009-2015**

ROK	NAZWA DZIAŁANIA	KWOTA
2009	Opracowanie, przygotowanie, druk i dystrybucja materiałów informacyjnych	3411,00
	Szkolenie dla pracowników i członków organów w zakresie oceny wniosków	800,00
	Organizacja konferencji inauguracyjnej	5300,00
	Wykonanie materiałów promocyjnych	8198,40
	Organizacja szkolenia aktywizacyjnego	2000,00
	Razem	19709,40
2010	Szkolenie w zakresie aktywizacji w kierunku generowania tzw. "Małych projektów"	1220,00
	Wydruk przewodnika promocyjnego	9760,00
	Wykonanie materiałów promocyjnych	8500,00
	Wykonanie tablic informacyjnych - witaczy	5400,00
	Organizacja Biesiady w Kielpiu	4916,00
	Razem	29796,00
2011	Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły	10000,00
	Konkurs na Markę Lokalną	2902,98
	Szkolenie z zasad pisania biznesplanów	2900,00
	Zakup toreb płóciennych z logotypami	1771,20
	Impreza integracyjna dla społeczności lokalnej	4500,00
	Razem	22074,18
2012	Druk ulotki promocyjnej	2373,90
	Tablice informacyjne o LSR	811,80
	Tablica informacyjna na stelażu	615,00

	Wydruk pocztówek promocyjnych	3314,85
	Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły	10000,00
	Konkurs na Markę Lokalną	2970,00
	Zakup flag promocyjnych	731,95
	Szkolenie dla członków Rady w zakresie oceny operacji	1300,00
	Udział w festynie Barwy Lata Dary Jesieni w Przysieku	1856,00
	Razem	23973,50
2013	Impreza integracyjna dla społeczności lokalnej	4500,00
	Ewaluacja postępów wdrażania LSR	4000,00
	Smycze promocyjne	304,21
	Koszulki promocyjne	1458,78
	Ulotki promocyjne	2460,00
	Projekt i utworzenie nowej strony www	2500,00
	Konkurs na Markę Lokalną	2854,00
	Szkolenie z zakresu wypełniania wniosków w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”	450,00
	Udział w wizycie studyjnej	630,00
	Udział w Forum Turystyki Wiejskiej	400,00
	Razem	19556,99
2014	Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły	10000,00
	Udział w wizycie studyjnej	2460,00
	Impreza integracyjna dla społeczności lokalnej	3800,00
Razem	16260,00	
2015	Dodruk przewodnika "Wędrówki po Zakolu Dolnej Wisły"	14268,00
	Druk ulotek kwestowych	1387,44
	Wydanie folderu podsumowującego PROW 2007-2013	19457,80
	Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły	18250,00
	Konkurs plastyczny "Dzieci widzą, że w Zakolu się dzieje"	1956,73
	Ewaluacja ex post	7000,00
	Organizacja Rajdu Nordic Walking	3972,00
	Wizyta studyjna - wioski tematyczne	9948,00
	Konferencja podsumowująca PROW 2007-2013	6046,00
	Konkurs kulinarny "Miodowe nuty Zakola na słodko i na wytrawnie"	5136,19
	Wizyta studyjna Rozwój kierowany przez społeczność - Portugalia	2800,00
Razem	90222,16	

Projekty współpracy zrealizowane przez LGD Zakole w latach 2009-2015

ROK	TYTUŁ PROJEKTU WSPÓŁPRACY	KWOTA
2010-2011	Kujawsko-Pomorskim Szlakiem Lokalnych Grup Działania	10 693,35 zł
2012-2014	Szlak Tradycji i Smaku	71 761,60 zł

Operacje realizowane przez LGD Zakole Dolnej Wisły oraz Beneficjentów działań w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2009-2015 wpłynęły na rozwój regionu i obszarów wiejskich, a to głównie za sprawą metody podejścia Leader, integrującej w sobie potencjał trzech sektorów – społecznego, gospodarczego i publicznego. Także zintegrowane podejście do rozwoju obszaru, dążące do efektywnego wykorzystania zasobów ludzkich, kulturowych, przyrodniczych, gospodarczych dało zupełnie nową jakość w rozwoju wsi. Cele określone w LSR ukierunkowane były na konkretne oddziaływanie wpływające na rozwój obszaru LSR i jego mieszkańców:

Cele ogólne, szczegółowe i przedsięwzięcia zrealizowane w ramach LSR na lata 2009-2015

1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe Zakola Dolnej Wisły

1.1 Stworzenie warunków do rozwoju bogatej i atrakcyjnej oferty turystycznej

Przedsięwzięcie I - Nowoczesna infrastruktura turystyczna i estetyka wsi

1.2 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

Przedsięwzięcie II - Edukacja i promocja dziedzictwa Zakola Dolnej Wisły

2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych

2.1 Rozwój tożsamości społeczno-kulturowej mieszkańców wsi

Przedsięwzięcie III - Animacja kulturalna i społeczna mieszkańców Zakola Dolnej Wisły

2.2 Tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb społecznych, kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych

Przedsięwzięcie IV - Nowoczesna infrastruktura społeczna, kulturowa, sportowa i rekreacyjna

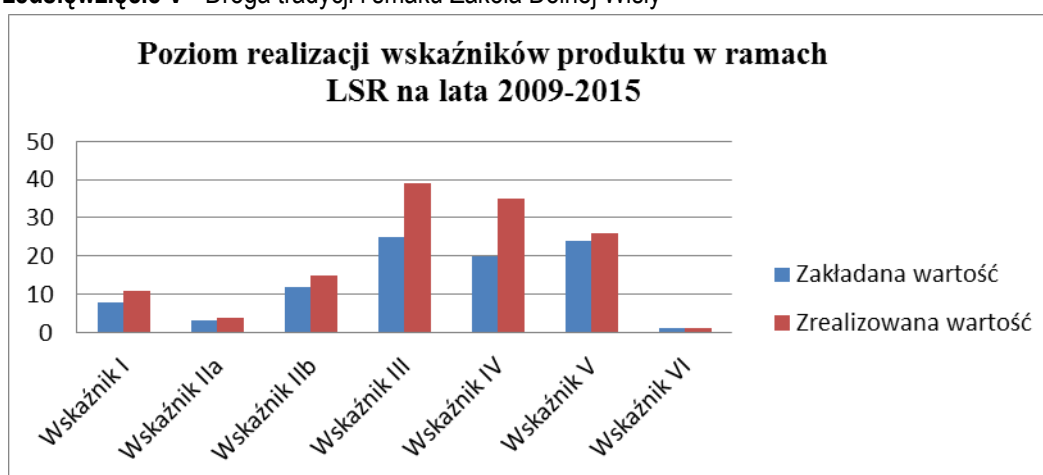
2.3 Wspieranie rozwoju gospodarczego obszaru LGD

Przedsięwzięcie VI - Obszar LGD sprzyjający przedsiębiorczości

3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły

3.1 Promocja, wsparcie produkcji i przetwórstwa produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji

Przedsięwzięcie V - Droga tradycji i smaku Zakola Dolnej Wisły

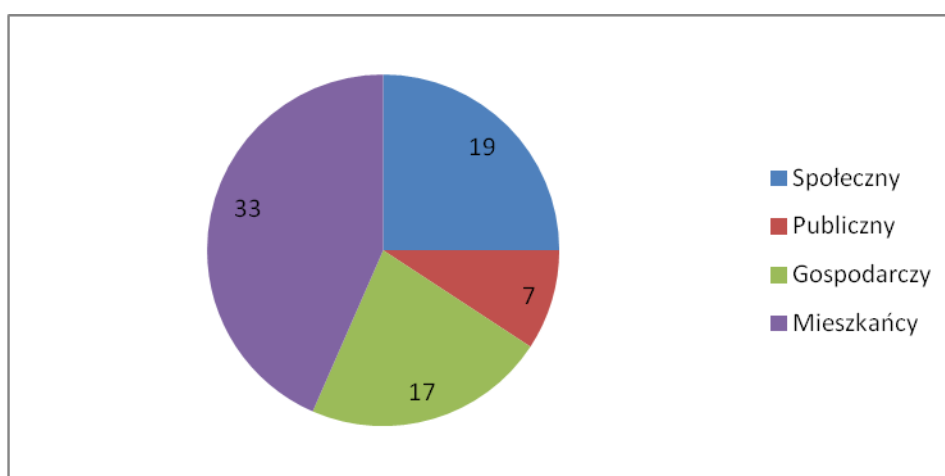
Poziom realizacji zamierzonych w LSR celów określają wskaźniki, które w ramach określonego budżetu dzięki skutecznemu wdrażaniu środków zrealizowano na poziomie wyższym niż wstępnie zakładano.

Dzięki dotychczasowemu doświadczeniu oraz potencjałowi obszaru, jaki wzrósł dzięki działaniom realizowanym przez LGD i Beneficjentów kolejne lata pracy nad poprawą warunków życia mieszkańców Zakola Dolnej Wisły będą obejmowały zagadnienia komplementarne do warunków stworzonych w poprzedniej perspektywie finansowania unijnego w ramach PROW 2007-2013. Ważnym elementem tych działań będzie skupienie się na problemach społecznych wskazanych przez mieszkańców w procesie konsultacji takich jak m.in.: bezrobocie, niski poziom przedsiębiorczości, czy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu grup defaworyzowanych.

3.2. Reprezentatywność LGD

Charakter LGD „Zakole Dolnej Wisły” określają członkowie Stowarzyszenia, zarówno osoby prawne jak i osoby fizyczne, będące reprezentantami różnych środowisk i sektorów.

Wykres: Struktura członków stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Zakole Dolnej Wisły" ze względu na reprezentowany sektor

Duży autorytet i możliwości działania zapewnia partnerstwu obecność w jego składzie podmiotów z sektora publicznego, w tym przede wszystkim samorządów lokalnych 4 gmin – Dąbrowy Chełmińskiej, Kijewa Królewskiego, Unisławia i Złejwsi Wielkiej. Poza gminami sektor publiczny reprezentują przedstawiciele szkół i ośrodków kultury. Najliczniej w stowarzyszeniu jest prezentowane środowisko społeczne – stowarzyszenia gminne i wiejskie, towarzystwa przyrodnicze i historyczne, organizacje sportowe, organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych.

Członkami stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy i rolnicy, w tym właściciele gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych, lokalni rzemieślnicy, producenci i usługodawcy. W gronie członków LGD nie brakuje również osób fizycznych – mieszkańców (33 osoby), których udział w działaniach Stowarzyszenia jest znaczący.

LGD Zakole Dolnej Wisły jest stowarzyszeniem otwartym na nowych członków. Poszerzenie składu partnerstwa jest priorytetem zarówno dla władz stowarzyszenia, jak i dla wszystkich dotychczasowych członków. Proces rozszerzenia składu LGD można rozpatrywać w dwóch płaszczyznach. Pierwsza to płaszczyzna formalno-prawna. Tu o rozszerzeniu mówią zapisy w statucie LGD określające szczegółowo tryb przyjmowania nowych członków Stowarzyszenia. Drugą płaszczyzną są działania podejmowane przez LGD, których celem jest pozyskanie nowych członków. Są to działania o charakterze informacyjno-promocyjnym, podejmowane przez władze stowarzyszenia i poszczególne jej członków.

W ramach realizacji LSR na lata 2016-2023 LGD „Zakole” zintensyfikuje działania w kierunku poprawy wielowymiarowej jakości życia mieszkańców na obszarze. Działania te będą odzwierciedleniem potrzeb mieszkańców wyrażonych w konsultacjach społecznych i opisanych w diagnozie – poprawa zatrudnienia i tworzenia miejsc pracy, przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, rewitalizacja fizyczna, gospodarcza, i społeczna społeczności wiejskich. Grupy defaworyzowane określone

na podstawie badań, w tym analizy SWOT, zostaną objęte pomocą w ramach instrumentu RLKS ze szczególnym naciskiem na aktywizację społeczno-zatrudnieniową. Do grup tych należą:

- kobiety
- osoby młode do 40 r. ż.
- osoby w wieku powyżej 50 r.ż.
- osoby niepracujące (osoby nieaktywne zawodowo oraz osoby zarejestrowane w PUP)
- osoby niepełnosprawne (osoby z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności)
- osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej

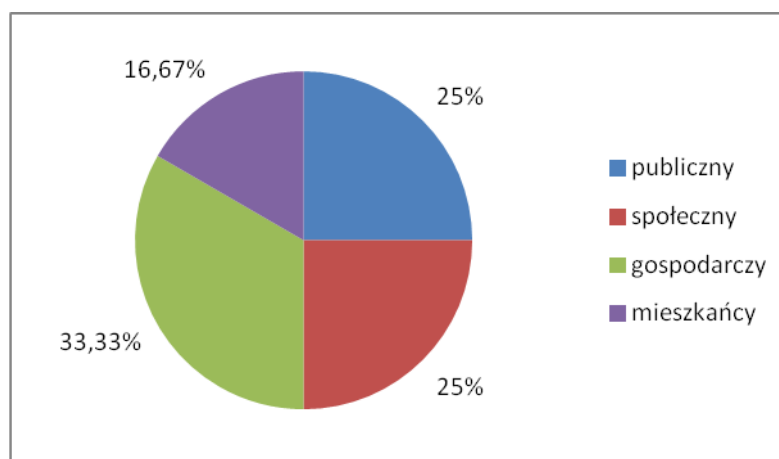
Wdrażając działania ukierunkowane na poprawę sytuacji w zakresie wykluczenia społecznego LGD będzie kładło nacisk na odpowiednie formy komunikacji z mieszkańcami, tak aby dopasować je do warunków panujących w środowisku lokalnym. Zostało to szczegółowo omówiono w rozdziale IX „Plan komunikacji”. Ponadto budżet strategii w większości będzie skierowany na poprawę sytuacji grup defaworyzowanych, w szczególności w zakresie operacji ukierunkowanych na tworzenia nowych miejsc pracy, aktywizację społeczno-zawodową, wzmocnienia kapitału społecznego, ożywienie społeczno-gospodarcze obszaru. Operacje bezpośrednio przyczyniające się do poprawy warunków życia grup defaworyzowanych w ramach działań na wdrażanie LSR w latach 2016-2023 będą obejmowały 83 % budżetu na to działanie. W ramach działań z zakresu aktywizacji wspierane będą również osoby z grup defaworyzowanych. Szczegóły w tym zakresie określa rozdział VIII „Budżet LSR”.

3.3. Poziom decyzyjny – Rada

Jednym ze statutowych organów Stowarzyszenia LGD Zakole Dolnej Wisły jest Rada, do której wyłącznej kompetencji należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt. 9 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego I Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17.12.2013 r. , które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalanie kwoty wsparcia zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. rozporządzenia nr 1303/2013 wraz z późniejszymi zmianami.

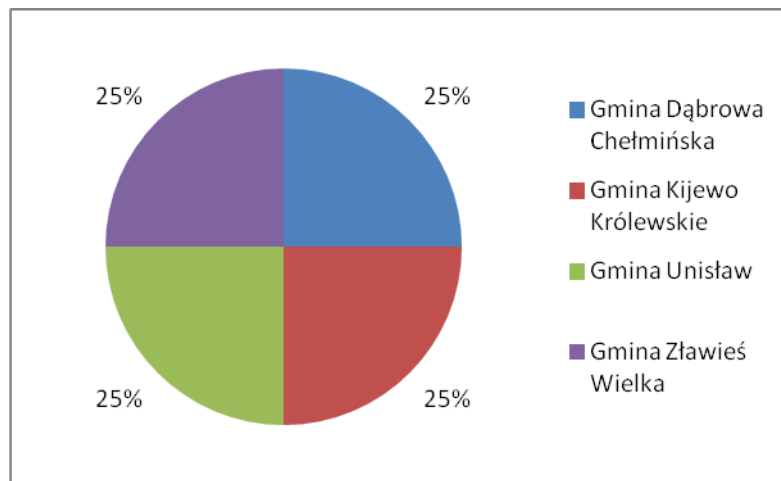
Rada LGD „Zakole” składa się z 12 osób (statutowo 12-20 osób). W składzie Rady zachowane są proporcje „sektorowe” wymagane w art. 32 pkt. 2, podpunkt b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego I Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17.12.2013 r. Sektor publiczny reprezentuje 3 członków Rady, sektor społeczny 3, sektor gospodarczy 4, mieszkańców 2 członków. Sektor publiczny stanowi 25 % członków Rady. Skład organu decyzyjnego zapewnia brak dominacji zarówno sektora publicznego, jak i pojedynczej grupy interesu w procesie decyzyjnym.

Wykres: Procentowy udział poszczególnych sektorów.

Każda z Gmin wchodzących w skład LGD reprezentowana jest przez 3 osoby.

Wykres: Procentowy udział poszczególnych Gmin.

Statut LGD reguluje zakaz łączenia funkcji w organie decyzyjnym z funkcją w zarządzie, organie kontroli oraz zatrudnienia w Biurze LGD.

Szczegółowe uprawnienia, organizację pracy oraz tryb obradowania określa regulamin Rady. W niniejszym dokumencie znajdują się regulacje w zakresie zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiejkolwiek grupy interesu w organie decyzyjnym, w tym m.in. wprowadzające ograniczenia reprezentowania sektora społeczno-gospodarczego przez osoby związane z sektorem publicznym oraz nieupoważnienie osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji, a także ważna procedura wyłączenia członka organu decyzyjnego od udziału w dokonywaniu wyboru operacji. Regulamin również określa zasady w zakresie prawidłowości wyboru dokonywanego przez członków organu decyzyjnego.

3.4. Zasady funkcjonowania LGD

3.4.1 Opis rozdziału funkcji pomiędzy poszczególne organy LGD

Statut Stowarzyszenia rozdziela funkcje zarządcze (które sprawuje Zarząd Stowarzyszenia składający się z 4 członków) oraz kontrolne (które sprawuje 4-osobowa Komisja Rewizyjna). Statut wyklucza możliwość łączenia funkcji w różnych organach organizacji: Zarządzie oraz Komisji Rewizyjnej i Radzie Stowarzyszenia. Członkowie wszystkich organów Stowarzyszenia wybierani są w drodze głosowania przez Walne Zebranie Członków. Szczegóły na temat trybu dokonywania wyboru członków organów określa Statut.

Najwyższą władzą w stowarzyszeniu jest Walne Zebranie Członków, do którego kompetencji należą najważniejsze decyzje, jak:

- 1) określanie głównych kierunków działania i rozwoju stowarzyszenia
- 2) uchwalenie statutu i jego zmian,
- 3) wybór i odwoływanie członków wszystkich władz stowarzyszenia,
- 4) udzielanie absolutorium władzom Stowarzyszenia,
- 5) ustalanie wysokości składek członkowskich,
- 6) podejmowanie uchwały o rozwiązaniu Stowarzyszenia i przeznaczeniu jego majątku,
- 7) uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia,
- 8) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Zarządu Stowarzyszenia i Komisji Rewizyjnej w szczególności dotyczących projektów realizowanych przez Stowarzyszenie w ramach programów operacyjnych, Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Lokalnej Strategii Rozwoju.
- 9) uchwalanie budżetu
- 10) podejmowanie uchwał w sprawach finansów stowarzyszenia a w szczególności zaciągania przez nie zobowiązań z zastrzeżeniem § 26 ust. 2
- 11) rozpatrywanie wniosków i postulatów zgłoszonych przez członków stowarzyszenia lub jego władze
- 12) rozpatrywanie odwołań od uchwał zarządu

13) podejmowanie uchwał w każdej sprawie podniesionej pod obrady we wszystkich sprawach niezastrzeżonych do kompetencji innych władz stowarzyszenia

14) uchwalanie kryteriów wyboru projektów

15) zatwierdzenie i przyjęcie LSR

Zarząd jest organem wykonawczym Stowarzyszenia. Kieruje on całokształtem działalności Stowarzyszenia, reprezentuje je na zewnątrz. Do zakresu działania Zarządu Stowarzyszenia należy w szczególności:

- 1) realizacja uchwał Walnego Zebrania Członków i Rady Stowarzyszenia,
- 2) przygotowanie projektu i realizacja budżetu Stowarzyszenia,
- 3) sprawowanie zarządu nad majątkiem Stowarzyszenia,
- 4) podejmowanie decyzji w sprawie nabycia lub zbycia majątku nieruchomego i ruchomego,
- 5) podejmowanie decyzji w sprawie zaciągania zobowiązań,
- 6) podejmowanie uchwał w sprawach przyjmowania i wykluczania członków,
- 7) składanie sprawozdań ze swej działalności na Walnym Zebraniu Członków,
- 8) uchwalanie regulaminów przewidzianych w statucie,
- 9) reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz,
- 10) powoływanie w razie potrzeb komisji problemowych.

Komisja Rewizyjna jest organem Stowarzyszenia powołanym do sprawowania kontroli nad jego działalnością. Do zakresu działania Komisji Rewizyjnej należy:

- 1) kontrolowanie całokształtu działalności Stowarzyszenia,
- 2) prawo żądania zwołania Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków
- 3) występowanie z wnioskiem o udzielenie absolutorium Zarządowi
- 4) dokonywanie wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe Stowarzyszenia zgodnie z przepisami o rachunkowości.

3.4.2 Dokumenty wewnętrzne regulujące działanie LGD

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” działa w oparciu o szereg regulacji formalno-prawnych określonych szczegółowo w Statucie Stowarzyszenia oraz dokumentach niższego rzędu takich jak regulaminy funkcjonowania poszczególnych organów.

Statut stanowi klucz do sprawnego działania LGD „Zakole Dolnej Wisły”, wskazuje status oraz podstawy prawne jej działalności. W dokumencie tym zawarto cele oraz obszary działania LGD, a także wyraźnie rozgraniczono kompetencje poszczególnych organów, w tym Rady Stowarzyszenia jako dodatkowego organu odpowiedzialnego za wybór operacji w ramach LSR. Statut określa także zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach, a także reguluje kwestie majątkowe Stowarzyszenia. Statut oraz jego zmiany uchwała Walne Zebranie Członków.

Zasady funkcjonowania poszczególnych organów LGD „Zakole Dolnej Wisły” określone zostały w regulaminach uchwalanych zgodnie z postanowieniami statutu przez Zarząd:

1. **Regulamin Rady** – określa szczegółowe procedury zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego oraz zasady podejmowania decyzji w sprawie oceny i wyboru operacji, w tym procedurę wyłączenia z oceny operacji.
2. **Regulamin Walnego Zebrania Członków** - określa szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Walnego Zebrania Członków, podejmowania decyzji należących do jego kompetencji, a także protokołowania posiedzeń.
3. **Regulamin Komisji Rewizyjnej** – określa szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, a także zasady prowadzenia działań kontrolnych oraz sporządzania protokołów z posiedzeń.

Zasady funkcjonowania **Biura** określone zostały również w formie regulaminu, który reguluje m.in. takie kwestie jak: zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, zakresy kompetencji na poszczególnych stanowiskach, zasady udostępniania

informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, a także sposoby oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.

3.5. Potencjał ludzki a regulaminy organów i biura

Osoby bezpośrednio zaangażowane w prace na rzecz LGD powinny mieć odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Wiedza i doświadczenie tych osób winna odpowiadać zakresowi merytorycznemu LSR.

Wszelkie wymagania odnośnie tych osób regulują Statut, Regulamin Rady, Regulamin Biura.

LGD zakłada minimalne wymogi w stosunku do osób bezpośrednio zaangażowanych w realizację LSR. Określone wymagania obowiązywać muszą podczas całego okresu wdrażania założeń LSR.

Minimalne wymogi osób bezpośrednio zaangażowanych we wdrażanie LSR

Wymagania konieczne i pożądane w odniesieniu pracowników Biura

Stanowisko pracy: **Kierownik biura**

Wymagania konieczne	Wymagania pożądane
1. Wykształcenie: wyższe	1. Dyspozycyjność
2. Znajomość obsługi komputera, podstawowych pakietów biurowych i programów do obsługi internetu	2. Dobra znajomość obszaru LGD
3. doświadczenie zawodowe: minimum 2 lata	3. Znajomość zagadnień wynikających RLKS i podejścia LEADER w stopniu pozwalającym na właściwe wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju
4. Znajomość specyfiki organizacji pozarządowej, podejścia Leader, wdrażania i rozliczania projektów unijnych,	4. Prawo jazdy + możliwość odbywania podróży służbowych własnym samochodem
5. Niekaralność za przestępstwa popełnione umyślnie.	

Stanowisko pracy: **Pracownik biura**

Wymagania konieczne	Wymagania pożądane
1. Wykształcenie: wyższe lub średnie	1. Prawo jazdy kat. B + samochód
2. Znajomość obsługi komputera, podstawowych pakietów biurowych i programów do obsługi internetu	2. Znajomość komunikatywna j. angielskiego
3. doświadczenie zawodowe	3. Znajomość zagadnień wynikających RLKS i podejścia LEADER w stopniu pozwalającym na właściwe wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju
4. Znajomość zasad obsługi kancelaryjnej biura, kreatywność,	
5. Niekaralność za przestępstwa popełnione umyślnie.	

Minimalne wymagania względem członków Rady LGD

Rada LGD
Zamieszkiwanie lub praca na obszarze gmin wiejskich, które wchodzi w skład LGD – udokumentowanie przez min. 80% członków Rady zamieszkiwania na obszarze – własnoręcznie podpisane oświadczenie.
Co najmniej jedna osoba spośród członków Rady powinna posiadać udokumentowaną znajomość przynajmniej jednego języka roboczego UE (angielski, francuski lub niemiecki) w stopniu umożliwiającym swobodne porozumiewanie się lub przedłożyć oświadczenie o znajomości języka roboczego UE w stopniu min. podstawowym oraz że posiada umiejętności komunikować się w danym języku. Można przedłożyć informację np. o pobycie za granicą, o nauce języka w szkole.
Doświadczenie min. 2 członków Rady w zakresie oceny i wyboru operacji realizowanych w odpowiedzi na konkursy ogłaszane przez LGD lub ocena projektów z udziałem środków publicznych – własnoręcznie podpisane oświadczenie.

Zadaniem Biura Lokalnej Grupy Działania jest zapewnienie sprawnego bieżącego funkcjonowania Stowarzyszenia oraz obsługi jego statutowych organów Zarządu, Rady oraz Komisji Rewizyjnej i Walnego Zebrania Członków .

W związku z tym zakłada się, że w biurze docelowo wskazane jest aby pracowały minimum 3 osoby o kwalifikacjach i doświadczeniu w pracy administracyjnej i biurowej. Do biura LGD będą służyć wnioski na realizację operacji, zgodnie z założeniami LSR, gdzie musi być zagwarantowany odpowiedni obieg dokumentów oraz bezpieczeństwo danych beneficjentów.

Biuro LGD będzie wyposażone w podstawowe urządzenia biurowe niezbędne do obsługi administracyjnej stowarzyszenia i wdrażania LSR. Powierzchnia biurowa będzie adekwatna do ilości zatrudnionych pracowników oraz umożliwiającą swobodną obsługę interesantów.

Zarząd Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” w celu sprawnego wdrażania strategii może zatrudniać na umowy cywilno-prawne koordynatorów gminnych, ekspertów oraz inne osoby, których zatrudnienie jest niezbędne do prawidłowego wykonania wdrażanych działań.

ROZDZIAŁ II. Partycypacyjny charakter LSR

1. Opis metod angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” przeprowadziła prace nad lokalną strategią rozwoju obszaru gmin: Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Unisław oraz Zławieś Wielka. Strategia opracowywana została w sposób partycypacyjny z szerokim zaangażowaniem wszystkich sektorów na których oparte jest działanie LGD tj. społecznego, publicznego, gospodarczego i mieszkańców. Dokument został przygotowany przez pracowników biura oraz Zarząd z dużym zaangażowaniem społeczności lokalnej. W celu przeprowadzenia konsultacji na wysokim poziomie na etapie badań i spotkań z mieszkańcami skorzystano z pomocy firmy zewnętrznej (moderowanie spotkań z wykorzystaniem wielu innowacyjnych metod socjologicznych). Na każdym etapie LGD angażowała wszystkie sektory w proces przygotowywania strategii poprzez udział w badaniach ankietowych oraz spotkaniach organizowanych w poszczególnych gminach. Na bieżąco przekazywała informacje o każdym etapie zachęcając do włączania się w prace przy następujących działaniach.

Podczas budowania strategii brane pod uwagę były wnioski i rekomendacje zawarte w przeprowadzonych w poprzednim okresie finansowania badaniach ewaluacyjnych:

1. Badanie ewaluacyjne pn. **Efektywność działalności Lokalnych Grup Działania oraz realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach PROW 2007-2013 w województwie kujawsko-pomorskim - 2012**
2. Ewaluacja on going pn. „Badanie efektywności wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Zakole Dolnej Wisły” - 2013
3. Ewaluacja ex post pn. „Badanie efektywności wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Zakole Dolnej Wisły” - 2015

Prace nad strategią rozpoczęto w czerwcu 2014 roku poprzez przeprowadzenie konsultacji społecznych mających na celu określenie kierunków działania LGD w perspektywie finansowania unijnego 2014-2020. Zadanie to finansowane było w ramach projektu „Konsultacje Społeczne w Powiecie Chełmińskim (numer projektu POKL.05.04.02-00-E51/13) realizowanego przez Pomorską Fundację Rozwoju Kultury i Sztuki z Torunia oraz Starostwo Powiatowe w Chełmnie. LGD Zakole Dolnej Wisły jako uczestnik tego projektu, uzyskała wsparcie szkoleniowe i doradcze w zakresie projektowania i realizacji procesu konsultacji społecznych, a także środki finansowe niezbędne do pokrycia wydatków związanych z realizacją poszczególnych jego elementów. Efektem przedsięwzięcia jest diagnoza oraz raport z konsultacji określający kierunki działania LGD w nowej perspektywie finansowania unijnego. Podstawowym założeniem, które przyjęto dla potrzeb opracowania LSR na lata 2014-2020 jest szerokie włączenie mieszkańców w proces podejmowania strategicznych decyzji. Uspołecznienie i oddolność działań jest bowiem jednym z filarów, na których swoje funkcjonowanie opiera LGD. W tym celu opracowano i zrealizowano scenariusz całego procesu konsultacyjnego, na który składały się:

- szkolenie - przed rozpoczęciem badań w dniu 12 czerwca 2014 r. osoby zaangażowane w proces konsultacji zostały odpowiednio przeszkolone z zakresu prowadzenia wywiadów, sondaży, konstruowania ankiet

- badanie opinii mieszkańców – stanowiące diagnozę lokalnych potrzeb i możliwości. Uzyskane dane stanowiły także bazę do stworzenia analizy SWOT oraz wypracowania celów i wskaźników. Specjalnie sformułowane pytania w poszczególnych narzędziach pozwoliły wypracować bazę planu komunikacyjnego odnoszącego się do realizacji LSR. Badanie odbyło się w okresie czerwiec - wrzesień 2014 r. przy pomocy narzędzi badawczych takich jak ankietę bezpośrednią i internetową, sondaż oraz wywiady bezpośrednie. Mieszkańcy obszaru jako kluczowe zagadnienia wskazali rynek pracy i zarobki mieszkańców. Badaniem zostało objętych 181 osób z terenu LGD.

- „akcja wlepkowa” - została przeprowadzona na terenie szkół gimnazjalnych i podstawowych. Uczniowie zostali zapytani o ich potrzeby w kontekście przyszłego okresu programowania: Młodzież w formie przyklejanych kartek z pomysłami odpowiedziała na pytanie „Co chcielibyście robić lub z zmienić w swojej miejscowości, na co dotąd nie mieliście możliwości?”. Spotkało się to z dużym zainteresowaniem i zaangażowaniem młodych mieszkańców Zakola.

- spotkania w gminach z przedstawicielami organizacji pozarządowych, grup nieformalnych oraz osobami aktywnie działającymi na rzecz społeczności lokalnych (po jednym w każdej gminie Dąbrowa Chełmińska – 19.08.2014, Unisław – 20.08.2014, Zławieś Wielka -21.08.2014 Kijewo Królewskie - 27.08.2014). Spotkania te były elementem procesu diagnozy, gdzie dyskutowano na temat potrzeb oraz koniecznych zmian na obszarze Zakola.

- panele ekspertów – przeprowadzone zostały dwa tzw. „panele ekspertów” których uczestniczył moderator oraz osoby zaangażowane w prowadzenia badań. Spotkania miały na celu bieżące monitorowanie procesu konsultacji. **Podczas spotkań dokonywano szczegółowej analizy wniosków jakie spływały podczas konsultacji i dokonywano ich przyjęcia bądź odrzucenia.** (30.09.2014 r. w Kijewo Królewskie, 18.12.2014 r. Unisław)

- spotkania grup roboczych – na podstawie wyników przeprowadzonego badania ankietowego, sondażu, wywiadów oraz „akcji wlepkowej” przedstawiciele LGD podjęli decyzję o powołaniu dwóch grup roboczych:

grupa pierwsza: aktywność społeczna, edukacja, ochrona zdrowia, sport i rekreacja,

grupa druga: przedsiębiorczość i rynek pracy,

Każda z grup spotkała się dwukrotnie (17.11.2014 r. Otowice i 26.11.2014 r. Kijewo Królewskie). W trakcie spotkań uczestnicy zgłosili szereg konkretnych propozycji działań w swoich dziedzinach. Głównym celem pracy w grupach było zebranie możliwie szerokiego wachlarza pomysłów na konkretne działania i projekty, które powinny być realizowane w ramach nowej LSR. Łącznie w obu spotkaniach grup roboczych udział wzięło 59 osób.

Zarówno po procesie diagnozy, jaki konsultacji sporządzony został raport, który w sposób szczegółowy ujmuje wyniki pracy ze społecznością lokalną. Dokumenty, które powstały stały się bazą do pracy podczas kolejnych etapów tworzenia LSR.

W lipcu 2015 roku powołany został Zespół Partycypacyjny do Opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2023, który składał się z Zarządu, koordynatorów gminnych, pracowników Biura oraz zewnętrznego moderatora. Na różnych etapach budowania strategii na spotkania zapraszano dodatkowe osoby, których opinie mogły okazać się pomocne podczas prac nad LSR. Stworzenie Zespołu miało na celu harmonizację prac nad LSR, analizę danych zebranych w procesie konsultacji oraz koordynację wszystkich działań związanych z tworzeniem LSR. **Zespół ten odpowiedzialny był także za analizę przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji. Koordynował prace nad każdym kluczowym etapie opracowywania LSR. Podczas prac brane były pod uwagę wyniki badań własnych, ale i ewaluacji przeprowadzonych w latach poprzednich.** Zespół spotykał się

jedenastej raz w dniach 16.07.2015, 23.07.2015, 30.07.2015, 20.08.2015, 03.09.2015, 09.09.2015, 21.10.2015, 13.11.2015, 19.11.2015, 26.11.2015, 07.12.2015 (30.07.2015 spotkanie odbyło się w Koronowie pozostałe natomiast w Kijewie Królewskim).

Dzięki partycypacyjnej diagnozie i zaangażowaniu mieszkańców zostały zdefiniowane potrzeby i problemy społeczności lokalnej obszaru LGD, które tworzyły bazę do kolejnych etapów budowania LSR. Określone zostały metody dotarcia do społeczności lokalnej, jej struktury, kluczowe grupy, aktywiści lokalni oraz ich oczekiwania.

Zespół Partycypacyjny rozpoczął prace od **szerokiego poinformowania** i włączenia społeczności w ramach 4 sektorów w proces tworzenia LSR na lata 2016-2023.

Zorganizowane zostało **otwarte spotkanie** rozpoczynające proces tworzenia partycypacyjnej LSR (12.08.2015 Bolumin). Miało ono na celu podsumowanie dotychczasowego okresu działania 2007-2013 oraz poinformowanie i zachęcenie do prac planowanych w ramach opracowywania nowej LSR.

W celu dotarcia do jak największej liczby osób **informacje na temat planowanych działań** pojawiały się także:

- w lokalnej prasie,
- na stronach www i portalach społecznościowych LGD i gmin członkowskich,
- na gminnych tablicach ogłoszeniowych oraz budynkach urzędów gmin,
- w biurze LGD,
- w Gminnych Ośrodkach Pomocy Społecznej i Powiatowych Urzędach Pracy (Informowanie przez PUP i GOPS miało na celu m.in. dotarcie do grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy oraz do osób wykluczonych).

W biurze LGD powstał **punkt konsultacyjny**, gdzie mieszkańcy mieli możliwość dzielenia się swoimi pomysłami oraz uwagami. Osoby zainteresowane włączeniem się w proces budowy LSR korzystały w ten sposób z pomocy pracowników biura przy m.in. omawianiu fiszek projektowych oraz zbieraniu informacji na temat funduszy i budżetu na działania w ramach LSR. Podczas lokalnych imprez plenerowych w każdej z gmin członkowskich zorganizowano **Mobilne punkty partycypacyjne**. Przy przygotowanym w tym celu stoisku informowano mieszkańców, oraz proszono o wypełnianie ankiet. Stoiska cieszyły się dużym zainteresowaniem.

Ważnym etapem budowania strategii było przeprowadzenie **badania ankietowego** metodą ankiety elektronicznej (online) oraz ankiety bezpośredniej. Na bazie przygotowanego kwestionariusza przeprowadzone zostało badanie wśród przedstawicieli wszystkich sektorów (tj. publicznego, gospodarczego, społecznego oraz mieszkańców) w każdej z gmin na obszarze LSR.

- **ankieta bezpośrednia** – kwestionariusze w wersji wydrukowanej dostępne były w biurze LGD, w Urzędach każdej z gmin LGD. Celem dotarcia do grup defaworyzowanych kwestionariusz ankiety wraz z informacją dostępny był także w Powiatowych Urzędach Pracy oraz Gminnych Ośrodkach Pomocy Społecznej działających na terenie LGD.

- **ankieta elektroniczna online** – kwestionariusz w wersji elektronicznej dostępny na stronach www LGD i gmin członkowskich.

Kolejnym istotnym elementem były **wywiady grupowe, standaryzowane, zogniskowane (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgow”**. Podczas warsztatów pracowano w grupach z podziałem na sektory. Łącznie zorganizowane zostało 5 spotkań podczas których obecni byli przedstawiciele wszystkich sektorów a także grup defaworyzowanych (17 sierpnia w Dąbrowie Chełmińskiej, 19 sierpnia w Unisławiu, 24 sierpnia w Kijewie Królewskim oraz 26 sierpnia w Złejwsi Wielkiej. Dodatkowy wywiad odbył się 4 września 2015 r. w Ciechocinku przy okazji szkolenia z projektu „Akademii Liderów Zakola Dolnej Wisły”. W związku z tym, że kobiety są grupą defaworyzowaną na rynku pracy postanowiono wykorzystać potencjał liderów z terenu objętego LSR, by poruszyć ten temat).

Następnym etapem był **wywiad pogłębiony z elementami „burzy mózgow” połączony z warsztatami roboczymi**. Spotkanie odbyło się dnia 26 października w Kijewie Królewskim. Było to spotkanie otwarte na które zaproszeni zostali przedstawiciele Powiatowych Urzędów Pracy, Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej oraz Rada stowarzyszenia. Podczas spotkania omawiane były podstawowe zagadnienia związane z LSR tj. potrzeby, problemy, operacje, przedsięwzięcia, kryteria wyboru operacji, cele, wskaźniki, rozwiązania i metody realizacji LSR, analiza SWOT oraz identyfikacja grup docelowych. Wypracowany został także tzw. „partycypacyjny budżet”, gdzie każdy z jego elementów został omówiony wspólnie z zebranymi.

W listopadzie i grudniu 2015 r. konsultowano z mieszkańcami wszystkie najważniejsze elementy składowe strategii. Mieszkańcy licznie swoje uwagi przy pomocy stworzonego w tym celu formularza uwag (online) do poszczególnych dokumentów które pojawiały się na stronie internetowej LGD. Po przeanalizowaniu materiałów i opracowaniu wstępnej wersji LSR dokument także poddano pod weryfikację społeczności lokalnej. W tym wypadku mieszkańcy także mieli możliwość zgłaszania swoich uwag. Przez cały okres konsultacji wszystkie niezbędne dokumenty dostępne były w biurze LGD oraz na stronie internetowej.

Zakończeniem procesu tworzenia LSR było otwarte spotkanie podsumowujące, podczas którego zaprezentowano mieszkańcom wyniki prac i ostateczny kształt strategii na lata 2016-2023 (17.12.2015 Dąbrowa Chełmińska).

Podsumowanie metod partycypacyjnych podczas procesu konsultacji na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem strategii

L.p.	Kluczowy etap przygotowania LSR	Wykorzystane metody partycypacyjne	Czas i miejsce
1	Diagnoza i analiza SWOT	Ankieta bezpośrednia (2014)	06-09.2014
		Ankieta internetowa online (2014)	06-09.2014
		Sondaż	06-09.2014
		Wywiady bezpośrednie	08-09.2014
		Akcja wlepkowa	czerwiec 2014: 17 Kijewo Królewskie, 20 Zławieś Wielka, 23 Górsk, 24 Rzęczkowo, 24 Ostromecko, 25 Unisław
		Spotkania w gminach zakończone ankietą audytoryjną	19.08.2014 Dąbrowa Chełmińska, 20.08.2014 Unisław , 21.08.2014 Zławieś Wielka , 27.08.2014 Kijewo Królewskie
		Panele ekspertów	30.09.2014 Kijewo Królewskie, 18.12.2014 Unisław
		Spotkania grup roboczych	17.11.2014 Otowice, 26.11.2014 Kijewo Królewskie (dwie grupy tematyczne, każda spotkała się dwukrotnie)
		Ankieta bezpośrednia nr 1 (2015)	pomiar w sposób ciągły od początku prac nad LSR do ich zakończenia
		Ankieta internetowa online nr 1 (2015)	
		Wywiad grupowy, standaryzowany, zogniskowany (tzw. fokus)	Realizacja 1 spotkania w każdej z gmin 12.08.2015 Bolumin, 17.08.2015 Dąbrowa Chełmińska, 19.08.2015 Unisław, 24.08.2015 Kijewo Królewskie, 26.08.2015 Zławieś Wielka , 04.09.2015 Cieclocinek
		Metody heurystyczne (tu: „burza mózgów”)	
		Warsztaty robocze w grupie 1	
		Wywiady grupowe, niestandaryzowane, zogniskowane	Realizacja w trakcie spotkań Zespołu Partycypacyjnego (16.07.2015, 23.07.2015, 30.07.2015, 20.08.2015, 03.09.2015, 09.09.2015, 21.10.2015, 13.11.2015, 19.11.2015, 26.11.2015, 07.12.2015)
		Warsztaty robocze w grupie 2	
		Ankieta internetowa nr 2 (karta uwag do analizy SWOT) 2015	Realizacja 12-20.11.2015
Ankieta internetowa nr 3 (karta uwag - LSR) 2015	Realizacja 25.11-7.12.2015		
2	Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania	Ankieta bezpośrednia (2014)	06-09.2014
		Ankieta internetowa online (2014)	06-09.2014
		Sondaż	06-09.2014
		Wywiady bezpośrednie	08-09.2014
		Spotkania w gminach zakończone ankietą audytoryjną	19.08.2014 Dąbrowa Chełmińska, 20.08.2014 Unisław , 21.08.2014 Zławieś Wielka , 27.08.2014 Kijewo Królewskie
		Panele ekspertów	30.09.2014 Kijewo Królewskie, 18.12.2014 Unisław
		Spotkania grup roboczych	17.11.2014 Otowice, 26.11.2014 Kijewo Królewskie (dwie grupy tematyczne, każda spotkała się dwukrotnie)
		Ankieta bezpośrednia nr 1 (2015)	pomiar w sposób ciągły od początku prac nad LSR do ich zakończenia
		Ankieta internetowa online nr 1 (2015)	
		Wywiad grupowy, standaryzowany, zogniskowany (tzw. fokus)	Realizacja 1 spotkania w każdej z gmin 12.08.2015 Bolumin, 17.08.2015 Dąbrowa Chełmińska, 19.08.2015 Unisław, 24.08.2015 Kijewo Królewskie, 26.08.2015 Zławieś Wielka , 04.09.2015 Cieclocinek
		Metody heurystyczne (tu: „burza mózgów”)	
		Warsztaty robocze w grupie 1	
		Wywiady grupowe, niestandaryzowane, zogniskowane	Realizacja w trakcie spotkań Zespołu Partycypacyjnego (16.07.2015, 23.07.2015, 30.07.2015, 20.08.2015, 03.09.2015, 09.09.2015, 21.10.2015, 13.11.2015, 19.11.2015, 26.11.2015, 07.12.2015)
		Warsztaty robocze w grupie 2	
Ankieta internetowa nr 3 (karta uwag - LSR) 2015	Realizacja 25.11-7.12.2015		

3	Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru	Panele ekspertów	30.09.2014 Kijewo Królewskie, 18.12.2014 Unisław
		Wywiad grupowy, standaryzowany, zogniskowany (tzw. fokus)	Realizacja 1 spotkania w każdej z gmin 12.08.2015 Bolumin, 17.08.2015 Dąbrowa Chełmińska, 19.08.2015 Unisław, 24.08.2015 Kijewo Królewskie, 26.08.2015 Zławieś Wielka
		Kula śnieżna	
		World Cafe	
		Metody heurystyczne (tu: „burza mózgów”)	
		Wywiady grupowe, niestandaryzowane, zogniskowane	Realizacja w trakcie spotkań Zespołu Partycypacyjnego (16.07.2015, 23.07.2015, 30.07.2015, 20.08.2015, 03.09.2015, 09.09.2015, 21.10.2015, 13.11.2015, 19.11.2015, 26.11.2015, 07.12.2015)
		Warsztaty robocze w grupie	
4	Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	Ankieta internetowa nr 3 (karta uwag - LSR) 2015	Realizacja 25.11-7.12.2015
		Panele ekspertów	30.09.2014 Kijewo Królewskie, 18.12.2014 Unisław
		Wywiad grupowy, standaryzowany, zogniskowany (tzw. fokus)	Realizacja 1 spotkania w każdej z gmin 12.08.2015 Bolumin, 17.08.2015 Dąbrowa Chełmińska, 19.08.2015 Unisław, 24.08.2015 Kijewo Królewskie, 26.08.2015 Zławieś Wielka
		Metody heurystyczne (tu: „burza mózgów”)	
		Kula śnieżna	
		World Cafe	
		Wywiady grupowe, niestandaryzowane, zogniskowane	Realizacja w trakcie spotkań Zespołu Partycypacyjnego (16.07.2015, 23.07.2015, 30.07.2015, 20.08.2015, 03.09.2015, 09.09.2015, 21.10.2015, 13.11.2015, 19.11.2015, 26.11.2015, 07.12.2015)
Warsztaty robocze w grupie			
5	Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	Ankieta bezpośrednia (2014)	06-09.2014
		Ankieta internetowa online (2014)	06-09.2014
		Sondaż	06-09.2014
		Wywiady bezpośrednie	08-09.2014
		Spotkania w gminach zakończone ankietą audytoryjną	19.08.2014 Dąbrowa Chełmińska, 20.08.2014 Unisław, 21.08.2015 Zławieś Wielka, 27.08.2014 Kijewo Królewskie
		Panele ekspertów	30.09.2014 Kijewo Królewskie, 18.12.2014 Unisław
		Spotkania grup roboczych	17.11.2014 Otowice, 26.11.2014 Kijewo Królewskie (dwie grupy tematyczne, każda spotkała się dwukrotnie)
		Ankieta bezpośrednia nr 1 (2015)	pomiar w sposób ciągły od początku prac nad LSR do ich zakończenia
		Ankieta internetowa online nr 1 (2015)	Realizacja w trakcie spotkań Zespołu Partycypacyjnego (16.07.2015, 23.07.2015, 30.07.2015, 20.08.2015, 03.09.2015, 09.09.2015, 21.10.2015, 13.11.2015, 19.11.2015, 26.11.2015, 07.12.2015)
		Wywiady grupowe, niestandaryzowane, zogniskowane	
		Warsztaty robocze w grupie	
		Ankieta internetowa nr 3 (karta uwag - LSR) 2015	Realizacja 25.11-7.12.2015
		6	Identyfikacja grup docelowych w LSR
Ankieta internetowa online (2014)	06-09.2014		
Sondaż	06-09.2014		
Wywiady bezpośrednie	08-09.2014		
Akcja wlepkowa	czerwiec 2014: 17 Kijewo Królewskie, 20 Zławieś Wielka, 23 Górsk, 24 Rzęczkowo, 24 Ostromecko, 25 Unisław		
Spotkania w gminach zakończone ankietą audytoryjną	19.08.2014 Dąbrowa Chełmińska, 20.08.2014 Unisław, 21.08.2015 Zławieś Wielka, 27.08.2014 Kijewo Królewskie		
Panele ekspertów	30.09.2014 Kijewo Królewskie, 18.12.2014 Unisław		
Spotkania grup roboczych	17.11.2014 Otowice, 26.11.2014 Kijewo Królewskie (dwie grupy tematyczne, każda spotkała się dwukrotnie)		

	Ankieta bezpośrednia nr 1	pomiar w sposób ciągły od początku prac nad LSR do ich zakończenia
	Ankieta internetowa online nr 1	
	Wywiad grupowy, standaryzowany, zogniskowany (tzw. fokus)	Realizacja 1 spotkania w każdej z gmin 12.08.2015 Bolumin, 17.08.2015 Dąbrowa Chełmińska, 19.08.2015 Unisław, 24.08.2015 Kijewo Królewskie, 26.08.2015 Zławieś Wielka, 04.09.2015 Ciechocinek
	Metody heurystyczne (tu: „burza mózgów”)	
	Warsztaty robocze w grupie 1	
	Wywiady grupowe, niestandaryzowane, zogniskowane	Realizacja w trakcie spotkań Zespołu Partycypacyjnego (16.07.2015, 23.07.2015, 30.07.2015, 20.08.2015, 03.09.2015, 09.09.2015, 21.10.2015, 13.11.2015, 19.11.2015, 26.11.2015, 07.12.2015)
	Warsztaty robocze w grupie 2	

2. Opis metod angażowania społeczności lokalnej w realizację LSR

Społeczność angażowana jest w prace na każdym etapie LSR zarówno podczas tworzenia, jak również w trakcie jej realizacji. Podczas konsultacji wspólnie ze społecznością zostały wypracowane zasady monitorowania i ewaluacji LSR. Każdorazowo po przeprowadzeniu badania (ewaluacji bądź monitoringu) sporządzany będzie raport, który zostanie podany do wiadomości publicznej.

Ewaluacja – przeprowadzana będzie co dwa lata począwszy od 2018. Jeśli w jej wyniku zdiagnozowane zostaną obszary problemowe w zakresie: stopnia realizacji celów i wskaźników, stopnia wykorzystania budżetu LSR, funkcjonowaniu LGD lub we wdrażaniu działań animacyjnych, konieczne będzie opracowanie działań naprawczych. Zarząd LGD wówczas (poprzez pracowników Biura LGD) przygotowuje i przedłoży do publicznej wiadomości celem konsultacji z mieszkańcami (na okres 14 dni) wnioski o wprowadzenie zmian w LSR w w/w zakresach. Następnie projekt modyfikacji LSR zgłoszony zostanie do SW. W przypadku uzyskania zgody SW, głosowanie nad rekomendowanymi zmianami odbędzie się na najbliższym Walnym Zebraniu Członków, nie później niż w ciągu 3 miesięcy od uzyskania zgody od SW. Do publicznej wiadomości podana zostanie również decyzja Walnego Zebrania Członków wraz z uzasadnieniem oraz wynikami głosowania.

Monitoring przeprowadzany będzie na bieżąco poprzez **badania ankietowe** (przy złożeniu wniosku o dofinansowanie i po realizacji operacji) – Zarząd (przez biuro) przygotowywał będzie **raport** z monitoringu i co najmniej raz na **12 miesięcy** przekazywał go do publicznej wiadomości (poprzez stronę www) z ewentualną **rekomendacją** aktualizacji/zmian LSR i ich zakresem. Jeśli rekomendowana będzie aktualizacja/zmiany LSR, głosowanie nad nimi odbędzie się na najbliższym Walnym Zebraniu Członków, które zwołane zostanie nie później niż **w ciągu 3 miesięcy od daty rekomendacji**. Decyzja Walnego Zebrania Członków oraz wyniki ewentualnego głosowania i uzasadnienie podane zostaną również do publicznej wiadomości (strona www).

Sposoby i warunki zmiany/aktualizacji LSR czy kryteriów wyboru operacji:

Inicjatywa zmian/aktualizacji min. **50 przedstawicieli** sektorów LGD (gospodarczy, społeczny, publiczny, mieszkańcy) podpisujących się pod wnioskiem o wprowadzenie zmian w LSR, który składany jest bezpośrednio do Zarządu stowarzyszenia. **Zarząd nie później niż w ciągu 2 tygodni od otrzymania wniosku** podejmuje decyzję o jego uwzględnieniu (rekomendowaniu na Walne Zebranie Członków) bądź odrzuceniu. Jeśli **rekomendowana** jest aktualizacja/zmiany LSR, głosowanie nad nimi następuje na najbliższym WZC, które odbywa się nie później **niż w ciągu 3 miesięcy od daty rekomendacji**. Do publicznej wiadomości podaje się wniosek z inicjatywą, wyniki głosowania i uzasadnienie.

Koordynatorzy którzy są łącznikami między społecznościami gmin i biurem LGD będą również przyjmowali pisemne wnioski mieszkańców w zakresie zmian do LSR. Wnioski będą niezwłocznie przekazywane do rozpatrzenia Zarządowi. **Zarząd nie później niż w ciągu 2 tygodni od otrzymania wniosku** podejmuje decyzję o jego uwzględnieniu (rekomendowaniu pod głosowanie Walnego Zebrania Członków) bądź odrzuceniu. Jeśli **rekomendowana** jest aktualizacja/zmiany LSR, głosowanie nad nimi następuje na najbliższym WZC, które odbywa się nie później **niż w ciągu 3 miesięcy od daty rekomendacji**. Do publicznej wiadomości podaje się wniosek z inicjatywą, wyniki głosowania i uzasadnienie.

LSR ma charakter oddolny. Całość dokumentu została wypracowana z ludźmi i dla ludzi dlatego też głównym jej założeniem jest aktywność jednostek oraz grup, samoorganizacja środowiska w zakresie zaspokajania indywidualnych oraz zbiorowych potrzeb a także rozwiązywanie lokalnych problemów. LGD planuje pobudzenie rozwoju mieszkańców poprzez stymulowanie uczestnictwa w życiu społecznym, współpracę i aktywizację środowiska. Wykorzystując własny potencjał, umiejętności oraz doświadczenie planuje zaangażować mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem słabszych członków społeczności. W tym celu zaplanowano szeroki wachlarz ciekawych metod by móc dotrzeć do jak największej liczby potencjalnych beneficjentów (w tym grup de faworyzowanych). Planowane są spotkania tematyczne, debaty, doradztwo w biurze LGD oraz plenerze. W celu pobudzenia społeczności organizowane będą różne wydarzenia promocyjne i konkursy. Planowane są szkolenia,

warsztaty oraz wyjazdy studyjne. Dokładny opis metod i środki przekazu znajdują się w rozdziale IX „Plan Komunikacji”. W celu zaktywizowania grup defaworyzowanych w szczególności osób bezrobotnych oraz zagrożonych ubóstwem utrzymany zostanie stały kontakt z Powiatowymi Urzędami Pracy oraz Gminnymi Ośrodkami Pomocy Społecznej. Zaangażowanie wspomnianych instytucji ułatwi dostęp do osób objętych ich pomocą oraz pozwoli zidentyfikować oraz pokierować potencjalnych beneficjentów.

ROZDZIAŁ III. Diagnoza obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły

1. Uwarunkowania przestrzenne

Tabela nr 1.

Lp.	Nazwa Gminy	Powierzchnia (km ²)	Powierzchnia lasów (km ²)	Powierzchnia użytków rolnych (km ²)	% udział użytków rolnych
1.	Dąbrowa Chełmińska	125	58,7	50	41%
2.	Kijewo Królewskie	72	1,4	65	90%
3.	Unisław	73	6,2	56	78%
4.	Zławieś Wielka	178	43,9	112	63%
Suma		448	110,2	283	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS, stan na dzień 31.12.2013 r.

2. Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze

warunkowania geograficzne i przyrodnicze obszaru odznaczają się bogactwem i różnorodnością wynikającą z położenia w „zakolu” największej z polskich rzek. Obszar ten znajduje się w obrębie dwóch makroregionów, tj. wschodnia część leży w obszarze Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego zaś zachodnia część leży w obszarze Doliny Dolnej Wisły. Z tego względu na obszarze tym obserwuje się zróżnicowanie większości komponentów środowiska geograficznego.

Dolina Wisły – oddzielona jest od wysoczyzny wysoką i stromą krawędzią, opadającą ku terasie zalewowej i nadzalewowej. Znaczną część obszaru stanowi również wysoczyzna morenowa, w formie moreny dennej płaskiej i falistej. Występująca na obszarze strefa zbrocza Doliny Wisły charakteryzuje się zmienną szerokością.

Niezwykle duże zróżnicowanie rzeźby terenu, gleb, klimatu oraz wód znajduje swoje odzwierciedlenie w bogactwie flory, a także fauny. Bezpośrednie sąsiedztwo rzeki wpływa korzystnie na występowanie licznych gatunków chronionych np. minóg rzeczny, jesiotr zachodni, rybitwa białorzeczna.

Na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego obejmującego swym zasięgiem większość obszaru LGD (Gminy Kijewo Królewskie, Dąbrowa Chełmińska i Unisław) bytują wszystkie gatunki charakterystyczne dla Niżu Środkowoeuropejskiego. Obszar ten został włączony do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 jako Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków. Pod względem ochrony krajobrazu i przyrody niemałe znaczenie ma również "obszar strefy krawędziowej Kotliny Toruńskiej" obejmujący znaczną część Gminy Zławieś Wielka.

Obszar LGD ponadto cechuje typowo rolniczy charakter, gdzie użytki rolne stanowią największy udział w powierzchni całkowitej obszaru. Znajduje się tu wiele małych gospodarstw rolnych jednak wzrost zainteresowanie rozwojem turystyki i agroturystyki wśród mieszkańców, turystów jak i samorządów lokalnych daje tym gospodarstwom szansę rozwoju w kierunku świadczenia usług.

Wspólną cechą obszaru LGD jest fakt, że udział gleb występujących w klasach I – IVb w ogólnym areale gruntów wynosi ok. 60%. W związku z tym gleby z terenu LGD „Zakole Dolnej Wisły” są podstawowym zasobem przyrodniczym stanowiącym jej najważniejszy element rozwoju gospodarczego.

2.1 Obszary atrakcyjne turystycznie

Położenie obszaru LGD Zakole sprawia, iż pod względem geomorfologicznym, przyrodniczym i krajobrazowym jest on zróżnicowany, co czyni z niego jeden z ciekawszych rejonów województwa.

Przydatność rekreacyjna lasów na obszarze LGD jest zróżnicowana, zależnie od wieku, charakteru siedliska, podszytu, runa i zwartość drzewostanu. Z wyjątkiem lasów glebo i wodochronnych są one na ogół przydatne do turystyki krajoznawczej, wędrówkowej. Największą powierzchnię lasów posiadają gminy Dąbrowa Chełmińska 58,7 km² i Zławieś Wielka 43,9 km².

Na najbardziej wartościowych przyrodniczo obszarach LGD utworzone zostały rezerваты oraz obszary chronionego krajobrazu, są to: Rezerwat Las Mariański, Rezerwat Reptowo, Rezerwat Linje, Rezerwat Wielka Kępa Ostromecka, Rezerwat Mała Kępa Ostromecka, Rezerwat Płutowo, Rezerwat Zbocza Płutowskie, obszar strefy krawędziowej Kotliny Toruńskiej. Większość z nich wchodzi w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego, który cechuje się wyjątkowymi walorami widokowymi krajobrazu. Na całym obszarze LGD znajdują się liczne pomniki przyrody.

Korzystne położenie obszaru stwarza warunki do kształtowania tras rowerowych i pieszych lokalnych i ponad lokalnych:

- SZLAK ŻÓŁTY PIESZY, o długości 21 km, nazywany szlakiem „REZERWATÓW CHEŁMIŃSKICH” ma charakter przyrodniczy.
- SZLAK CZARNY PIESZY, o długości 18 km rozpoczyna się w centrum wsi Ostromecko, prowadzi przez „Las Mariański” do rezerwatu „Wielka Kępa Ostromecka”, następnie pod mostem fordońskim przez łączę Wisły do dawnego młyna wodnego we wsi Kamieniec. Szlak kończy się przy budynku stacji kolejowej w Ostromecku.
- ZIELONY SZLAK ROWEROWY BYDGOSKIEGO TOWARZYSTWA CYKLISTÓW tworzy pętlę wokół południowej części Doliny Dolnej Wisły. Rozpoczyna się w Chełmnie, a na terenie gminy – od miejscowości Czarze, przez Rafę i „Las Mariański” do Ostromecka, a następnie przez Strzyżawę do mostu fordońskiego.
- CZARNY SZLAK ROWEROWY DOLINY DOLNEJ WISŁY, o długości 460 km. Na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska rozpoczyna się w miejscowości Gzin, przez Czemplowo i Janowo prowadzi do rezerwatu „Reptowo”, następnie rezerwatu „Las Mariański” i przez teren Zespołu Pałacowo – Parkowego w Ostromecku prowadzi do Strzyżawy, gdzie biegnie wzdłuż zakola Wisły.
- NIEBIESKI SZLAK ROWEROWY PRZYJAŹNI Z BYDGOSZCZY DO TORUNIA, który na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska rozpoczyna się w Strzyżawie i prowadzi przez Ostromecko, Wałdowo Królewskie, Bolumin następnie przez obszar Gminy Zławieś Wielka do Torunia.

Urozmaicona rzeźba terenu, duże różnice wysokości względnej i znaczne nachylenie nadwiślańskich stoków Zakola stwarzają lokalne predyspozycje do rozwoju sportów paralotniarskich, szybowcowych oraz dla turystyki narciarskiej.

Mimo tak sprzyjających warunków dla rozwoju turystyki obszar charakteryzuje się słabo rozwiniętą infrastrukturą turystyczną, która sprowadza się prawie wyłącznie do wiat i przystanków rowerowych (w Gminie Dąbrowa Chełmińska 10 obiektów, w Gminie Kijewo Królewskie 3, w gminie Unisław 18, Gminie Zławieś 1). Miejsca noclegowe oraz usługi w zakresie turystyki opierają się głównie

na gospodarstwach agroturystycznych, które chętnie promują piękno okolic Zakola. Na obszarze funkcjonuje zaledwie 11 gospodarstw agroturystycznych, w tym 6 w Gminie Dąbrowa Chełmińska.

2.2 Korzystna lokalizacja obszaru

Położenie geograficzne obszaru pomiędzy 4 miastami (Toruń, Bydgoszcz, Świecie, Chełmno), blisko głównych ciągów komunikacyjnych (drogi DK 80, A1, E75, E261) sprzyja rozwojowi gospodarczemu obszaru (tereny inwestycyjne) , ponadto sąsiedztwo dużych miast sprzyja rozwojowi osadnictwa mieszkaniowego na terenach podmiejskich, szczególnie w Gminie Dąbrowa Chełmińska i Zławieś Wielka.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW, POTRZEB, ZASOBÓW I POTENCJAŁU I OBSZARÓW INTERWENCJI

Korzystna lokalizacja obszaru LGD oraz duży potencjał wynikający z jego atrakcyjności przyrodniczej stanowią szansę dla turystycznego rozwoju Zakola. Zgodnie z opiniami mieszkańców przedstawionymi podczas konsultacji społecznych problem stanowi niedoinwestowanie w promocję obszaru, brak punktów informacji turystycznej oraz brak infrastruktury turystycznej, gastronomicznej i niedostateczna ilość miejsc noclegowych. Istniejące ścieżki rowerowe, szlaki piesze oraz brzeg Wisły są niedostatecznie wykorzystane na cele turystyczne i rekreacyjne. Piękno przyrodnicze i krajobrazowe Doliny Wisły stanowią szansę na rozwój turystyki i agroturystyki (w tym poprzez wioski tematyczne) zgodnie z trendami panującymi w Polsce, jednak odpowiednie wykorzystanie tej szansy będzie wymagało poprawy sytuacji w zakresie

promocji poszczególnych gmin i miejscowości oraz zwiększenia liczby imprez o znaczeniu ponadregionalnym, co będzie stanowiło obszar interwencji w ramach LSR. Do głównych obszarów interwencji w tym zakresie będzie należało również wzmocnienie rozwoju infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej, która będzie służyła wszystkim mieszkańcom obszaru, w tym osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.

Ponadto korzystna lokalizacja obszaru Zakola sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości ze względu na dużą ilość terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą. Zagrożeniem dla rozwoju w tym zakresie są liczne obszary chronione, w tym Natura 2000.

Środowisko obszaru LGD jest zagrożone zanieczyszczeniami oraz hałasem wynikającym z jego tranzytowego charakteru między trzema ośrodkami miejskimi (Bydgoszcz, Toruń, Chełmno). Ponadto zagrożenie stanowią szybko rozwijające się obszary mieszkaniowe i powiązany z nimi rozwój infrastruktury. W związku z tym istnieje uzasadniona potrzeba realizacji działań w zakresie edukacji ekologicznej.

WYBÓR KLUCZOWYCH GRUP DOCELOWYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM

- **mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy defaworyzowane**
- **Jednostki samorządu terytorialnego**
- **organizacje pozarządowe**
- **przedsiębiorcy**

Rozwój turystyczny obszaru będzie oddziaływał na poprawę jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do infrastruktury turystycznej oraz rozwój działalności gospodarczych (przedsiębiorcy) w sektorze usług turystycznych i okołoturystycznych. Są to potrzeby powiązane z turystyczną promocją obszaru, która znajduje się w zakresie działania jednostek samorządu terytorialnego oraz lokalnych organizacji pozarządowych.

POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT: S1, S2, S8, S3, W10, W16, W17, O8, O9, T3,

POWIĄZANIE Z CELAMI LSR: Cel szczegółowy 2.1 , przedsięwzięcie 2.1.1., cel szczegółowy 3.1, przedsięwzięcie 3.1.1. oraz 3.1.2.

3. Uwarunkowania historyczne i kulturowe

Dziedzictwo Zakola Dolnej Wisły współtworzyły różne kultury i grupy etniczne i wyznaniowe – plemiona polskie i staropruskie, Polacy, Niemcy, Holendrzy, katolicy, ewangelicy. Teren Zakola, to historyczna, ukształtowana w okresie polskiego państwa piastowskiego Ziemia Chełmińska.

Obszar LGD położenie wzdłuż Wisły miało w historii znaczenie strategiczne. Od samego początku trwałego osadnictwa wykorzystywane były walory obronne doliny otoczonej morenowymi wzgórzami. Od okresu łużyckiego człowiek budował tu najpierw obronne grody, później zamki, by ostatecznie na początku XX wieku wznieść umocnienia i bunkry Twierdzy Chełmno. Niezwykle ważna jest również ciągłość i charakter osadnictwa. Ziemię, objętą działalnością LGD charakteryzuje ciągłość zamieszkiwania od epoki kamiennej. Zmieniali się tylko mieszkańcy. Każde po sobie następujące kultury pozostawiały trwałe ślady. Na obszarze całego LGD znajdują się dawne grodziska, będące przedmiotem badań archeologicznych.

Cennym elementem **materialnego dziedzictwa kulturowego** są zachowane gotyckie oraz barokowe kościoły rzymskokatolickie, jak też zbory ewangeliczne, czy mennonickie domy modlitwy. Piękną ozdobą tutejszego terenu są liczne kapliczki i krzyże przydrożne. Liczne cmentarze rzymskokatolickie, ewangeliczne oraz mennonickie wskazują na zakorzenione poczucie przywiązania miejscowej ludności do ziemi, na której się osiedlili.

Najcenniejsze obiekty zabytkowe na obszarze gmin Zakola:

Gmina Dąbrowa Chełmińska : Zespół pałacowo – parkowy w Ostromecku XIX w., gotyckie kościoły w Ostromecku (XV w.) i Czarzu (XIV w.), dwór z II połowy XIX w. w Boluminie

Gmina Kijewo Królewskie : Zespół dworski w Trzebczu Szlacheckim XIX w., pałac w Bajerzu XIX w., fortyfikacje dawnej Twierdzy Chelmno w Brzozowie, Watorowie i Kiełpiu, gotycki kościół z kamienia polnego w Kijewie Królewskim XIII/XIV w.

Gmina Unisław : Kościół pw. Świętego Bartłomieja w Unisławiu, którego początki z początku. XIV w., gotycki kościół w Grzybnie XII/XIV w., drewniany zbór ewangelicki w stylu klasycystycznym XIX w.

Gmina Zławieś Wielka: Zespół dworski w Skłudzewie (XIX w), zespół dworski w Przysieku z XVIII w. z pałacem, zespół kościelny parafii pod wezwaniem św. Marcina w Czarnowie, obejmujący kościół z XIII/XIV w., zespół kościelny w Górsku z XVII kościołem.

Do **kultury niematerialnej** zaliczyć można przede wszystkim to, co przetrwało w zbiorowej pamięci ludności. Są to przede wszystkim stare obrzędy religijne. Kulturowane odpusty parafialne zwykle o bardzo starej tradycji oraz pielgrzymki. Z uwagi na położenie LGD na odwiecznych szlakach komunikacyjnych są to pielgrzymki, przechodzące przez teren LGD jak również lokalne pielgrzymki do miejscowych sanktuariów.

W obecnym czasie daje się zauważyć częste próby powrotu do korzeni. Młodzież przy wsparciu miejscowych animatorów kultury stara się zachować jak najwięcej wspomnień starszych osób, a nawet próbuje odtworzyć dawne zwyczaje. Ważne jest wspieranie tego typu inicjatyw.

Obszar LGD charakteryzują również żywe tradycje związane z nadwiślańskim sadownictwem, pszczelarstwem oraz rękodzielnictwem. Dzięki odtwarzaniu upraw tradycyjnych odmian drzew owocowych kulturowane są tradycje przetwórstwa takich gatunków jak śliwa węgierka z której smażone są powidła z Doliny Dolnej Wisły. Na obszarze Zakola istnieje wiele pasiek wykorzystujących pożytki o wyjątkowych walorach ekologicznych obszary Dolnej Wisły. Miody oraz powidła śliwkowe wpisane są na listę produktów tradycyjnych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Na obszarze działa wielu lokalnych wytwórców, w tym rękodzielniczy, producenci artykułów i przetworów spożywczych na bazie owoców i warzyw uprawianych w okolicy. Funkcjonuje tu również Szlak Tradycji Smaku, który łączy oferty producentów produktów lokalnych ze wspólnym promowaniem walorów turystycznych i ofertą spędzania czasu wolnego na obszarze.

Tabela nr 2. Produkty lokalne i tradycyjne charakterystyczne dla danej gminy:

Gmina Dąbrowa Chelmińska	Gmina Kijewo Królewskie	Gmina Unisław	Gmina Zławieś Wielka
chleb żytni na liściach chrzanu, nalewki, paszety z Gzinianki, powidła gzińskie, miody z rejonu Dolnej Wisły, sery podpuszczkowe, gęszina, rzeźba w drewnie	miody z rejonu Dolnej Wisły, powidła królewskie z Doliny Dolnej Wisły, miody pitne z Kijewa Szlacheckiego, wina owocowe	Miody z rejonu Dolnej Wisły, powidła śliwkowe, kiszona kapustę, mydło z mleka koziego, nalewka miętowa z Gołot, wyroby rękodziela ludowego	Miody, przetwory owocowe i warzywne, przetwory z mleka koziego, wyroby rękodziela ludowego

Na obszarze odbywają się liczne eventy, które integrują i aktywizują społeczność wszystkich gmin obszaru. Wydarzenia te opierają się na tradycji, zwyczajach, obrzędach, kultuwują zawody, co przekłada się na podkreślenie specyfiki Zakola np.: Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły, Piknik Napoleoński, Dni Unisławia, Biesiada Królewska w Kiełpiu, rajdy rowerowe, turnieje sportowe, pikniki rodzinne.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW, POTRZEB, ZASOBÓW I POTENCJAŁU I OBSZARÓW INTERWENCJI

Wiele obiektów kultury materialnej o charakterze zabytkowym na obszarze Zakola wymaga ochrony przed degradacją, dlatego ważne jest aby podejmować działania w tym kierunku.

Mieszkańcy Zakola Dolnej Wisły wprost wskazują na bogactwo kulturowe płynące z tradycji, obyczajowości, produktów lokalnych jako walor obszaru, które stanowi o jego potencjale rozwojowym. Dotyczy to zarówno kontekstu rozwoju gospodarczego, jak i społecznego. Zagrożeniem dla zachowania tradycji i kultury obszaru i działań ożywiających dawne zwyczaje jest wypieranie ich przez kulturę masową, która szczególnie popularna jest wśród młodych mieszkańców Zakola Dolnej Wisły. Ważnym jest zatem, aby szczególnie wśród dzieci i młodzieży krzewić zainteresowanie dawnymi tradycjami i obyczajami, które stanowią o szczególnej więzi mieszkańców z ich miejscem zamieszkania.

Produkty lokalne (w tym kulinarne) są tym, co wyróżnia Zakole Dolnej Wisły na tle województwa, dlatego istotnym jest aby wesprzeć stworzenie jednolitej marki identyfikującej obszar. Problem stanowi bowiem niedostateczna promocja i marketing produktów i usług lokalnych, a także niedostateczne ich wykorzystanie dla rozwoju przedsiębiorczości.

Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego zarówno materialnego, jak i niematerialnego stanowi bodziec dla rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru i może stymulować gospodarkę przez wyznaczanie nowych kierunków i sposobów rozwoju, dlatego stanowi obszar interwencji przewidziany do wsparcia w LSR zgodnie z opiniami mieszkańców wyrażonych w m.in. w analizie SWOT.

WYBÓR KLUCZOWYCH GRUP DOCELOWYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM

- **mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy defaworyzowane**
- **Jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki i jednostki organizacyjne**
- **organizacje pozarządowe**
- **przedsiębiorcy**

Ochrona, rozwój i promocja produktów lokalnych, dziedzictwa lokalnego oraz obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” to działania skierowane zarówno na poprawę jakości życia mieszkańców, wzmacnianie ich tożsamości lokalnej jak i rozwój gospodarczy obszaru. Wspólnym mianownikiem wszystkich wymienionych grup docelowych są korzyści wynikające z działań w obszarze szeroko pojętego dziedzictwa lokalnego oraz produktów lokalnych zarówno tych wytwarzanych przez mieszkańców(zrzeszonych w ramach np. KGW, organizacji formalnych), jak i przedsiębiorstwa. Rozwój sektora produkcji i przetwórstwa produktów lokalnych bezpośrednio przyczynie się do poprawy sytuacji na rynku pracy, wskazywanej jako najpilniejszy do wsparcia obszar interwencji na terenie LGD „Zakole”.

POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT: S7, W15, O7, T4, T7, T8

POWIĄZANIE Z CELAMI LSR: Cel szczegółowy 2.2., przedsięwzięcie 2.2.1., cel szczegółowy 3.1., przedsięwzięcie 3.1.2.

4. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

4.1 Sytuacja demograficzna

Wszystkie gminy należące do Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” są gminami wiejskimi. Siedziby Urzędów Gmin zostały ustanowione w największych miejscowościach każdej z gmin, pełniących jednocześnie funkcje administracyjne, edukacyjne i kulturalne.

Według stanu na dzień 31.12.2013 r. obszar działania Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” zamieszkuje 32 596 mieszkańców, wielkość ta stanowi 1,58 % mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego.

Liczbę ludności zamieszkującej obszar działania LGD prezentuje tabela nr 3. Średnia gęstość zaludnienia na terenie „Zakola Dolnej Wisły” wynosi 74 osób na km². Spośród wszystkich gmin należących do LGD, najwyższą gęstość zaludnienia posiada Gmina Unisław, która wynosi 97 osób na km².

Tabela nr 3. Dane demograficzne obszaru działania LGD, stan 31.XII.2013

Gmina	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia (osoba/km ²)	Przyrost naturalny na 1000 ludności	Kobiety na 100 mężczyzn
Dąbrowa Chełmińska	7 978	64	2,38	98
Kijewo Królewskie	4 443	62	1,80	102
Unisław	7 003	97	2,57	107

Zławieś Wielka	13 172	74	3,72	101
Razem	32 596	Średnio 74	Średnio 2,62	Średnio 102

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Tabela nr 4. Struktura ludności zamieszkującej teren Zakola Dolnej Wisły w okresie 2007-2013

Gmina	Liczba mieszkańców gminy wg stanu na 31.XII danego roku						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Dąbrowa Chełmińska	7347	7463	7555	7736	7792	7926	7978
Kijewo Królewskie	4304	4323	4326	4403	4399	4423	4443
Unisław	6773	6780	6835	6984	7004	7013	7003
Zławieś Wielka	11703	11968	12130	12567	12758	12982	13172
Razem	30127	30534	30846	31690	31953	32344	32596

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Wskaźniki demograficzne gmin wchodzących w skład LGD są dość korzystne. Obszar LGD znajduje się pod silnym wpływem aglomeracji bydgosko-Toruńskiej. Stąd od kilku lat rośnie zainteresowanie mieszkańców okolicznych miast zamieszkiwaniem na terenach wiejskich Zakola Dolnej Wisły. Spośród wszystkich gmin Zakola dodatnie saldo migracji ludności odnotowuje się w gminach Zławieś Wielka i Dąbrowa Chełmińska, które są gminami podmiejskimi. Atrakcyjna lokalizacja w sąsiedztwie Torunia i Bydgoszczy sprawiła, że duża grupa osób migrowała z miasta na obszar wiejskie wybierając czyste środowisko i bliski kontakt z przyrodą. Ujemne saldo migracji ludności charakteryzuje gminy Kijewo Królewskie i Unisław. Saldo migracji ludności zamieszkującej obszar Zakola Dolnej Wisły przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Saldo migracji ludności w okresie 2007-2014

Gmina	Saldo migracji ogółem wg stanu na 31.XII danego roku							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Dąbrowa Chełmińska	97	84	115	94	52	85	67	47
Kijewo Królewskie	3	-26	9	18	4	-8	18	-12
Unisław	-8	0	29	7	-28	-25	-21	3
Zławieś Wielka	160	175	177	188	140	174	143	80

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Strukturę wieku ludności zamieszkującej obszar „Zakola Dolnej Wisły” pod względem potencjału produkcji i wykorzystania zasobów ludzkich w gospodarce prezentuje poniższe zestawienie.

Tabela nr 6. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem (31.XII.2013)

Gmina	Ludność w wieku
-------	-----------------

	przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
Dąbrowa Chełmińska	21,5	65,1	13,4
Kijewo Królewskie	21,6	63,8	14,7
Unisław	20,8	63,8	15,4
Zławieś Wielka	23,1	64,2	12,7
Województwo kujawsko- pomorskie	18,5	63,7	17,8
Polska	18,2	63,4	18,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Z przedstawionej powyżej tabeli wynika, iż analizowany obszar charakteryzuje się korzystnym odsetkiem ludności w wieku produkcyjnym. Grupa ta to osoby w wieku pomiędzy 18 a 64 rokiem życia w przypadku mężczyzn, a w przypadku kobiet to osoby w wieku pomiędzy 18 a 59 rokiem życia. Grupa ta – średnia dla całego obszaru 64,2 % w stosunku do województwa kujawsko-pomorskiego kształtuje się na nieco wyższym poziomie niż wskaźnik dla województwa 63,7% i dla kraju 63,4%. Sytuacja ta wynika z wyższego w stosunku do wojewódzkiego i krajowego wskaźnika ludności w wieku produkcyjnym mieszkańców gmin Dąbrowa Chełmińska i Zławieś Wielka. Obie gminy są gminami podmiejskimi o wysokim poziomie migracji mieszkaniowej osób w wieku produkcyjnym z Bydgoszczy i Torunia.

Powyższe wskaźniki pozwalają założyć, iż obszar Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” charakteryzuje się wysokim potencjałem zasobów ludzkich, z uwzględnieniem których należy budować przyszłość obszaru.

Udział osób w wieku przedprodukcyjnym (kobiety i mężczyźni do 18 r. ż) kształtuje się na poziomie wyższym niż średnia wojewódzka i krajowa zaś poprodukcyjnym (kobiety w wieku 60 lat i więcej, mężczyźni w wieku 65 lat i więcej) na poziomie niższym niż wskaźnik dla województwa i kraju. Są to korzystne dane ze względu na to, iż młodzi ludzie to przyszły kapitał rozwojowy.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW, POTRZEB, ZASOBÓW I POTENCJAŁU I OBSZARÓW INTERWENCJI

Dane demograficzne kształtują się korzystnie z punktu widzenia rozwoju obszaru. Wysoki udział mieszkańców w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym stanowi potencjał, który należy wspierać poprzez stymulowanie rynku pracy oraz rozwój przedsiębiorczości na obszarze. Na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych przez LGD Zakole w 2014 r. aż 14 % młodych ludzi nie wiąże swojej przyszłości z miejscem zamieszkania, co stanowi niepokojący sygnał. Ważnym jest zatem aby ukierunkować działania na poprawę atrakcyjności obszaru zarówno pod kątem rynku pracy jak i oferty spędzania czasu wolnego i rozwoju dzieci i młodzieży na obszarze. Emigracja mieszkańców miast (Toruń, Świecie, Bydgoszcz, Chełmno) do gmin podmiejskich stanowi szansę ich rozwoju (budownictwo mieszkaniowe, przedsiębiorczość, rozwój kapitału społecznego).

WYBÓR KLUCZOWYCH GRUP DOCELOWYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM

- mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy defaworyzowane
- przedsiębiorcy (mikro i małe przedsiębiorstwa)
- organizacje pozarządowe
- jednostki samorządów terytorialnych oraz ich związki i jednostki organizacyjne

Działania ukierunkowane na poprawę atrakcyjności obszaru zarówno pod kątem rynku pracy jak i oferty spędzania czasu wolnego i rozwoju dzieci i młodzieży na obszarze skierowane będą do mieszkańców obszaru, w tym grup defaworyzowanych ponieważ wszystkie kategorie wiekowe mieszkańców wykazały niedostatek środków na niżej wymienione obszary interwencji. Przedsiębiorcy poprzez tworzenie nowych miejsc pracy będą mieli bezpośredni wpływ na wykorzystanie potencjału mieszkańców obszaru, przyczyniając się do poprawy jego atrakcyjności dla młodych pokoleń. Organizacje pozarządowe oraz

jednostki samorządów terytorialnych oraz ich związki i jednostki organizacyjne kształtują ofertę spędzania czasu wolnego oraz rozwoju dzieci i młodzieży i mają bezpośredni wpływ na ożywienie społeczne na obszarze.

POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT: S5, W8, O6, T2, T9,

POWIĄZANIE Z CELAMI LSR: cel szczegółowy 1.1., cel szczegółowy 2.1., cel szczegółowy 3.1.

4.2 Sytuacja społeczna obszaru

4.2.1 Bezrobocie

Liczbę osób bezrobotnych na terenie Zakola Dolnej Wisły według stanu na dzień 31.12.2013 roku przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela nr 7 . Bezrobocie wg stanu na 31.12.2013 r.

Gmina	Liczba osób bezrobotnych		Liczba osób bezrobotnych z prawem do zasiłku	Liczba bezrobotnych absolwentów	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej	Liczba długotrwale bezrobotnych (powyżej 24 miesięcy)
	ogółem	w tym kobiet				
Dąbrowa Chełmińska	351	183	51	8	153	193
Kijewo Królewskie	359	205	68	24	153	206
Unisław	555	310	112	25	198	92
Zławieś Wielka	734	412	107	46	285	321
Razem	1999	1110	338	103	789	812

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowych Urzędów Pracy.

Spośród osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy największą grupę osób stanowią kobiety, które ze względu na mniejszą ilość ofert pracy mają większe problemy ze znalezieniem zatrudnienia. Niemalże znaczenie ma tu również fakt wzbraniania się przez pracodawców przed zatrudnianiem kobiet ze względu na macierzyństwo. Problem z zatrudnieniem mają również w znacznym stopniu osoby starsze, którym ciężko zmienić swoje przyzwyczajenia i kwalifikacje. Liczbę osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w latach 2007-2014 przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela nr 8. Zmiany liczby bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w okresie 2007-2014

Gmina	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP wg stanu na dzień 31 XII danego roku								Różnica w latach 2014-2007
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
DĄBROWA CHEŁMIŃSKA	266	211	287	293	323	378	351	341	75
KIJEWO KRÓLEWSKIE	190	261	282	312	326	329	359	308	118
UNISŁAW	429	390	461	468	485	583	555	475	46

ZŁAWIEŚ WIELKA	596	467	659	594	657	596	734	591	-5
----------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowych Urzędów Pracy

Z analizy powyższych danych jasno wynika, iż bezrobocie na większości obszaru Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” wzrasta w odniesieniu do roku 2007. Nie miały wpływu na to czynniki stanowiące problem w kontekście zarówno województwa, jak i kraju – czyli kryzys finansowy począwszy od 2007 r., a także wejście na rynek pracy pokolenia wyżu demograficznego lat 80-tych. Jedynie Gmina Zławieś Wielka odnotowała spadek liczby osób bezrobotnych, co zapewne ma związek z dobrą lokalizacją jej obszaru oraz atrakcyjnością inwestycyjną.

Poważny problem stanowi wysoka liczba osób długotrwale bezrobotnych, która w skali całego obszaru Zakola wynosi ponad 40% ogółu bezrobotnych. Długookresowe bezrobocie ma negatywny wpływ na życie społeczne osób dotkniętych tym problemem (wzrost patologii społecznych, stałe pogarszanie się sytuacji ekonomicznej, utrwalanie się postawy roszczeniowej ludności).

Tabela nr 9. Stopa bezrobocia na terenie powiatów obejmujących obszar Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”

Obszar	Stopa bezrobocia według stanu na dzień 31 XII danego rok					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat bydgoski - ziemski (gmina Dąbrowa Chełmińska)	11,9 %	12,7 %	12,60%	13,4 %	13,8 %	11,8 %
Powiat chełmiński (gmina Kijewo Królewskie, Unisław)	21 %	22%	22,9%	24,6 %	24,7 %	20,9 %
Powiat toruński (gmina Zławieś Wielka)	17,6 %	17,8 %	17%	20,4 %	21,3 %	17,9 %
Województwo kujawsko-pomorskie	16,2 %	17%	17%	18,1%	18,2 %	15,5 %
Polska	12,1 %	12,4 %	12,5 %	13,4 %	13,4 %	11,4 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Tabela nr 10. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2007-2014

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2007-2014							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	%	%	%	%	%	%	%	%
Dąbrowa Chełmińska	5,7	4,4	5,9	5,8	6,4	7,3	6,8	6,5
Kijewo Królewskie	6,9	9,5	10,2	11,1	11,5	11,6	12,7	10,8
Unisław	7,2	8,9	10,4	10,3	10,7	12,9	12,4	10,6
Zławieś Wielka	7,8	6,0	8,3	8,7	7,2	7,8	8,7	6,9
Kujawsko-pomorskie	9,2	8,2	10,0	10,3	10,3	11,1	11,3	9,6

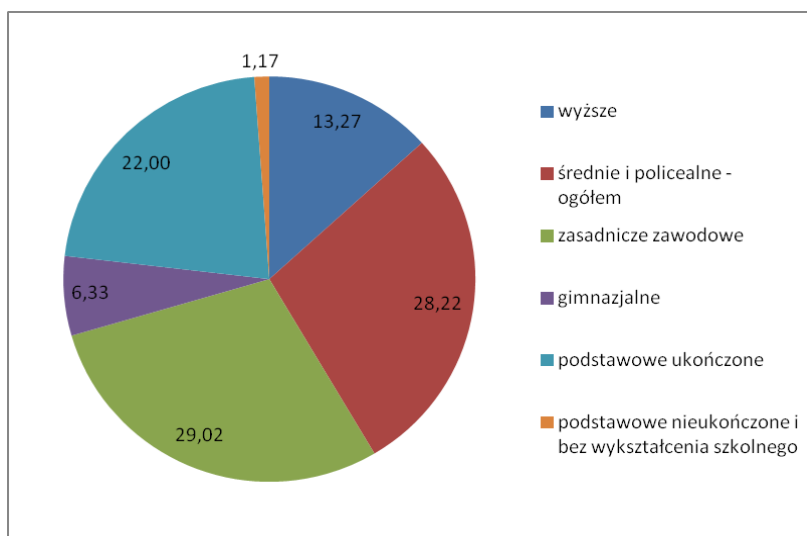
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Powyższe zestawienia jasno wskazują na wyższy poziom stopy bezrobocia w powiatach chełmińskim i toruńskim, w stosunku do danych krajowych i wojewódzkich. Trochę lepsza sytuacja kształtuje się w powiecie bydgoskim. Średnia wskaźników procentowych udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wszystkich gmin na koniec 2014 r. wynosi 8,7 %, co wskazuje na lepszą sytuację w porównaniu do danych dotyczących województwa kujawsko-pomorskiego.

Bardzo ważnym czynnikiem przy analizach rynku pracy jest poziom wykształcenia mieszkańców, dane na ten temat pochodzą z ostatniego spisu powszechnego w 2011 roku. Szczegółową strukturę poziomu wykształcenia mieszkańców „Zakola Dolnej Wisły” przedstawia poniższy wykres. Łącznie ponad 29 % stanowią osoby o wykształceniu gimnazjalnym i niższym,

co stanowi wysoki odsetek w porównaniu do liczby osób o wykształceniu wyższym. Wynika to z dużego udziału ludności pracującej w rolnictwie, gdzie nie wymagane są wyższe kwalifikacje. Jednak problem coraz niższej rentowności małych gospodarstw rolnych powoduje, że coraz więcej osób jest zmuszonych odejść od rolnictwa, przekwalifikować się i szukać zatrudnienia w innych obszarach gospodarki. Z niskiego poziomu wykształcenia wynika wciąż dość wysoki poziom bezrobocia w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej.

Wykres nr 1. Struktura poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich na terenie powiatów obejmujących obszar Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” – 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań, 2011.

4.2.2. Wykluczenie społeczne

Obszary długotrwałego bezrobocia pokrywają się w społeczeństwie Zakola z obszarami ubóstwa. Wśród klientów pomocy społecznej największą grupę (ok. 59 %) stanowią osoby w wieku produkcyjnym¹. W strukturze osób korzystających ze wsparcia gminnych ośrodków pomocy społecznej dominują kobiety.²

Tabela 11. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze gmin w latach 2009-2013.

Gmina	2009	2010	2011	2012	2013	2014
DĄBROWA CHEŁMIŃSKA	1431	1373	1241	1043	983	832
KIJEWÓ KRÓEWSKIE	744	805	610	593	673	613
UNISŁAW	939	865	820	870	977	974
ZŁAWIEŚ WIELKA	996	1072	1078	1101	1102	1012
Razem	4110	4115	3749	3607	3735	3431

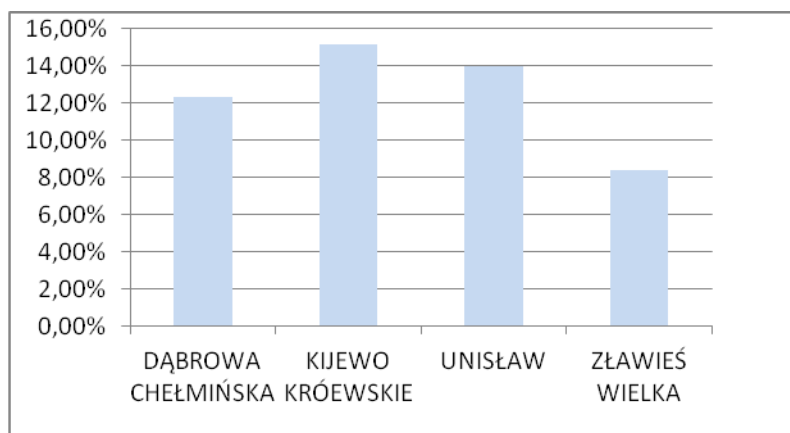
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Wykres 2. Udział osób objętych pomocą społeczną w ogólnej liczbie mieszkańców danej gminy w 2013 r.

¹ BDL, GUS

² Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim za 2013 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, Toruń 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Tabela nr 12. Przyczyny korzystania z pomocy społecznej w 2013 r. w poszczególnych gminach (liczba osób)

Gmina	Ubóstwo	Bezdomność	Potrzeba ochrony macierzyństwa	Bezrobocie	Niepełnosprawność	Długotrwała choroba	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Przemoc w rodzinie	Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	Alkoholizm	Narkomania	Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	Zdarzenie losowe	Kłeska żywiołowa lub ekologiczna
DĄBROWA CHEŁMIŃSKA	103	5	60	152	62	82	37	1	0	6	0	5	0	6	1
KIJEWO KRÓLEWSKIE	490	3	118	461	230	236	278	14	0	24	0	4	0	4	0
UNISŁAW	272	3	31	288	63	120	52	13	0	48	0	13	0	0	0
ZŁAWIEŚ WIELKA	794	16	404	698	205	123	511	5	0	29	2	17	4	9	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej

Około 10,52 % mieszkańców Zakola Dolnej Wisły korzysta z pomocy społecznej z wielorakich przyczyn. Najczęstszą z nich jest ubóstwo oraz bezrobocie, czyli zjawiska ściśle ze sobą powiązane. Poważny problem stanowi również niepełnosprawność oraz długotrwała choroba, które oznaczają utrudnienie, ograniczenie lub uniemożliwienie pełnego funkcjonowania w środowisku z uwagi na stan fizyczny lub psychiczny. Problem ten w większości dotyczy osób starszych, które borykają się również z problemami ubóstwa, samotności oraz poczucia nieprzydatności. Wśród osób korzystających z pomocy społecznej liczna jest grupa osób z problemem uzależniania od alkoholu.

Na obszarze wszystkich gmin funkcjonują **instytucje, które zajmują się wspieraniem osób wykluczonych społecznie**, są to: Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, Punkty Informacyjno-Konsultacyjne/ Pełnomocnicy ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, Gminne Komisje ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespoły Interdyscyplinarne, organizacje pozarządowe np.: „Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Iskierka w Unisławiu, Towarzystwo Oświatowe Od Nowa w Grzybnie, Stowarzyszenie „Integra” w Unisławiu, Caritas Diecezji Toruńskiej w Przysieku, Stowarzyszenie „Promyk Nadziei w Złejwi Wielkiej.

Na obszarze Zakola brakuje domów opieki społecznej i domów opieki dziennej dla osób starszych, które są marginalizowane ze względu na stopniowe eliminowanie ich z życia zawodowego i społecznego.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW, POTRZEB, ZASOBÓW I POTENCJAŁU I OBSZARÓW INTERWENCJI

Głównym powodem zjawiska wykluczenia społecznego na obszarze LGD Zakole są względy materialne. Jest to związane

przede wszystkim z **długotrwałym bezrobociem oraz ubóstwem**. W celu zwiększenia obszarów włączenia społecznego konieczne jest **wsparcie osób zagrożonych i wykluczonych społecznie oraz eliminacja barier na jakie napotykają**. Umożliwić to powinny **działania skierowane na integrację społeczną, zdobywanie i aktualizację kwalifikacji zawodowych, jak i przedsięwzięcia skierowane na rozwój postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców obszaru**.

Wpieranie instytucji działających w obszarze wykluczenia społecznego powinno stanowić odpowiedź na ich niską skuteczność instytucji opieki społecznej i włączenia społecznego. Mimo istnienia wielu świetlic wiejskich wskazuje się na zbyt niską ofertę zajęć szczególnie dla młodzieży i osób starszych, które stymulowałyby ich aktywność społeczną.

Jako jeden z głównych priorytetów wskazywanych przez mieszkańców obszaru w procesie konsultacji społecznych wskazuje się **zwiększenie liczby miejsc pracy na obszarze działania LGD (82 % badanych)** , co stanowi odpowiedź na wysoki poziom bezrobocia. Kluczem do osiągnięcia tego celu jest rozwój przedsiębiorczości – wspieranie powstawania i rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw, wspieranie zdobywania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Bardzo istotny element włączenia społecznego powinny stanowić również **inwestycje w infrastrukturę przyczyniającą się do poprawy dostępu osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym do miejsc, gdzie wdrażane będą działania w zakresie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym**.

WYBÓR KLUCZOWYCH GRUP DOCELOWYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM :

- **grupy defaworyzowane** – w tym: osoby długotrwale bezrobotne - ze względu na niską mobilność, brak motywacji, niedostosowanie społeczne, kobiety - ze względu na gorszą sytuację na rynku pracy kobiet m.in. przez mniejszą liczbę ofert pracy, macierzyństwo, osoby starsze 50+ - ze względu na utrudniony dostęp do rynku pracy, brak kwalifikacji, osoby młode (do 40 r. ż.) ze względu na brak doświadczenia zawodowego, niedostosowanie wykształcenia do potrzeb rynku pracy, osoby niepełnosprawne – ze względu na ograniczony dostęp do rynku pracy, trudną sytuację materialną, bariery architektoniczne.
- **przedsiębiorcy** (mikro i małe przedsiębiorstwa) – wspieranie powstawania nowych przedsiębiorstw, jak i rozwoju tych istniejących bezpośrednio wpływa na poprawę sytuacji na rynku pracy (spadek bezrobocia), który stanowi główny problem oraz obszar interwencji na obszarze wskazywany przez mieszkańców w badaniach- 82% badanych osób wskazuje rynek pracy jako priorytetowy obszar działań
- **organizacje pozarządowe**. Organizacje pozarządowe ukierunkowane na wsparcie osób wykluczonych społecznie mają bezpośredni wpływ na kształtowanie sytuacji społecznej na obszarze, dysponują wiedzą i umiejętnościami w zakresie realizacji działań z zakresu walki z wykluczeniem społecznym
- **jednostki samorządów terytorialnych oraz ich związków i jednostek organizacyjnych** – szczególnie gminne ośrodki pomocy społecznej, które działają w obszarze wykluczenia społecznego, posiadają widzę i doświadczenie w pracy z osobami w trudnej sytuacji życiowej i realizacji projektów na rzecz takich osób.

POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT: W1, W2, W7, W11, W12

POWIĄZANIE Z CELAMI LSR: cel szczegółowy 1.1., przedsięwzięcie 1.1.1, 1.1.2., cel szczegółowy 1.2., przedsięwzięcie 1.2.1, cel szczegółowy 2.1., cel szczegółowy 3.1. i 3.2.

4.2.3 Działalność sektora społecznego

Aktywność społeczna mieszkańców obszaru Zakola Dolnej Wisły ma swoje odzwierciedlenie w działalności organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych na tym terenie. Organizacje te mają ogromne znaczenie dla rozwoju obszarów wiejskich, gdyż służą samoorganizacji lokalnych społeczności, zapewniają przełamywanie określonych problemów społecznych i stanowią uzupełnienie działań samorządowych między innymi w zakresie promocji obszarów wiejskich, dostępu do kultury, aktywności fizycznej i sportu oraz pomocy osobom niepełnosprawnym. Niestety organizacje te napotykają w swojej działalności na wiele przeszkód, uniemożliwiających im aktywne realizowanie celów statutowych, włączanie społeczności wiejskich w swoją działalność

Tabela nr 13. Wykaz organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na obszarze Zakola Dolnej Wisły

	Nazwa organizacji		Nazwa organizacji
DĄBROWA CHEŁMIŃSKA	Koła Gospodyń Wiejskich w Ostromecku, Czarżu, Dąbrowie Chełmińskiej, Wałdowie Królewskim, Otowicach, Czemplowie, Gzinie, Janowie, Strzyżawie, Rafie, Boluminie, Nowym Dworze	KIJEWÓ KRÓLEWSKIE	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie
	Ochotnicze Straże Pożarne w Dąbrowie Chełmińskiej, Czarżu, Wałdowie Królewskim, Gzinie		Ochotnicze Straże Pożarne w Kijewie Królewskim, Brzozowie, Płutowie, Trzebczu Szlacheckim
	Ludowe Kluby Sportowe w Ostromecku, Nowym Dworze, Dąbrowie Chełmińskiej, Gminny Klub Sportowy „Boxeo”		Koła Gospodyń Wiejskich w Brzozowie, Trzebczu Szlacheckim, Kijewie Szlacheckim, Kiełpiu
	Uczniowski Klub Sportowy „DĄBROWA” w Dąbrowie Chełmińskiej, UKS Ostromecko		Klub Sportowy POLOT w Kijewie Królewskim
	Gminne Koło Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Dąbrowie Chełmińskiej		Uczniowski Klub Sportowy „Athletic”
	Stowarzyszenie Aktywnych Dąbrowiaków		Ludowe Kluby Sportowe „Pomowiec” w Kijewie Królewskim i „Victoria” w Brzozowie
	Koło Gminnego Związku Kombatantów i byłych Więźniów Politycznych RP		Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca w Kijewie Królewskim
	Koło Łowieckie „Dąbrowa”		Fundacja „Twierdza Chełmno”
ZŁAWIEŚ WIELKA	Ochotnicze Straże Pożarne w Pędzewie, Siemoniu, Złejwsi Małej, Toporzysku, Łążynie	UNISŁAW	Ochotnicze Straże Pożarne w Grzybnie, Kokocku, Unisławiu
	Fundacja Akademia Aktywnych w Złejwsi Wielkiej		Koła Gospodyń Wiejskich w Błotach, Brukach Kokocka, Brukach unisławskich, Głazewie, Gołotach, Grzybnie, Kokocku, Unisławiu
	Fundacja Centrum Edukacji Młodzieży „CEM”		Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Koło w Unisławiu
	Fundacja Innowacji w Edukacji		Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gminy Unisław
	Fundacja Copernicus Project		TOWARZYSTWO OŚWIATOWE "OD NOWA"
	Fundacja La Soleil		STOWARZYSZENIE „INTEGRA” W UNISŁAWIU
	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Jedności Gminy Zławieś Wielka „Razem Lepiej”		Unisławskie Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych "Światowid"
	Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Razem dla przyszłości”		Stowarzyszenie Inicjatyw Wiejskich „Mała Ojczyzna”
	Stowarzyszenie „Promyk nadziei”		Unisławskie Towarzystwo Historyczne
			Stowarzyszenie na Rzecz Edukacji i Rozwoju „Szansa”
	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Aktywnej		Gminne Koło „Caritas”
			Klub Sportowy „Unislavia”
	Fundacja Piękniejszego Świata w Skłudzewie		Uczniowski Klub Sportowy „Kmicic”
	Klub Sportowy Olimp Unisław		

	Koła Gospodyń Wiejskich w Złejwi Wielkiej, Łąźnie, Czarnym Błocie, Gutowie, Złejwi Małej, Czarnowie, Górsku, Pędzewie, Rzęczkowie, Siemoniu, Skłudzewie, Toporzysku, Zaroślu Cienkim		Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Iskierka” w Unisławiu
			Stowarzyszenie Unisław Team
			Koło Łowieckie „Bażant” w Unisławiu
			Klub Rugby Unisław
			Towarzystwo Sportowo-Kolekcjonerskie w Unisławiu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin.

Analizując powyższe informacje można stwierdzić, że obszar Zakola Dolnej Wisły jest bogaty w organizacje pozarządowe, które działają na rzecz mieszkańców swojego regionu. Do najaktywniejszych organizacji należą koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne, stowarzyszenia na rzecz rozwoju gmin i edukacji, a także kluby sportowe. Gotowość mieszkańców do pracy społecznej koreluje z aktywnością obywatelską wyrażoną frekwencją w wyborach parlamentarnych i samorządowych.

Tabela nr 14. Frekwencja w wyborach parlamentarnych

Gmina	Wybory parlamentarne		
	Frekwencja w dn. 21.10.2007	Frekwencja w dn. 09.10.2011	Frekwencja w dn. 25.10.2015
Dąbrowa Chełmińska	43,69%	38,62 %	41,43 %
Kijewo Królewskie	41,96%	38,36 %	40,67 %
Unisław	45,72%	39,66 %	42,62 %
Zławieś Wielka	46,52 %	43,50 %	47,01 %
Woj. kujawsko-pomorskie	50,65%	45,82 %	46,36 %
Polska	53,88%	48,92 %	50,92 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Tabela nr 15. Frekwencja w wyborach samorządowych

Gmina	Wybory samorządowe		
	12.11.2006	21.11.2011	16.11.2014
Dąbrowa Chełmińska	36,80%	51,04 %	35,50 %
Kijewo Królewskie	42,53%	39,22 %	39,22 %
Unisław	45,51 %	49,82 %	45,18 %
Zławieś Wielka	51,34 %	51,04 %	42,77 %
Woj. kujawsko-pomorskie	43,22 %	45,03 %	43,22 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Na podstawie powyższych danych można określić wskaźnik kapitału społecznego oraz aktywność obywatelską za pomocą frekwencji w wyborach samorządowych i parlamentarnych, która na przełomie lat 2006-2014 waha się i wynosi około 35-51 %. W czasie ostatnich wyborów samorządowych, przeprowadzonych w 2014 roku, najwyższą frekwencję 45,18 % zanotowano w gminie Unisław, natomiast najniższą 35,50 % w gminie Dąbrowa Chełmińska. Wyniki aktywności obywatelskiej na terenie Zakola Dolnej Wisły były niższe od frekwencji na terenie całego województwa kujawsko-pomorskiego i kraju, natomiast porównywalne z wynikiem uzyskanym na obszarach wiejskich w skali kraju. Powyższe dane jasno wskazują brak świadomości mieszkańców w zakresie istotności spełniania obywatelskiego obowiązku jakim jest głosowanie. Wynika to najczęściej z braku

wiedzy, wykształcenia, a także trudnej sytuacji materialnej, a co za tym idzie brak wiary w możliwość wpływania na zmiany w państwie.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW, POTRZEB, ZASOBÓW I POTENCJAŁU I OBSZARÓW INTERWENCJI

Organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne pełnią ważną rolę w społecznościach lokalnych obszaru Zakola Dolnej Wisły m.in. w zakresie edukacji, rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz innych ważnych kwestiach z punktu widzenia mieszkańców gmin. Pełnią również funkcję integracyjną oraz aktywizacyjną społeczności lokalnych. Atutem obszaru LGD są prężnie działające organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne, które wzmacniają jego kapitał społeczny.

Problemem 3 sektora jest mała aktywność społeczna młodych ludzi w działalności na rzecz samych organizacji, niewystarczające środki na wspieranie inicjatyw i małe możliwości pozyskiwania środków publicznych na inicjatywy lokalne (np. problem wkładu własnego, braku źródeł finansowania). Szansę stanowi możliwość pozyskania w najbliższych latach wsparcia inicjatyw oddolnych ze środków UE m.in. w ramach RLKS 2014-2020.

WYBÓR KLUCZOWYCH GRUP DOCELOWYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM:

Organizacje pozarządowe w większości kierują swoje działania do grup defaworyzowanych i do to nich trafi ostatecznie wsparcie udzielane organizacjom sektora społecznego w ramach LSR.

Działania skierowane na poprawę kapitału społecznego obszaru będą skierowane głównie do:

- **mieszkańców obszaru wdrażania LSR, w tym grup defaworyzowanych**
- **organizacji pozarządowych**
- **Jednostek samorządów terytorialnych oraz ich związków i jednostek organizacyjnych**
- **jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną (np. koła gospodyń wiejskich działające w ramach kółek rolniczych)**

POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT: S6, W13, W14, O1,

POWIĄZANIE Z CELAMI LSR: cel szczegółowy, 2.1.,2.2., 3.1.,3.2.

4.3 Dostęp do infrastruktury publicznej i społecznej.

Tabela nr 16. Liczba obiektów infrastruktury publicznej i społecznej z podziałem na gminy, stan na 31.12.2014 r.

Gmina	Ośrodki zdrowia	Ośrodki kultury	Świetlice wiejskie	Świetlice środowiskowe	Kluby integracji społecznej	Centra aktywizacji społecznej	Kluby samopomocowe	Miejsca coachingu samopomocowego	Kluby młodzieżowe	Kluby pracy
DĄBROWA CHEŁMIŃSKA	3	1	6	0	0	0	0	0	0	0
KIJEWO KRÓEWSKIE	1	0	12	0	0	0	0	0	0	0
UNISŁAW	1	1	7	1	0	0	0	0	0	0
ZŁAWIEŚ WIELKA	4	2	9	2	0	0	1	0	0	0

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW, POTRZEB, ZASOBÓW I POTENCJAŁU I OBSZARÓW INTERWENCJI

Dostęp mieszkańców do infrastruktury publicznej, szczególnie w zakresie potrzeb społecznych jest ograniczony. W większości gmin nie funkcjonują kluby samopomocowe, a we wszystkich brakuje centrów aktywizacji i integracji społecznej, klubów młodzieżowych oraz klubów pracy. W dwóch gminach: Unisław i Zławieś Wielka funkcjonują świetlice środowiskowe. Mimo znacznej ilości świetlic wiejskich mieszkańcy wskazują na niewystarczające wykorzystywanie ich na cele społeczne. W nie wszystkich gminach funkcjonują ośrodki kultury, Gmina Kijewo Królewskie od wielu lat odczuwa brak instytucji, do której kompetencji należałoby animowanie mieszkańców.

Zarówno jednostki samorządu, jak i organizacje społeczne na obszarze LGD borykają się z problemem braku warunków lokalowych do podejmowania działań skierowanych do mieszkańców, w szczególności grup defaworyzowanych, odpowiednią na co winny być działania w zakresie rewitalizacji obiektów spełniające w/w funkcje.

Problemem wszystkich gmin, który mieszkańcy obszaru podkreślają na każdym etapie badań konsultacyjnych jako temat istotny z punktu widzenia dostępu do infrastruktury społecznej jest również niedoinwestowanie infrastruktury komunikacyjnej (drogi, chodniki, ścieżki rowerowe). Dodatkowy problem stanowi brak publicznych połączeń komunikacyjnych, w szczególności do małych miejscowości.

WYBÓR GRUP DOCELOWYCH WRAZ Z UZSADNIENIEM :

- mieszkańców obszaru wdrażania LSR, w tym grup defaworyzowanych
- Jednostki samorządów terytorialnych oraz ich związki i jednostki organizacyjne
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych

Infrastruktura publiczna i społeczna służącażywieniu społeczno-gospodarczemu bezpośrednio będzie przyczyniała się do poprawy jakości życia mieszkańców, którzy będą mieli dostęp do oferty i usług świadczonych w zrewitalizowanych obiektach. Działania skierowane na poprawę jakości infrastruktury realizowane będą głównie przez jednostki samorządów terytorialnych oraz ich związki i jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, a także kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT: W18, W19

POWIĄZANIE CELAMI LSR: cel szczegółowy 2.1., cel szczegółowy 3.2.

4.4 Edukacja i wychowanie

Infrastrukturę oświatową Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” stanowi łącznie 29 placówek, w tym 2 szkoły ponadgimnazjalne istniejące przy Zespole Szkół w Unisławiu.

Tabela nr 17. Liczba szkół na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” w 2015 r.

Gmina	Szkoły Podstawowe	Szkoły Gimnazjalne	Szkoły Średnie	ZSZ
Dąbrowa Chełmińska	5	3	0	0
Kijewo Królewskie	4	1	0	0

Unisław	4	1	1	1
Zławieś Wielka	6	3	0	0
Obszar LGD	19	8	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin

Istniejąca infrastruktura edukacyjna na obszarze LGD „Zakola Dolnej Wisły” została dostosowana do aktualnej sytuacji demograficznej oraz zmian wynikających z reformy oświaty z 1998 r. W godzinach popołudniowych mieszkańcy obszaru należącego do LGD mają możliwość korzystania z oferty usług świadczonych przez świetlice wiejskie, świetlice środowiskowe, oraz Gminne Ośrodki Kultury.

4.5 Kultura, Sport i rekreacja

Na obszarze Zakola Dolnej Wisły najbardziej atrakcyjnym terenem dla turystyki, wypoczynku i rekreacji jest szczególnie część terenu położona na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego. Walerami tego terenu jest wysoka atrakcyjność widokowa krajobrazu, cenne przyrodniczo kompleksy leśne i zasoby dóbr kultury. Charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, występowaniem lasów o średnich i dużych walorach wypoczynkowych, licznymi elementami ochrony przyrody (rezerваты, pomniki przyrody) i ochrony kulturowej (obiekty architektury, budownictwa i techniki, stanowiska archeologiczne, zespoły dworsko-pałacowe oraz miejsca martyrologii. Urozmaicona rzeźba terenu, duże różnice wysokości względnej i znaczne nachylenie stoków stwarzają lokalne predyspozycje do rozwoju sportów paralotniarskich, szybowcowych oraz dla turystyki narciarskiej.

Największą atrakcją rekreacyjno-turystyczną na obszarze „Zakola Dolnej Wisły” jest stacja narciarska w Unisławiu umożliwiającą uprawianie sportów zimowych, w tym narciarstwa zjazdowego, snowtubingu i łyżwiarstwa, ciesząca się dużym zainteresowaniem i popularnością. Kolejną atrakcją jest Ośrodek Szkolenia i Usług Lotniczych w Watorowie (gmina Kijewo Królewskie), która oferuje między innymi loty turystyczne samolotami i kursy pilotażu. Na istniejącą bazę sportową i rekreacyjną obszaru objętego działalnością LGD „Zakole Dolnej Wisły” składają się stadiony i boiska do piłki nożnej, siatkówki i koszykówki, hale sportowe oraz sale gimnastyczne. Stan techniczny części tych obiektów wymaga modernizacji i nowoczesnego wyposażenia, aby spełniał oczekiwania mieszkańców, zwłaszcza osób aktywnie uprawiających sport. Aktywność sportowa jest duża o czym świadczy 20 klubów sportowych, działających w formie stowarzyszeń sportowych, stwarzających możliwość czynnego uprawiania sportu i krzewienia kultury fizycznej.

Na sieć placówek kulturalnych działających na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” składają się 10 bibliotek publicznych, 4 ośrodki kultury oraz 34 świetlice wiejskie. Najbardziej aktywnymi instytucjami kultury są Gminne Ośrodki Kultury Dąbrowie Chełmińskiej, Unisławiu, Złejwsi Małej i Górsku, które organizują koncerty, festyny, imprezy kulturalne oraz wystawy. Na terenie gminy Kijewo Królewskie aktywność kulturalna przejawia się w świetlicach wiejskich, oferujących mieszkańcom okazjonalne atrakcje.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW, POTRZEB, ZASOBÓW I POTENCJAŁU I OBSZARÓW INTERWENCJI

Analizując istniejącą infrastrukturę kulturalną sportową i rekreacyjną terenu „Zakola Dolnej Wisły” należy stwierdzić, że dostęp do niej, zarówno dla mieszkańców, jak i turystów jest ograniczony i niewystarczający. Stała oferta kulturalna jest bardzo skromna ze względu na niedoinwestowanie ośrodków kultury zarówno w zakresie wyposażenia, jak i środków na organizację **przedsięwzięć kulturalnych.**

Poprawę sytuacji powinny przynieść działania zmierzające do ułatwienia mieszkańcom dostępu do infrastruktury kulturalnej, sportowej i turystyczno- rekreacyjnej (poprzez budowę placów zabaw, siłowni zewnętrznych czy utworzenie ogólnodostępnych miejsc spotkań) oraz poprawy jakości życia mieszkańców i wzmocnienia ich

WYBÓR GRUP DOCELOWYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM :

- mieszkańców obszaru wdrażania LSR, w tym grup defaworyzowanych
- organizacji pozarządowych
- jednostek samorządów terytorialnych oraz ich związków i jednostek organizacyjnych
- jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną (np. koła gospodyń wiejskich działające w ramach kółek rolniczych)

Zgodnie z opiniami mieszkańców słabą stroną obszaru LGD jest niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna, kulturalna i turystyczna. Mieszkańcy na co dzień odczuwają brak ścieżek rowerowych, wiat, miejsc rekreacji i wypoczynku. Młodzież w tzw. akcjach wlepkowych podczas konsultacji wskazywała na brak miejsc spotkań. Ważnym zatem jest wspieranie inicjatyw w w/w zakresie, co znajduje się w zakresie działalności pozostałych wymienionych grup docelowych.

POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT: S8, W3, W4, W5, W6, W17

POWIĄZANIE Z CELAMI LSR: cel szczegółowy 2.1., cel szczegółowy 3.1. i 3.2.

4.6. Gospodarka obszaru i przedsiębiorczość

Obszar LGD ma typowo rolniczy charakter, a rolnictwo uzupełniają usługi około rolnicze, a także obiekty przetwórstwa rolno – spożywczego. Przy dużym potencjale produkcji rolniczej obszaru oraz pomocy finansowej ze środków krajowych oraz unijnych, rolnictwo jak i też przetwórstwo rolne powinno ulec poprawie jakościowej. Nie bez znaczenia na możliwość rozwoju gospodarczego obszaru LGD ma wpływ atrakcyjne położenie w sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich tj. Bydgoszcz, Toruń, Świecie, Chełmno, a także infrastruktura komunikacyjna poszczególnych gmin. Coraz większą rolę w obszarze rolnictwa zaczynają odgrywać również usługi związane z obsługą funkcji turystycznej (agroturystyka) i rekreacyjnej. Ponadto w obrębie działalności rolniczej rosnącym zainteresowaniem cieszą się produkty lokalne, które stanowią potencjał rozwojowy obszaru.

Tabela nr 18. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych na terenie LGD w ha, stan na 31.12.2005 r.

Wyszczególnienie	Dąbrowa Chełmińska	Kijewo Królewskie	Unisław	Zławieś Wielka
Użytki rolne	5007	6513	5580	11217
grunty orne	3790	6011	4724	8861
Sady	101	54	126	54
Łąki	787	229	420	1632
pastwiska	329	219	310	670

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Użytki rolne stanowią **63,20 %** powierzchni LGD. W ramach użytków rolnych, grunty orne stanowią **52,2 %**, sady **0,75 %**, łąki **6,85 %** oraz pastwiska **3,41 %**. Cechą charakterystyczną obszaru jest duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, czego potwierdzeniem jest niska średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach.

Tabela nr 19. Średnia wielkość gospodarstw rolnych w ha fizycznych, stan na 31.12.2013 r.

Średnia wielkość gospodarstw rolnych w ha fizycznych	Dąbrowa Chełmińska	Kijewo Królewskie	Unisław	Zławieś Wielka
	5,2	8,2	7,85	7,1

Źródło opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin.

W strukturze zasiewów dominującą rolę odgrywają rośliny zbożowe. Natomiast do podstawowych działów hodowlanych LGD Dolnej Wisły należą: trzoda chlewna, bydło mleczne, drób.

Obszar charakteryzuje się dobrze rozwiniętą gałęzią przedsiębiorczości zwłaszcza w zakresie usług, handlu i przetwórstwa. Liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON obrazuje poniższe zestawienie.

Tabela nr 20. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dąbrowa Chełmińska (2)	679	713	717	782	779	785	811	810
Zławieś Wielka (2)	735	768	804	858	894	916	949	982
Kijewo Królewskie (2)	453	488	520	525	523	545	556	554
Unisław (2)	605	662	693	690	705	716	735	739

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Najbardziej rozwinięta gospodarka jest na terenie Gminy **Zławieś Wielka**, który wyróżnia się dobrze rozwiniętymi usługami wokół rolniczymi oraz drobną przedsiębiorczością oraz nadal dobrze funkcjonującą spółdzielczością. Są tu zarejestrowane 982 podmioty, w strukturze przedsiębiorstw zdecydowanie dominują jednostki prowadzące działalność handlową oraz wykonujące drobne usługi dla ludności. Ponadto reprezentowana jest również branża budowlana i transportowa. Ważnymi formami prowadzenia działalności gospodarczej są budownictwo i przetwórstwo. Wśród zakładów przemysłowych przeważają firmy zajmujące się przetwórstwem owocowo-warzywnym. Do największych podmiotów gospodarczych Gminy Zławieś Wielka należą takie firmy jak: Marwit i Witmar - produkcja świeżych soków, sałatek, surówek; MAT-BUD Zławieś Mała - materiały budowlane; OLERIS Czarnowo- przetwórstwo owoców i warzyw; FARMAPOL Siemoń- produkcja rolna; AGRO-FERM Czarnowo-uprawa zbóż i roślin strączkowych; ANROL Pędzewo - uprawa rolna PHU KOWALSKI Cichoradz - usługi rolne, transport ciężarowy; INCO Zławieś Mała - produkcja wyrobów cukierniczych; HACOM POLYESTER Mała Zławieś - produkcja wyrobów z laminatów poliestrowych.

Także Gmina **Dąbrowa Chełmińska** jest obszarem o dobrze rozwiniętej przedsiębiorczości. Znaczną większość podmiotów gospodarczych stanowią firmy osób fizycznych, wśród których przeważają działające w sferze handlu, produkcji i w sferze budowlanej. Głównymi ośrodkami gospodarczymi gminy są miejscowości Dąbrowa Chełmińska, Strzyżawa oraz Ostromecko. Do największych pracodawców w Gminie Dąbrowa Chełmińska należą: Dulcet Strzyżawa (sprzedaż paliw, oleju napędowego, sprzedaż samochodów ciężarowych, ADAMEX S.C. Katarzyna i Adam Wołoch (Produkcja konstrukcji metalowych), Wody Mineralne Ostromecko, Pinguin Lutosa Foods Polska Sp. z o.o. (zamrażalnie owoców i warzyw), Meralliance Poland Sp. z o.o. (przetwórstwo ryb), Stan-Mar, M.S. Szczęśni (piekarnia, cukiernia), P.P.U. Unimat (produkcja armatury przemysłowej, elementów ze stali i wyrobów odlewanych z metali nieżelaznych).

Natomiast na terenie **gminy Unisław** większość firm działa w branżach: usługi budowlane i stolarskie, handel, transport i produkcja. Podmiotami gospodarczymi mającymi znaczący wpływ na sytuację gospodarczą gminy są między innymi: Z.P.O.W. Unisław Sp. z o.o. – przetwórstwo owocowo-warzywno; Finc S.K. Firma Piekarnicza – Cukiernicza; Firma Handlowa BŁAŻEX J.L. Kulczak Punkt Sprzedaży Unisław – handel (handel); ZAKŁAD STOLARSKI UNISTOL Mariusz Basiakowski w Raciniewie (stolarstwo); Zakład Budowlany Produkcja Drzewna S.C. Górecki Leszek Brezcko Stefan (stolarstwo); Krause Leszek Zakład Obróbki Drewna (stolarstwo); UNITOR S.C. FPHU (odzież robocza ochronna); Adamex s.c. Katarzyna i Adam Wołoch (konstrukcje stalowe); „JANUS” P.H.U.(sprzedaż materiałów budowlanych); P.H.U. „ARTDOM” Dariusz Gwarek (sprzedaż materiały budowlane, wykończeniowe).

Najmniej rozwinięta przedsiębiorczość w gminie **Kijewo Królewskie**, gdzie 554 podmioty zarejestrowane są w rejestrze REGON np.: Przedsiębiorstwo Wielobranżowe STANPOOL Spółka Jawna w Dorposzu Szlacheckim, ADRIANA Spółka Akcyjna Kosowizna (produkcja mebli), Gospodarstwo Rolne ROLTON Spółka z o.o. w Płutowie, "AZALIA" Przedsiębiorstwo P.U.H.. w Brzozowie (produkcja opakowań tekturowych) Zakład "STOLMAR" Sp. z o.o. Kijewo Królewskie (stolarstwo), Rive GROUP z siedzibą w Płutowie (produkcja mebli), Zakład Włókienniczy JARMA w Watorowie, Silva Microelektronik Holding sp. z o.o. (produkcja podzespołów elektronicznych) z siedzibą w Kijewie Szlacheckim, GÓR-MET s.c. z Płutowa (wyroby metalowe). Cechą charakterystyczną sytuacji gospodarczej gminy Kijewo Królewskiej jest jej zdominowanie przez jeden podmiot – „Adrianę S.A.” w Kosowiznie. Zakład produkuje meble tapicerowane, ale i rozszerza swoją działalność, m.in. prowadzi działalność w sektorze

budowlanym oraz Ośrodek Szkolenia i Usług Lotniczych. Z firmą kooperuje wiele niewielkich firm, z których większość to niewielkie zakłady osób fizycznych.

Zakole Dolnej Wisły to obszar o dobrych warunkach rozwoju przedsiębiorczości ze względu na dużą ilość potencjalnych terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą, transportową, komunikacyjną. Rozwojowi gospodarczemu położenie obszaru pomiędzy 4 miastami (Toruń, Bydgoszcz, Świecie, Chełmno), blisko głównych ciągów komunikacyjnych (drogi DK80, A1, E75, E261, S80).

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW, POTRZEB, ZASOBÓW I POTENCJAŁU I OBSZARÓW INTERWENCJI

Potencjał rozwojowy przedsiębiorczości na obszarze Zakola Dolnej Wisły wymaga wsparcia ponieważ dobre warunki wynikające z położenia geograficznego (tereny inwestycyjne), lokowanie inwestycji podmiotów prywatnych na terenie gmin podmiejskich są niedostatecznie wykorzystywane. Szansą na rozwój przedsiębiorczości na obszarze są możliwości dofinansowania działalności gospodarczych ze środków UE w ramach LSR. Podczas konsultacji społecznych przedstawiciele sektora gospodarczego wskazywali na niską innowacyjność przedsiębiorstw i konieczność wprowadzenia działań zmierzających do zmiany tego stanu rzeczy. Na obszarze LGD nie funkcjonują instytucje działające na rzecz inkubacji przedsiębiorczości, brakuje instytucji wsparcia dla nowych i rozwijających się przedsiębiorstw, a także wdrażania mechanizmów współpracy między przedsiębiorstwami.

W procesie konsultacji społecznych mieszkańcy reprezentujący sektor gospodarczy wskazywali również na problem słabej jakości lokalnego rynku pracy w kontekście niskich kwalifikacji mieszkańców. Odpowiedź na to stanowią kursy i szkolenia zawodowe możliwe do realizacji w ramach celów strategicznych. Problem obszaru stanowi również BRAK bazy lokalowej do działalności gospodarczej, na co odpowiedzią ma być stworzenie inkubatora przedsiębiorczości, wspierającego firmy z obszaru objętego LSR.

Ze względu na korzystne uwarunkowania przyrodniczo-kulturowe szansę rozwoju gospodarczego obszaru LGD „Zakole” stanowi branża turystyczna powiązana z naturalnymi zasobami, a także produkty lokalne, które w niewystarczający sposób były dotąd wykorzystywane. Brak jednolitej marki lokalnej identyfikującej produkty pochodzące z obszaru LGD wskazywany był również przez mieszkańców w procesie konsultacji. Odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie na lokalne zasoby naturalne i produkty lokalne, a także trend na poznawanie i spędzanie wolnego czasu na wsi winno być wsparcie przedsiębiorczości również branży turystycznej oraz związanej z produktami lokalnymi. Zagrożeniem dla działań związanych z wytwarzaniem i sprzedażą produktów lokalnych, w szczególności przetworzonych są niejasne regulacje prawne w tym zakresie, które w znacznym stopniu ograniczają rozwój tej branży gospodarki obszaru. Korzystne ukształtowanie terenu oraz rolniczy charakter obszaru sprzyjają również rozwojowi działalności związanych z wytwarzaniem i handlem energią pochodzącą ze źródeł odnawialnych, która dotąd stanowiła obszar gospodarki niewykorzystany w dostatecznym stopniu. W ostatnich latach zauważalny jest wzrost zapotrzebowania na energię odnawialną, dlatego rozwój tej branży stanowi szansę dla gospodarki obszaru.

WYBÓR GRUP DOCELOWYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM:

- **przedsiębiorcy (mikro i małe przedsiębiorstwa)**
- **mieszkańcy w tym grupy defaworyzowane**
- **jednostki samorządu terytorialnego**

Rynek pracy stanowi obszar interwencji, który został wskazany przez 82 % badanych mieszkańców jako najistotniejszy do wsparcia ze środków unijnych. Wsparcie przedsiębiorczości – powstawiania nowych i rozwoju istniejących podmiotów gospodarczych winno stanowić odpowiedź na doskwierający mieszkańcom obszaru wysoki poziom bezrobocia, a także szansę na rozwój gospodarczy wszystkich gmin obszaru LGD. Dotyczy to zarówno pomocy w zakresie dofinansowania firm, jak i stworzenia warunków lokalowych oraz doradczych dla ich sprawnej działalności (inkubator przedsiębiorczości). Jednostki samorządu terytorialnego (w szczególności Gmina Unisław) posiadają zaplecze lokalowe do stworzenia instytucji wsparcia przedsiębiorczości, dlatego mogą podejmować działania skierowane na stworzenie takich miejsca wsparcia przedsiębiorców z obszaru LGD.

POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT: W9, O2, O3,O4, O5, O8, O9, T1

POWIĄZANIE Z CELAMI LSR: cel szczegółowy 1.1, 1.2., 2.2.,3.2

5. Specyfika obszaru objętego LSR i uzasadnienie jego spójności

Największym wyróżnikiem obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” jest jego **spójność przestrzenna**. Obszar obejmuje najbardziej wysunięty na zachód, prawobrzeżny odcinek Doliny Wisły rozciągniętej między Bydgoszczą a Chełmnem i Toruniem. Łącznikiem obszaru jest Dolina rzeki Wisły. Całość obszaru należy do krainy geograficzno-historycznej, leżącej pomiędzy Drwęcą a dolną Wisłą – **Ziemia Chełmińska**. Wisła jest wyznacznikiem rozwoju obszaru, od wieków wpływała na system osadnictwa w regionie oraz rozwój gospodarki i kultury. Wisła jest osią łączącą, spoiwem kształtującym ten obszar.

Spójność przestrzenna obszaru pozytywnie wpływa na wiele aspektów życia jego mieszkańców ze względu na liczne powiązania funkcyjne wszystkich gmin – **spójność funkcjonalna** - np. w zakresie szkolnictwa, przynależności do wspólnych parafii, ścieżek rowerowych, dostępu do wodociągów, korzystania z oferty ośrodków kultury, bazy rekreacyjnej czy punktów handlowych i usługowych.

Kolejnym wyróżnikiem obszaru LGD są **spójne uwarunkowania kulturowo-przyrodnicze**. Niezwykle duże zróżnicowanie rzeźby terenu, gleb, klimatu oraz wód znajduje swoje odzwierciedlenie w bogactwie flory, a także fauny. Bezpośrednie sąsiedztwo rzeki wpływa korzystnie na występowanie licznych gatunków chronionych np. minóg rzeczny, jesiotr zachodni, rybitwa białorzeczna. Na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego obejmującego swym zasięgiem większość obszaru LGD bytują wszystkie gatunki charakterystyczne dla Niżu Środkowoeuropejskiego. Obszar ten został włączony do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 jako Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków. Pod względem ochrony krajobrazu

i przyrody niemałe znaczenie ma również "obszar strefy krawędziowej Kotliny Toruńskiej" obejmujący znaczną część Gminy Zławieś Wielka.

Historyczną ciekawostką obszaru są grodziska średniowieczne znajdujące się na terenie wszystkich gmin partnerskich. Na terenie LGD „Zakole” występują one m.in. w miejscowościach: Gzin (gmina Dąbrowa Chełmińska), Płutowo (gmina Kijewo Królewskie), Czarnowo (gmina Zławieś Wilka) oraz Unisław (gmina Unisław). Sieć grodzisk jest łącznikiem historycznym i kulturowym obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły”. Cennym elementem materialnego dziedzictwa kulturowego są zachowane gotyckie oraz barokowe kościoły, jak też zbory ewangelickie, czy mennonickie domy modlitwy. Piękną ozdobą tutejszego terenu są dwory oraz parki przydworskie, a także liczne kapliczki i krzyże przydrożne i cmentarze.

Obszar LGD charakteryzują również żywe tradycje związane z nadwiślańskim sadownictwem, pszczelarstwem oraz rękodzielnictwem. Produktami najbardziej charakterystycznymi dla Zakola są miody i powidła z Doliny Dolnej Wisły wpisane na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wyjątkowe walory tych produktów uzyskiwane są dzięki odtwarzaniu upraw tradycyjnych odmian drzew owocowych oraz kultywowaniu tradycji przetwórstwa takich gatunków jak śliwa węgierka, z której smażone są powidła z Doliny Dolnej Wisły. Na obszarze Zakola istnieje wiele pasiek wykorzystujących pożytki o wyjątkowych walorach ekologicznych obszaru Dolnej Wisły.

Na terenie LGD działa wielu lokalnych wytwórców, w tym rękodzielnicy, producenci artykułów i przetworów spożywczych na bazie owoców i warzyw uprawianych w okolicy. Funkcjonuje tu również Szlak Tradycji Smaku, który łączy oferty producentów produktów lokalnych ze wspólnym promowaniem walorów turystycznych i ofertą spędzania czasu wolnego na obszarze Zakola.

Na obszarze odbywają się liczne eventy, które integrują i aktywizują społeczność wszystkich gmin obszaru. Wydarzenia te opierają się na tradycji, zwyczajach, obrzędach, kultywują zawody, co przekłada się na podkreślenie specyfiki Zakola np.: Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły, Piknik Napoleoński, Dni Unisławia, Biesiada Królewska w Kiełpiu, rajdy rowerowe, turnieje sportowe, pikniki rodzinne.

ROZDZIAŁ IV Analiza SWOT

Partycypacyjny charakter dokumentu i aktywny udział lokalnej społeczności został opisany w rozdziale II LSR. Analiza SWOT jest narzędziem, które bezpośrednio bazuje na diagnozie obszaru LGD - wynika z dokumentów strategicznych obszaru LGD Zakola Dolnej Wisły, danych statystycznych m.in. z GUS. Przede wszystkim jednak analiza SWOT jest zbiorem silnych i słabych stron (traktowanych jako cechy wewnętrzne obszaru), jak i szans i zagrożeń (cech zewnętrznych), które rozpoznali przedstawiciele wszystkich sektorów, na których oparte jest działania LGD. W pracy nad stworzeniem analizy SWOT zastosowano liczne metody partycypacyjne skierowane do przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego, społecznego i mieszkańców. Podczas tworzenia analizy zastosowano ankiety bezpośrednie oraz internetowe, czyli kwestionariusze wydrukowane, rozdawane/możliwe do pobrania na spotkaniach, w urzędach, instytucjach, a także w formie elektronicznej dostępnej na stronie internetowej. Pytania przygotowane zostały w formie otwartej i zamkniętej. Ważnym elementem zastosowanym w pracach były wywiady grupowe, standaryzowane, zogniskowane - tzw. „fokus” oraz „burza mózgów”, których realizacja odbywała się w każdej z gmin - 1 spotkanie (realizacja: 12, 17, 19, 24, 26 VIII 2015r.). Kolejną zrealizowaną metodą były warsztaty robocze oraz wywiady grupowe, niestandaryzowane, zogniskowane, prowadzone podczas spotkań z Zespołem Partycypacyjnym (realizacja w m-cach: IX, X, 2015) w grupach odpowiadających przynależności do każdego sektora i skupiały się przede wszystkim na problemach osób z grup defaworyzowanych.

Podczas badań związanych ze Strategią wyklarowały się m.in. potrzeby, problemy, bariery dla rozwoju obszaru LGD oraz propozycje ich rozwiązań, czyli stopniowo i etapowo powstawała analiza SWOT. Podczas konsultacji szczególnie zadbano o to, aby prace przedstawicieli wszystkich sektorów odbywały się na równych zasadach i przy zachowanych proporcjach.

Po opublikowaniu **pierwszej wersji analizy SWOT** na www LGD (12-20 XI 2015) przez **7 dni** zbierano uwagi do niej za pomocą kwestionariusza ankietowego (pytania otwarte). Uwagi można było dostarczać do biura LGD osobiście bądź przesyłać drogą elektroniczną (e-mail). Zebrane uwagi przeanalizowano i przyjęto bądź odrzucono, każdorazowo podając uzasadnienie (w ramach Zespołu Partycypacyjnego). Następnie opublikowano zaktualizowaną wersję analizy SWOT na stronie www LGD, którą ponownie poddano do konsultacji, za pomocą elektronicznego kwestionariusza ankietowego w formie pytań otwartych. Pod dyskusję brano także **każdą uwagę zgłaszaną podczas spotkań konsultacyjnych oraz opinie, sugestie lokalnej społeczności pojawiające się po udostępnieniu kompleksowej wersji LSR proponowanej do dofinansowania**. Konsultacjom (zamieszczenie na stronie internetowej LGD w okresie: 22 XI – 12 XII) poddano również pozostałe główne etapy zwane jako kluczowe kwestie odnośnie zapewnienia partycypacyjnego charakteru LSR. Poza diagnozą i analizą SWOT, mieszkańcy definiowali cele, wskaźniki odnoszące się do nowego okresu realizacji LSR, zasady wyboru operacji oraz definiowali kryteria wyborów operacji z podawaniem wartości ważności dla poszczególnych typów operacji, zasad monitorowania i ewaluacji, w których m.in. zaproponowany został innowacyjny wniosek obywatelski, wskazano grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do pracy, drogi i metody komunikacji do tych grup oraz do wszystkich mieszkańców, co pozwoliło na sformułowanie planu komunikacji. Uwagi można było dostarczać do biura LGD osobiście bądź przesyłać mailem. Uczestnicy zgłaszali kwestie dotyczące niejasności przepisów funkcjonowania NGO, niezrozumiałych dla nich regulacji prawnych. Kwestią często poruszaną był utrzymujący się, utrudniony dostęp do rynku pracy wśród pewnych grup ludności (kobiety, osoby młode do 40 roku życia oraz powyżej 50 roku życia, osoby niepracujące, niepełnosprawne oraz korzystające ze świadczeń pomocy społecznej). Podkreślano mocną stronę, a także potencjał wynikający z dużej gamy produktów lokalnych i korzystnego ukształtowania terenu oraz warunków dla rozwoju wynikającego z położenia geograficznego. Zebrane wnioski przeanalizowano i przyjęto bądź odrzucono (zapis odrzucony na wnioski mieszkańców: „dobre warunki do rozwoju rolnictwa, wysoki udział gleb najlepszej klasy, w tym upraw ekologicznych”, który mimo iż stanowi mocną stronę, nie odnosi się do działań możliwych do realizacji). Każdorazowo wnioski poddano uzasadnieniu (w ramach Zespołu Partycypacyjnego).

Określenie mocnych i słabych stron obszaru, a także szans i zagrożeń, pozwoliło na wyznaczenie pola działania dla LGD. Spośród kilku obszarów tematycznych przedstawiciele wcześniej wymienionych sektorów wybrali najistotniejsze elementy, atuty, czynniki, które dały podstawę do formułowania celów, działań, wskaźników. Poniżej analiza SWOT, ze wskazanymi odniesieniami do diagnozy.

Lp.	(S) Silne strony czynniki wewnętrzne	Odniesienie do diagnozy	Lp.	(W) Słabe strony czynniki wewnętrzne	Odniesienie do diagnozy
S.1	Dobre warunki rozwoju przedsiębiorczości ze względu na dużą ilość potencjalnych terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą, transportową, komunikacyjną itd.)	Punkt 2.diagnozy	W.1	Słaba jakość lokalnego rynku pracy (duża ilość osób niezatrudnionych - bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo mało ofert pracy, niskie kwalifikacje mieszkańców w porównaniu do obszarów miast)	Punkt 4.2.1. diagnozy
S.2.	Dobre warunki rozwoju gospodarczego wynikające z położenia geograficznego obszaru pomiędzy 4 miastami (Toruń, Bydgoszcz, Świecie, Chełmno), blisko głównych ciągów komunikacyjnych (drogi S10, A1, E75, E261, S80)	Punkt 2. diagnozy	W.2	Utrudniony dostęp do rynku pracy występujący wśród pewnych grup ludności (głównie grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym: 1. kobiety; 2. osoby młode do 40 r. ż.; 3. osoby w wieku powyżej 50 roku życia; 4. osoby niepracujące; 5. osoby niepełnosprawne; 6. osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej	Punkt 4.2.1 diagnozy
S.3	Dobre warunki rozwoju odnawialnych źródeł energii – OZE (np. Wiatraki, biomasa, fotowoltaika itd.)	Punkt 2. diagnozy	W.3	Aktywność biznesowa mieszkańców dość znacząca, ale niewykorzystanie całego potencjału przedsiębiorczości obszaru (815 zarejestrowanych przedsiębiorstw na 10.000 mieszkańców)	Punkt 4.5. diagnozy
S.4	Duży udział rolnictwa na obszarze LGD (w tym dość duża gama produktów lokalnych)	Punkt 4.5. diagnozy	W.4	Brak bazy lokalowej do działalności prospołecznej/progospodarczej (np. dla inkubatora przedsiębiorczości)	Punkt 4.5. diagnozy
S.5	Duży potencjał ludzki (młodzież, osoby starsze z doświadczeniem, etc.)	Punkt 4.1. diagnozy	W.5	Niedoinwestowanie sektora rozwoju przedsiębiorczości o otoczenia biznesu. Brak instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości	Punkt 4.5. diagnozy
S.6	Prężnie działające instytucje, NGO i organizacje sportowe	Punkt. 4.2.3 diagnozy	W.6	Niewystarczające wykorzystanie gospodarcze istniejących naturalnych zasobów lokalnych oraz niewystarczająca jednolita lokalna marka (powszechnie rozpoznawalny logotyp) identyfikująca obszar	Punkt. 4.5. diagnozy
S.7	Bogactwo kulturowe (w tym kulinarne) i historyczne obszaru LGD	Punkt 3. diagnozy	W.7	Wysoki wskaźnik ubóstwa mieszkańców	Punkt 4.2.2. diagnozy
S.8	Korzystne ukształtowanie terenu w dolinie Wisły, duży udział obszarów chronionych (bogata oferta turystyczna i przyrodnicza obszaru)	Punkt 2., 4.4. diagnozy	W.8	Mała atrakcyjność obszaru dla młodszych pokoleń jako miejsca do życia	Punkt 4.1 diagnozy
			W.9	Niewystarczające wykorzystanie warunków do rozwoju OZE i niska świadomość społeczna w tym zakresie	Punkt 4.5 diagnozy
			W.10	Niska świadomość społeczna w zakresie ochrony środowiska	Punkt 2. diagnozy
			W.11	Brak opieki dla osób starszych	Punkt 4.2.2. diagnozy
			W.12	Niska skuteczność instytucji opieki społecznej i włączenia społecznego	Punkt 4.2.2 diagnozy
			W.13	Niewystarczające środki na wspieranie inicjatyw i małe możliwości pozyskiwania środków publicznych na inicjatywy lokalne	Punkt 4.2.3.diagnozy
			W.14	Niedofinansowanie NGO (np. problem wkładu własnego, braku źródeł finansowania)	Punkt 4.2.3 diagnozy
			W.15	Słaby marketing oraz promocja lokalnych produktów i usług, a także niewystarczająca infrastruktura do przetwarzania produktów lokalnych	Punkt 3. diagnozy

			W.16	Słaba promocja obszaru LGD, brak informacji turystycznej, promocji poszczególnych gmin i miejscowości oraz mała liczba imprez o znaczeniu ponadregionalnym	Punkt 2.2. diagnozy
			W.17	Niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna, kulturowa, turystyczna, gastronomiczna, hotelowa, w tym szlaków rowerowych i pieszych, ścieżek ekologicznych	Punkt 2.2. diagnozy
			W.18	Niedoinwestowanie infrastruktury komunikacyjnej (drogi, chodniki, ścieżki rowerowe)	Punkt 4.3. diagnozy
			W.19	Brak publicznych połączeń komunikacyjnych, w tym do małych miejscowości	Punkt 4.3. diagnozy
			W.20	Niska innowacyjność przedsiębiorstw	Punkt 4.5. diagnozy
Lp.	(O) Szanse czynniki zewnętrzne	Odniesienie do diagnozy	Lp.	(T) Zagrożenia czynniki zewnętrzne	Odniesienie do diagnozy
O.1	Możliwość pozyskania w najbliższych latach dla obszaru i mieszkańców dodatkowych środków z UE w znacznej wysokości	Punkt 4.2.3. diagnozy	T.1	Niezrozumiałe regulacje prawne, brak/niejasność przepisów dotyczących sprzedaży produktów przetworzonych	Punkt 4.5. diagnozy
O.2	Możliwość tworzenia nowych miejsc pracy poprzez inkubację przedsiębiorczości	Punkt 4.5. diagnozy	T.2	Emigracje mieszkańców LGD, szczególnie młodzieży, do okolicznych miast w celu polepszenia warunków pracy i życia	Punkt 4.1. diagnozy
O.3	Lokowanie inwestycji podmiotów prywatnych na terenach gmin podmiejskich	Punkt 4.5. diagnozy	T.3	Utrudnienia inwestycyjne na obszarach chronionych	Punkt 2. diagnozy,
O.4	Możliwość rozwoju współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami	Punkt 4.5. diagnozy	T.4	Niewystarczające wykorzystanie produktów lokalnych	Punkt 3. diagnozy
O.5	Rosnące zapotrzebowanie na energię odnawialną	Punkt 4.5. diagnozy	T.5	Wypieranie kultury i zwyczajów lokalnych poprzez kulturę masową	Punkt 3. diagnozy
O.6	Emigracje mieszkańców miast (Toruń, Bydgoszcz, Świecie, Chełmno) do gmin podmiejskich	Punkt 2.2., 4.1. diagnozy	T.6	Degradacja zasobów kultury materialnej o znaczącym potencjale	Punkt 3. diagnozy
O.7	Rosnące zapotrzebowanie społeczeństwa na lokalne zasoby naturalne, produkty lokalne	Punkt 3 i 4.5. diagnozy	T.7	Starzenie się społeczności	Punkt 4.1. diagnozy
O.8	Narastający trend do poznawania obszarów wiejskich i ich kultury przez mieszkańców miast (np. przez wioski tematyczne)	Punkt 2. diagnozy			
O.9	Rozwój turystyki i agroturystyki w związku z trendami panującymi w Polsce	Punkt 2. diagnozy			

Tabela: Analiza SWOT LGD „Zakole Dolnej Wisły”

Sporządzona analiza SWOT ukazuje zarówno kwestie problemowe, jak i wiele możliwości i szans rozwoju dla obszaru LGD. Do tych pierwszych zaliczyć należy przede wszystkim: słabo rozwinięty poziom gospodarczy regionu oraz niski poziom zatrudnienia na obszarze LGD, ze szczególnym uwzględnieniem problemów na rynku pracy osób z grup defaworyzowanych. Ma to liczne konsekwencje społeczne, jak chociażby emigrację młodych w poszukiwaniu pracy. Szans i możliwości dla obszaru LGD należy natomiast upatrywać przede wszystkim w uwarunkowaniach obszaru związanych z położeniem, czy walorami środowiskowymi, które mogą stanowić dużą przestrzeń do rozwoju sfery społeczno-gospodarczej oraz turystyki. W tym aspekcie powinno się zintensyfikować działania marketingowe i promocję, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia promocji produktu i marki lokalnej.

Aby wykorzystać potencjał obszaru LGD potrzeba kompleksowego podejścia, które umożliwi podjęcie działań zmierzających do wprowadzenia/przeprowadzenia zmian. Konieczne jest wspieranie rozwoju lokalnego biznesu przez wzrost kwalifikacji mieszkańców, tworzenie nowych form wsparcia dla przedsiębiorców, poszerzenie wachlarza ofertowego działalności istniejących firm usługowych i produkcyjnych oraz stworzenie inkubatora przedsiębiorczości. Pozwoli to zwiększyć oraz zdynamizować sferę biznesową obszaru, także w aspekcie wskaźników zatrudnieniowych, zmierzając bezpośrednio do zmniejszenia bezrobocia oraz zwiększenia zakresu usług i infrastruktury turystycznej (rozwój turystyki), a nawet zwiększenia świadomości mieszkańców w zakresie wykorzystywania OZE. Biorąc pod uwagę lokalne bogactwo kulturowe i historyczne obszaru LGD, **należy zadbać o przedsięwzięcia zmierzające do ożywienia społeczno-gospodarczego oraz kulturalnego (w tym różnego rodzaju imprez, stworzenia infrastruktury) kreujących możliwości do aktywnej integracji i kreatywnego spędzania czasu wolnego przez mieszkańców.**

ROZDZIAŁ V Cele i wskaźniki

Cele sformułowano w oparciu o diagnozę obszaru i ludności oraz wypracowaną analizę SWOT, które powstały w rezultacie prac przeprowadzonych na spotkaniach konsultacyjnych w Gminach należących do LGD „Zakole Dolnej Wisły”. Działania partycypacyjne kierowane były do przedstawicieli wszystkich sektorów, na których opiera się LGD, mieszkańców oraz osób ze wszystkich zdiagnozowanych grup defaworyzowanych. Różnorodność sektorów pozwoliła wyodrębnić najważniejsze cele dla całego obszaru, wspólne i ważne dla wszystkich. W początkowym etapie tworzenia podjęto analizę wyników otrzymanych z zastosowanych licznie metod partycypacyjnych: konsultacji, wywiadów grupowych (realizacja w trakcie spotkań w miesiącach: IX, X 2015), wywiadów grupowych, standaryzowanych, zogniskowanych (tzw. „fokus” – profesjonalnie moderowany wg scenariusza), metod heurystycznych (tu: „burza mózgów”), warsztatów roboczych. Uczestnicy mieli także do dyspozycji kwestionariusze ankiet, wydrukowane bądź w formie elektronicznej, rozdawane na spotkaniach, w urzędach, instytucjach, etc., a także możliwe do pobrania i stanowiły pytania otwarte oraz zamknięte. Realizacja 1 spotkania w każdej z gmin miała miejsce w dniach 12, 17, 19, 24, 26 VIII 2015r.

Społeczność zamieszkująca obszar LGD, podczas konsultacji i różnorodnych form partycypacji skupiła się na opracowywaniu takich celów, które w sposób kompleksowy i spójny wpłyną na rozwiązanie zdiagnozowanych problemów, przynosząc w przyszłości największe i najbardziej pożądane zmiany. Przedstawiciele wszystkich sektorów w sposób szczególny wskazali na zakres związany z przedsiębiorczością, rozwojem gospodarczym i społecznym, na aktywizację i integrację mieszkańców oraz na poprawę wizerunku obszaru LGD. Propozycje problemów marginalnych oraz nieprzyporządkowanych do żadnej szerszej grupy zostały zidentyfikowane i odrzucone. Na tej podstawie, po końcowym uzupełnieniu diagnozy obszaru i analizy SWOT, a także biorąc pod uwagę problemy grup docelowych wypracowano 3 cele strategiczne rozwoju LGD oraz cele szczegółowe. Na tej bazie powstały poniższe cele ogólne, cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia:

Cel ogólny nr 1: Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Cel szczegółowy 1.1: Poprawa warunków i możliwości powstawania nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Przedsięwzięcie 1.1.1: Tworzenie nowych przedsiębiorstw

Przedsięwzięcie 1.1.2: Rozwój przedsiębiorstw

~~Cel szczegółowy 1.2: Poprawa warunków gospodarczych dla funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.~~

~~Przedsięwzięcie 1.2.1: Tworzenie małych inkubatorów przedsiębiorczości~~

Cel ogólny nr 2: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Cel szczegółowy 2.1: Ożywienie społeczno-gospodarcze i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Przedsięwzięcie 2.1.1: Wzmocnienie rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej

Przedsięwzięcie 2.1.2: Wzmocnienie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej poprawiającej spójność terytorialną

Cel szczegółowy 2.2: Generowanie warunków wzmacniających tożsamość lokalną na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Przedsięwzięcie 2.2.1: Ochrona, rozwój i promocja produktów, dziedzictwa lokalnego oraz obszaru LGD „Zakola Dolnej Wisły”

Cel ogólny nr 3: Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

Cel szczegółowy 3.1: Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Przedsięwzięcie 3.1.1: Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców, w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji

Przedsięwzięcie 3.1.2: Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja

Cel szczegółowy 3.2: Wzrost aktywności społeczno-gospodarczej oraz społeczno-zawodowej środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

Przedsięwzięcie 3.2.1: Tworzenie, wspieranie i animowanie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym oraz aktywności społecznej i obywatelskiej

Przedsięwzięcie 3.2.2: Wzmocnienie rozwoju infrastruktury służącej ożywieniu społeczno-gospodarczemu

1. Zgodność z celami PROW

Cele LSR są zgodne z celami PROW, w ramach których planowane jest finansowanie LSR, co zobrazowano w tabeli poniżej.

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Cel przekrojowy związek z celami ogólnymi i szczegółowymi
Cel ogólny 1: Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	Cel szczegółowy 1.1: Poprawa warunków i możliwości powstawania nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	1.a, 1.c
Cel ogólny 2: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	Cel szczegółowy 2.1.: Ożywienie społeczno-gospodarcze i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	1.a
	Cel szczegółowy 2.2: Generowanie warunków wzmacniających tożsamość lokalną na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	1.a
Cel ogólny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	Cel szczegółowy 3.1: Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	1.a, 1.b, 1.c

Tabela: Powiązanie celów LSR z celami PROW 2014-2020

Legenda:

EFROW

1.a – ochrona środowiska

1.b – dostosowanie do zmian klimatu

1.c – innowacyjność

Kryteria wyboru oraz wskaźniki LSR zapewniają bezpośrednie osiągnięcie wskaźników dla tych celów (opis w Rozdziale VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru).

Realizacja LSR pozwoli także na realizację celu szczegółowego 6B „Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „Wspieranie włączenia społecznego, ograniczenie ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”.

Cele określone w Lokalnej Strategii Rozwoju „Zakole Dolnej Wisły” będą finansowane ze środków EFROW, EFRR i EFS.

Cele i przedsięwzięcia zostały sformułowane w oparciu o diagnozę problemów, grupy docelowe i obszary interwencji, a ich realizacja ukierunkowana jest rozwiązywanie zdiagnozowanych na poziomie konsultacji społecznych i zapisanych w analizie SWOT problemów.

2. Opis celów

Cel ogólny 1: Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Cel jest odpowiedzią na zdiagnozowaną słabą jakość lokalnego rynku pracy w regionie, w tym dużą ilość osób niezatrudnionych - bezrobotnych i biernych zawodowo, mało ofert pracy, niskie kwalifikacje mieszkańców w porównaniu do obszarów miast, co skutkuje niską aktywnością zawodową mieszkańców, szczególnie osób z grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy (kobiety, osoby młode do 40 r. ż., osoby w wieku powyżej 50 roku życia, osoby niepracujące, osoby niepełnosprawne, osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej).

Cel szczegółowy 1.1: Polepszenie warunków i możliwości powstawania nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

Powyższy cel szczegółowy odnosi się do zdiagnozowanej słabej jakości lokalnego rynku pracy, a osiągnięcie celu jest istotne z punktu widzenia zapewnienia środków, pozwalających na wyjście na przeciw podstawowym wymaganiom rozwoju gospodarki, tj. zapewnienia środków na rozwój i tworzenie przedsiębiorczości w sytuacji, gdy istnieją problemy z zaangażowaniem (a najczęściej brakiem) kapitału własnego lub też dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. Planowane w tym celu przedsięwzięcia przyczynią się do pobudzenia aktywności gospodarczej mieszkańców (szczególnie z grup defaworyzowanych) i lepszego wykorzystania posiadanych przez nich kwalifikacji i umiejętności.

Przedsięwzięcie 1.1.1: Tworzenie nowych przedsiębiorstw.

Przedsięwzięcie dotyczy udzielenia wsparcia osobom planującym prowadzenie własnej działalności gospodarczej na terenie LGD, na którym zdiagnozowano niewykorzystanie całego potencjału przedsiębiorczości obszaru. Emigracje mieszkańców LGD do okolicznych miast w celu polepszenia warunków pracy i życia potwierdzają aktualną, niską atrakcyjność obszaru dla młodych osób.

Wysokość wsparcia na utworzenie przedsiębiorstwa: Wysokość wsparcia na utworzenie przedsiębiorstwa ustalono na poziomie 50.000,00 -100.000 zł. Poziom dofinansowania został ustalony w sposób elastyczny, tak aby móc dostosować kwotę dofinansowania do poziomu wskaźników, jakie LGD ma zaplanowane w ramach LSR. Zgodnie z preferencjami potencjalnych wnioskodawców LGD zakłada ustalanie poziomu premii na poziomie wyższym niż minimum, w wyniku przeprowadzonej analizy i wywiadów z osobami korzystającymi z doradztwa Biura LGD, osoby planujące założenia własnej działalności zainteresowane są kwotami na poziomie wyższym niż 50.000 zł, w szczególności poziomem nawet około 100.000 zł. Kwota została ustalona w oparciu o doświadczenie z poprzedniego okresu programowania oraz średniej wielkości wsparcia przyznawanego na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2009-2015. Ustalając wysokość wsparcia, kierowano się również informacjami pochodzącymi z lokalnego rynku pracy i wysokością dotacji, których na ten cel udzielały PUP (18-30.000 zł). Analiza SWOT oraz wyniki konsultacji społecznych wskazują, że obszarem części projektów związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej będzie turystyka. W koszty związane z rozpoczęciem prowadzenia przedsiębiorstwa w tej branży będzie trzeba wliczyć prace budowlane i zakup wyposażenia budynków adaptowanych na potrzeby prowadzenia działalności. Dofinansowanie na poziomie 50.000,00 -100.000 zł wpłynie na większe zainteresowanie dotacjami na podjęcie działalności gospodarczej. Będzie także wystarczające w przypadku rozpoczęcia działalności w branżach innych niż turystyka. Kwota przeznaczona na rozpoczęcie działalności gospodarczej nie będzie kwotą stałą, LGD przewiduje kwotę premii na poziomie stanowiącym iloraz dostępnych środków oraz wartości wskaźnika produktu „Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa” pozostałej do osiągnięcia. Biznesplan opracowany przez wnioskodawcę będzie musiał być w odpowiedni sposób uzasadniony.

Przedsięwzięcie 1.1.2: Rozwój przedsiębiorstw.

Przedsięwzięcie dotyczy udzielenia wsparcia osobom, które planują rozwijać swoje przedsiębiorstwa, lecz spotykają się z utrudnieniami na gruncie inwestycyjnym. Taka sytuacja wynika z analizy SWOT. Ponadto, na omawianym terenie występuje wysoki wskaźnik ubóstwa mieszkańców, mimo widocznych dobrych warunków i możliwości do rozwoju przedsiębiorczości. Kwotę dofinansowania na rozwój przedsiębiorstwa ustalono na poziomie 26.000 - 100.000 zł. Jest to kwota wyliczona na podstawie analizy wniosków z poprzedniego okresu w latach 2009-15 oraz rozmów z przedsiębiorcami.

~~**Cel szczegółowy 1.2:** Poprawa warunków gospodarczych dla funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.~~

~~Możliwość pozyskania w najbliższych latach dla obszaru i mieszkańców dodatkowych środków z UE w znacznej wysokości, a także co również wynika z analizy SWOT – możliwość tworzenia nowych miejsc pracy przez innowacyjną inkubację przedsiębiorczości dają szerokie możliwości poprawy warunków gospodarczych w regionie i stanowią uzupełnienie poprzednich przedsięwzięć, wpływając na rzeczywiste wzmocnienie tej sfery.~~

~~**Przedsięwzięcie 1.2.1:** Tworzenie małych inkubatorów przedsiębiorczości.~~

~~Jest to działanie uzupełniające, stanowiące wsparcie aktywności biznesowej mieszkańców, która nie była wystarczająco wykorzystana z uwagi na brak bazy lokalowej do działalności prospołecznej/progospodarczej. Pozwoli to na zwiększenie możliwości rozwoju współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami oraz ułatwienie dostępu do fachowej pomocy i narzędzi biznesowych wszystkim chętnym z obszaru LGD, pozwalając na zniwelowanie zdiagnozowanego problemu niedoinwestowania sektora rozwoju przedsiębiorczości z otoczenia biznesu, czy brak instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD.~~

~~Na podstawie analizy dokonanej podczas konsultacji LSR ustalono zapotrzebowanie na 1 tego typu instytucję, przy czym zakres operacji obejmować będzie zarówno przystosowanie budynku, jak i rozwój nowych usług.~~

Cel ogólny 2: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Ważnymi elementami wynikającym z diagnozy obszaru oraz analizy SWOT są dla mieszkańców obszaru LGD kwestie związane z możliwością rozwijania obszaru LGD, wpływające przy tym na wzrost aktywności mieszkańców.

Cel szczegółowy 2.1: Ożywienie społeczno-gospodarcze i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Jest to cel, w ramach którego realizowane przedsięwzięcia w sposób spójny i kompleksowy związane będą z zaradzeniem problemom niewystarczającej infrastruktury turystycznej czy niedoinwestowaniem infrastruktury komunikacyjnej dla polepszenia jakości życia mieszkańców w oparciu o poprawę różnych sfer infrastruktury.

Przedsięwzięcie 2.1.1: Wzmocnienie rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej.

Działanie nawiązuje do diagnozy, która wykazała na obszarze LGD m.in. niewystarczającą infrastrukturę turystyczną, nakierowaną na poprawę warunków życia mieszkańców oraz przyczyniające się do rozwoju obszaru LSR. Inicjatywy w ramach tego przedsięwzięcia skierowane są do wszystkich grup społecznych. Niezwykle ważnymi elementami w tym zakresie są np. budowa obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej czy utworzenie ogólnodostępnych miejsc spotkań.

Przedsięwzięcie 2.1.2: Wzmocnienie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej poprawiającej spójność terytorialną.

Na ogólny rozwój lokalnej infrastruktury składa się także polepszenie obszaru komunikacji na terenie LGD. Wynika to wprost ze zdiagnozowanego w analizie SWOT tj. niedoinwestowanie infrastruktury komunikacyjnej (drogi, chodniki, ścieżki rowerowe), co wpływa również na brak publicznych połączeń komunikacyjnych. Podejmowane działania będą ukierunkowane na budowę i modernizację dróg, co przysłuży się ogółowi mieszkańców, zarówno w aspekcie społecznym (poprawa jakości życia),

jak i gospodarczym. Lepszy komfort życia i infrastruktury komunikacyjnej jest zawsze argumentem do pozostania, względnie osiedlania się na danym obszarze, oddalonym od miasta.

Cel szczegółowy 2.2: *Generowanie warunków wzmacniających tożsamość lokalną na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.*

Biorąc pod uwagę opisany w diagnozie duży potencjał ludzki, potencjał organizacji działających na terenie LGD oraz bogactwo kulturowe (w tym kulinarne) i historyczne, istotne było sformułowanie celów i określenie działań związanych ze wzmocnieniem tożsamości lokalnej. W ramach tego celu realizowane zostaną projekty grantowe, projekty współpracy oraz operacja własna.

Przedsięwzięcie 2.2.1: Ochrona, rozwój i promocja produktów, dziedzictwa lokalnego oraz obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły”.

Wynikający z analizy SWOT i diagnozy obszaru potencjał terenu, w tym narastający trend do poznawania obszarów wiejskich i ich kultury przez mieszkańców miast, przy jednoczesnym stwierdzeniu faktu pogłębiającej się degradacji zasobów kultury materialnej o znaczącym potencjale i wypieranie kultury i zwyczajów lokalnych poprzez kulturę masową. Jak wynika z analizy SWOT na terenie LGD marketing i promocja lokalnych produktów i usług jest na niewystarczającym, słabym poziomie, co hamuje szerokie możliwości rozwoju tożsamości lokalnej. Podjęcie działań mających na celu zmianę aktualnego stanu rzeczy, może przyczynić się do poprawy wykorzystania warunków gospodarczych, istniejących na terenie LGD naturalnych zasobów lokalnych oraz do wykreowania jednolitej lokalnej marki (powszechnie rozpoznawalny logotyp), który będzie identyfikował obszar. W ramach tego przedsięwzięcia **zaplanowano realizację 2 PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY, w tym jednego MIĘDZYNARODOWEGO**, którego celem jest promocja i waloryzacja lokalnego dziedzictwa i produktów lokalnych, który to cel zamierzamy osiągnąć poprzez wymianę doświadczeń podczas **wizyt studyjnych** (w tym u każdego z partnerów: zwiedzanie inkubatorów przetwórstwa lokalnego, prezentacja modelowego lokalnego sposobu sprzedaży produktów lokalnych u każdego, wizyta na imprezie targowej, gdzie sprzedawane są produkty lokalne i tradycyjne, prezentacja sposobów kultywowania lokalnego dziedzictwa kulturowego) oraz **konferencji** w celu popularyzacji dobrych praktyk, promocji projektu i **pobudzenia aktywności mieszkańców** w kierunku wykorzystania dziedzictwa lokalnego z udziałem producentów produktów lokalnych, lokalnych władz, organizacji pozarządowych. Partnerami LGD „Zakole Dolnej Wisły” (lidera projektu) będzie LGD Vistula Terra Culmensis Rozwój przez Tradycję **oraz zagraniczny partner będący LGD. Drugi projekt współpracy o zasięgu międzyregionalnym** z 2 partnerami z woj. kujawsko-pomorskiego LGD Ziemia Gotyku i LGD Vistula Terra Culmensis Rozwój przez Tradycję - w zakresie aktywizacji lokalnej społeczności i promocji lokalnego dziedzictwa, poprzez wykorzystanie lokalnych walorów obszaru Ziemi Chełmińskiej. Projekty wpisują się dodatkowo w cel szczegółowy 3.1 Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

Cel ogólny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

Kapitał społeczny, rozumiany jako świadomość mieszkańców na temat potrzeb swoich i obszaru LGD, a także na temat wyzwań, jakie niosą najnowsze trendy w gospodarce i społeczeństwie. Jest to również odpowiedź na zdiagnozowaną dość niską świadomość mieszkańców dotyczącą wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz niską świadomość społeczną w zakresie ochrony środowiska.

Cel szczegółowy 3.1: *Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.*

Jeśli weźmie się pod uwagę skalę mikro, podniesienie wiedzy i świadomości oraz zaszczepienie współpracy mieszkańców w rozwiązywanie problemów swoich gmin, okazuje się bardzo ciekawym, ale i wymagającym wyzwaniem wynikającym z diagnozy.

Przedsięwzięcie 3.1.1: Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji.

Zdiagnozowana potrzeba rozwoju kapitału społecznego mieszkańców obszaru, poprzez działania ukierunkowane m.in. na rozwój kompetencji w zakresie aktywizacji społecznej mieszkańców obszarów wiejskich, komunikacji oraz poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców powoduje konieczność podjęcia działań w tym zakresie dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów zainteresowanych szerzeniem wiedzy na temat budowania kapitału społecznego mieszkańców, ochrony środowiska, zmian klimatycznych oraz innowacji.

Przedsięwzięcie 3.1.2: Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja to kwestie związane z działaniami animacyjnymi i kosztami bieżącymi LGD „Zakole Dolnej Wisły”.

Cel szczegółowy 3.2: Wzrost aktywności społeczno-gospodarczej oraz społeczno-zawodowej środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

Stanowi ważne uzupełnienie w odniesieniu do działań w ramach poprzednich celów, w **sposób spójny i kompleksowy** realizuje przedsięwzięcia, które przy użyciu **różnych metod**: rewitalizacja infrastruktury, aktywizacja mieszkańców, **zaspokajanie potrzeb dzieci i młodzieży**, szkolenia, doradztwo etc. odnosi się do wzrostu aktywności społecznej, gospodarczej i zawodowej. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia są związane z rewitalizacją społeczno-gospodarczą, **aktywnością lokalnej młodzieży** i zwiększeniem aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców, za pomocą których będzie można rozwiązać zdiagnozowane potrzeby na obszarze LGD m.in. utrudniony dostęp do rynku pracy, brak bazy lokalowej do działalności prospołecznej, niska skuteczność instytucji opieki społecznej i włączenia społecznego. Cel szczegółowy **angażuje różne sektory i partnerów** m.in.: sektor publiczny (JST), społeczny (NGO), mieszkańców. **Działania podejmowane w ramach tego celu zapewniają sekwencje interwencji** planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR: najpierw nastąpi realizacja projektów tzw. twardych, czyli rewitalizacja infrastruktury, a następnie w zrewitalizowanych obiektach będą przeprowadzone projekty służące poprawie aktywności społeczno-zawodowej, czyli tzw. projekty miękkie m.in. z EFS (oś 11 RPO WK-P).

Przedsięwzięcie 3.2.1: Tworzenie, wspieranie i animowanie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym oraz aktywności społecznej i obywatelskiej.

Przedsięwzięcie ma charakter społeczny i opiera się na przeprowadzonej diagnozie, z której wynika niska skuteczność instytucji opieki społecznej i włączenia społecznego oraz m.in. brak opieki dla osób starszych. Niedofinansowanie NGO (np. problem wkładu własnego, braku źródeł finansowania) stanowi istotną barierę uniemożliwiającą lub znacznie utrudniającą tworzenie działań pomocowych. Działania związane z aktywizowaniem społeczno-zawodowym mieszkańców obszaru LGD, zintegrowane z działaniami dot. rewitalizacji społeczno-gospodarczej (3.2.2)

Przedsięwzięcie 3.2.2: Wzmocnienie rozwoju infrastruktury służącej ożywieniu społeczno-gospodarczemu

Wsparcie dotyczy pożądaných dla lokalnej społeczności działań z zakresu rewitalizacji społeczno-gospodarczej, które są bardzo istotne dla obszaru LGD z punktu widzenia przeprowadzonej diagnozy.

3. Formularz 1: Cele i wskaźniki – tabela do obligatoryjnego wykorzystania w rozdziale V LSR – cel 1

1.0	CEL OGÓLNY	Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.					
1.1	CELE SZCZEGÓLWE	Poprawa warunków i możliwości powstawania nowych miejsc pracy na obszarze Stowarzyszenia LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.					
1.2		~~Poprawa warunków gospodarczych dla funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.~~					
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2015 rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
W1.0	Wskaźnik przedsiębiorstw przypadających na liczbę mieszkańców (wskaźnik przedsiębiorczości: x przedsiębiorstw/10 000 mieszkańców)		Szt.	771	896	-dane statystyczne GUS	
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2015 rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
w1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy		Szt.	0	52	dane własne LGD/ankieta monitorująca	
	Liczba osób przeszkolonych w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem		Osoby	0	34	dane własne LGD/ankieta monitorująca	
	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań zawodowych		Osoby	0	29	dane własne LGD/ankieta monitorująca	
	Liczba utworzonych miejsc pracy dla osób z grupy defaworyzowanej		Szt.	0	33	dane własne LGD/ankieta monitorująca	
w1.2	~~Liczba przedsiębiorstw korzystająca z usług (nowych i/lub ulepszonych) świadczonych przez inkubatory przedsiębiorczości~~		~~Szt.~~	~~0~~	~~5~~	~~dane własne LGD/ankieta monitorująca~~	
	~~Liczba nowych przedsiębiorstw powstałych przy wsparciu instytucji otoczenia biznesu~~		~~Szt.~~	~~0~~	~~5~~	~~dane własne LGD/ankieta monitorująca~~	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu			
				nazwa	Jednostk	wartość	Źródło danych/sposób

			(konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)		a miary	początkowa 2015 rok	końcowa 2023 rok	pomiaru
1.1.1	Tworzenie nowych przedsiębiorstw	mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Szt.	0	43	dane własne LGD/rejestr REGON /ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	liczba szkoleń	Szt.	0	47	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	Szt.	0	38	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	liczba operacji polegających na tworzeniu przedsiębiorstw w zakresie działalności produkcyjnej lub działalności gospodarczej opartej na lokalnych produktach rolnych	Szt.	0	5	dane własne LGD/ankieta monitorująca
1.1.2	Rozwój przedsiębiorstw	mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba szkoleń	Szt.	0	10	- dane własne LGD/ankieta monitorująca listy obecności

		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	0	9	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba operacji ukierunkowanych na innowację	Szt.	0	7	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba operacji realizująca minimum 1 operację z zakresu ochrony środowiska czy zmian klimatycznych	Szt.	0	5	dane własne LGD/ankieta monitorująca
1.2.1	Tworzenie małych inkubatorów przedsiębiorczości	mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba wspartych inkubatorów przedsiębiorczości	Szt.	0	4	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez inkubatory przedsiębiorczości	Szt.	0	4	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe	Szt.	0	30	dane własne LGD/ankieta monitorująca

4. Formularz 2: Cele i wskaźniki – tabela do obligatoryjnego wykorzystania w rozdziale V LSR – cel 2

2.0	CEL OGÓLNY	Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.				
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Ożywienie społeczno-gospodarcze i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.				
2.2		Generowanie warunków wzmacniających tożsamość lokalną na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2014 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W2.0	Salda migracji na pobyt stały		osoby	29	26	-dane statystyczne GUS
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
w2.1	Liczba osób korzystających z nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej		Osoby	0	950	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba osób korzystających z nowej lub przebudowanej j infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego		Osoby	0	7100	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba osób z grup de faworyzowanych u których wzrosła aktywności społeczna		Osoby	0	30	dane własne LGD/ankieta monitorująca
w2.2	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne		Szt.	0	2	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), wytwórcy produktów lokalnych, osoby działające w obszarze promocji obszaru LGD, kultury i produktów lokalnych		Szt.	0	2	dane własne LGD/ankieta monitorująca
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu		

			(konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2015 rok	końcowa 2023 rok	
2.1.1	Wzmocnienie rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Szt.	0	9	dane własne LGD/ankieta monitorująca
2.1.2	Wzmocnienie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej poprawiającej spójność terytorialną	mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	Szt.	0	7	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Długość wybudowanych dróg	km	0	1,158	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Długość przebudowanych dróg	km	0	1,55	dane własne LGD/ankieta monitorująca
2.2.1	Ochrona, rozwój i promocja produktów, dziedzictwa lokalnego oraz obszaru Zakola Dolnej Wisły	mieszkańcy obszarów objętych LSR	Projekt grantowy/operacja własna/konkurs	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	Szt.	0	2	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	Projekt grantowy/operacja własna/konkurs	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach LSR	Szt.	0	2	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy	Projekt	Liczba zrealizowanych		0	5	dane własne

	obszarów objętych LSR	grantowy/operacja własna	zadań/przedsięwzięć dotyczących ochrony, rozwoju, promocji produktów lokalnych	Szt.			LGD/ankieta monitorująca
	mieszkańcy obszarów objętych LSR	Projekt grantowy/operacja własna/konkurs	Liczba zrealizowanych zadań/przedsięwzięć dotyczących ochrony, rozwoju, promocji dziedzictwa lokalnego	Szt.	0	5	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	mieszkańcy obszarów objętych LSR	Projekt grantowy/operacja własna/konkurs	Liczba zrealizowanych zadań/przedsięwzięć przy udziale osób z grup defaworyzowanych	Szt.	0	10	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	LGD/ mieszkańcy obszarów objętych LSR	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	Szt.	0	2	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	LGD/ mieszkańcy obszarów objętych LSR	Projekt współpracy	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	Szt.	0	5	dane własne LGD/ankieta monitorująca

5. Formularz 3: Cele i wskaźniki – tabela do obligatoryjnego wykorzystania w rozdziale V LSR – cel 3

3.0	CEL OGÓLNY	Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.
3.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

3.2	Wzrost aktywności społeczno-gospodarczej oraz społeczno-zawodowej środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.				
	<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2014 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W3.0	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD	Osoby	3431	2740	-dane statystyczne GUS
	<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w3.1	Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem	Osoby	0	120	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	Osoby	0	100	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: lokalni liderzy, sołtysi, osoby działające w obszarze aktywizacji społecznej obszarów wiejskich	Szt.	0	1	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem	Osoby	0	240	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	Osoby	0	1140	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	Osoby	0	885	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR świadczonego w biurze LGD	Osoby	0	78	dane własne LGD/ankieta monitorująca
w3.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu	Osoby	0	28	dane własne LGD/ankieta monitorująca
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Osoby	0	16	dane własne LGD/ankieta monitorująca

				liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których zwiększyła się aktywność społeczna	Osoby	0	113	dane własne LGD/ankieta monitorująca
				Liczba osób korzystająca ze zrewitalizowanych obszarów	Osoby	0	300	dane własne LGD/ankieta monitorująca
				Liczba młodych osób (poniżej 25 roku życia) korzystających z nowych i/lub ulepszonych miejsc aktywności	Osoby	0	50	dane własne LGD/ankieta monitorująca
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
			początkowa 2015 rok			końcowa 2023 rok		
3.1.1	Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców, w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji	mieszkańcy obszarów objętych LSR	Konkurs/projekt współpracy	Liczba szkoleń	Szt.	0	4	- dane własne LGD/ankieta monitorująca - listy obecności
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba zadań polegających na podnoszeniu wiedzy mieszkańców m.in. zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji	Szt.	0	3	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	Szt.	0	1	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR		Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	Szt.	0	2	dane własne LGD/ankieta

								monitorująca
3.1.2	Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	LGD/mieszkańcy obszarów objętych LSR	aktywizacja	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	Szt.	0	22	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		LGD/mieszkańcy obszarów objętych LSR	Aktywizacja/koszt bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodzień	0	14	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		LGD/mieszkańcy obszarów objętych LSR	Aktywizacja/koszt bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	osobodzień	0	14	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		LGD/mieszkańcy obszarów objętych LSR	Aktywizacja/koszt bieżące	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	170	dane własne LGD/ankieta monitorująca
3.2.1	Tworzenie, wspieranie i animowanie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym oraz aktywności społecznej i obywatelskiej	osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób	projekt grantowy	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoby	0	200	dane własne LGD/ankieta monitorująca
3.2.2	Wzmocnienie rozwoju infrastruktury służącej ożywieniu społeczno-gospodarczemu	mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Szt.	0	5	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	Km ²	0	53,76	dane własne LGD/ankieta monitorująca
		mieszkańcy obszarów objętych LSR	konkurs	Liczba zrealizowanych działań infrastrukturalnych podnoszących atrakcyjność rekreacyjną obszaru	Szt.	0	5	dane własne LGD/ankieta monitorująca

		Osoby młode poniżej 25 roku życia	konkurs	Liczba nowych i/lub ulepszonych miejsc aktywności dla lokalnej młodzieży	Szt.	0	1	dane własne LGD/ankieta monitorująca

Wskaźniki posłużą do pomiaru postępów realizacji LSR, zarówno w odniesieniu do przedsięwzięć i celów szczegółowych, jak i celów ogólnych. Wybór wskaźników oddziaływania, rezultatu i produktu podyktowany był stworzeniem takich mierników, które będą uwzględniać kontekst adekwatności do celów i przedsięwzięć. Zastosowano wskaźniki produktu, które nie ograniczają się do pomiaru liczby zrealizowanych operacji, ale nastawione są na pomiar konkretnych produktów, które powstaną w wyniku realizacji operacji. Przy wskaźnikach rezultatu, w związku ze specyfiką celów (operacje inwestycyjne, szkoleniowe), zdecydowano się na wskaźniki o charakterze statycznym. Dają one wprost informację na temat postępów w realizacji celu szczegółowego. Ustalając wskaźniki oddziaływania skoncentrowano się na poprawie czynników makroekonomicznych na poziomie LSR i wchodzących w skład LGD 4 gmin, zakładając, że na wynik będą oddziaływać nie tylko operacje realizowane w ramach LSR, ale w dużej mierze także inne zmiany ekonomiczne i społeczne zachodzące w kraju.

Wśród wskaźników umieszczonych w LSR, wyodrębniono wskaźniki kluczowe ze względu na priorytety w realizacji LSR.

Dla celu ogólnego 1 są to następujące wskaźniki:

- Wskaźnik oddziaływania: Wskaźnik przedsiębiorstw przypadających na liczbę mieszkańców (wskaźnik przedsiębiorczości: x przedsiębiorstw/10 000 mieszkańców),
- Wskaźnik produktu: Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa,
- Wskaźnik rezultatu: Liczba utworzonych miejsc pracy.

Dla celu ogólnego 2 są to wskaźniki:

- Wskaźnik oddziaływania: Zwiększenie salda migracji na pobyt stały,
- Wskaźnik produktu: Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego, Liczba zrealizowanych zadań/przedsięwzięć przy udziale osób z grup defaworyzowanych, Liczba zrealizowanych zadań/przedsięwzięć dotyczących ochrony, rozwoju, promocji dziedzictwa lokalnego,
- Wskaźnik rezultatu: : Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, Liczba osób korzystających z nowej lub przebudowanej infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego, Liczba osób z grup defaworyzowanych, u których wzrosła aktywność społeczna.

Natomiast dla celu ogólnego 3 są to wskaźniki:

- Wskaźnik oddziaływania: Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD,
- Wskaźnik produktu: Liczba zadań polegająca na podnoszeniu wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji, Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie,
- Wskaźnik rezultatu: Liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem, Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek), Liczba osób korzystająca ze zrewitalizowanych obszarów.

W LSR umieszczono wskaźniki obligatoryjne monitorowane na poziomie PROW 2014-2020:

- Liczba utworzonych miejsc pracy.
- Liczba osób przeszkolonych w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem,
- Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań zawodowych,
- Liczba przedsiębiorstw korzystająca z usług (nowych i/lub ulepszonych) świadczonych przez inkubatory przedsiębiorczości ,
- Liczba nowych przedsiębiorstw powstałych przy wsparciu instytucji otoczenia biznesu,
- Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa,
- Liczba szkoleń,
- Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje,
- Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa,
- Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej,
- Liczba osób korzystających z nowej lub przebudowanej infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego,

- Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne,
- Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), wytwórcy produktów lokalnych, osoby działające w obszarze promocji obszaru LGD, kultury i produktów lokalnych
- Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej,
- Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego,
- Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego,
- Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach LSR,
- Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej,
- Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy,
- Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem,
- Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań,
- Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych,
- Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD,
- Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR świadczonego w biurze LGD,
- Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców,
- Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD,
- Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD,
- Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa.

Wskaźniki obowiązkowe dla osi priorytetowej 7 (EFRR):

- Liczba osób korzystająca ze zrewitalizowanych obszarów,
- Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach,
- Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją.
- Liczba nowych i/lub ulepszonych miejsc aktywności dla lokalnej młodzieży

Wskaźniki obowiązkowe dla osi priorytetowej 11 (EFS):

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu ,
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek),
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie

Pomiar postępów realizacji LSR będzie się odbywać na podstawie danych pozyskanych z różnych źródeł:

- dane statystyczne GUS,
- rejestr REGON,
- dane własne LGD.

Pomiar, w przypadku wskaźników produktu i rezultatu, będzie prowadzony systematycznie (przy użyciu ankiety monitorującej), w okresach rocznych, przy czym uaktualnienie danych będzie następować zawsze na dzień 31.12. danego roku kalendarzowego. W odniesieniu do planu działania **wskaźniki będą wyliczane** na koniec okresów 3-letnich, tzn. za lata 2016-2018, 2019-2021 oraz na okres dwóch ostatnich lat, tj. 2022-2023. W przypadku wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania ich wartość obliczana będzie jako różnica pomiędzy wartością wskaźnika na koniec wskazanego okresu, a jego wartością początkową. Ze względu na charakter większości wskaźników, **stan początkowy** określono na poziomie „0” ze względu na brak możliwości odniesienia do sytuacji zastanej lub zastosowania wskaźnika o charakterze statycznym. Tam, gdzie wartość początkowa jest możliwa do określenia na poziomie innymi niż „0” (wskaźniki oddziaływania), wykorzystano dostępne dane statystyczne. **Stan docelowy** wskaźników określono na podstawie doświadczeń z realizacji LSR w latach 2009-

2015, budżetu założonego na poszczególne cele i przedsięwzięcia oraz innych składowych, takich jak zakres działania, obszar realizacji, czas trwania operacji, czy sposób realizacji

6. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru ludności, analizy SWOT oraz celów i przedsięwzięć:

Uzasadnienie sformułowanych celów, przedsięwzięć i przyjętych wskaźników na bazie odniesień do analizy SWOT	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie
W1; W2; W3; W6; W7; W8; T1; T2; T3; T4; T5	Cel ogólny nr 1: Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	Cel szczegółowy 1.1: Poprawa warunków i możliwości powstawania nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	1.1.1 Tworzenie nowych przedsiębiorstw	43 operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa 47 szkoleń 38 operacji ukierunkowanych na innowacje 5 operacji polegające na tworzeniu przedsiębiorstw w zakresie działalności produkcyjnej lub działalności gospodarczej opartej na produktach rolnych	52 utworzonych miejsc pracy (ogółem) 34 osoby przeszkolonych w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem 29 osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań 33 utworzone miejsca pracy dla osób z grupy defaworyzowanej	Wzrost liczby przedsiębiorstw przypadających na liczbę mieszkańców (wskaźnik przedsiębiorczości: x przedsiębiorstw/10000 mieszkańców)

W1; W2; W3; W6; W7; W8; T1; T2; T3; T4; T5			Przedsięwzięcie 1.1.2: Rozwój przedsiębiorstw	9 operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa 10 szkoleń 7 operacji ukierunkowanych na innowację 5 operacji realizujących minimum 1 operację z zakresu ochrony środowiska czy zmian klimatycznych		
W4; W5; W1; W2; W3; W6; W7; W8; T1; T2; T3; T4; T5		1.2 Poprawa warunków gospodarczych dla funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	1.2.1 Tworzenie małych inkubatorów przedsiębiorczo ści	1 wsparty inkubator przedsiębiorczości 4 usługi (nowe lub ulepszone) świadczane przez inkubatory przedsiębiorczości 30 przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe	5 przedsiębiorstw korzystających z usług (nowych i/lub ulepszonych) świadczonych przez inkubatory przedsiębiorczości 5 nowych przedsiębiorstw powstałych przy wsparciu instytucji otoczenia biznesu	

W17; W6; W8; W13; W14; W15; W16; W17; T4; T6; T7; T8	Cel ogólny nr 2: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	Cel szczegółowy 2.1: Ożywienie społeczno- gospodarcze i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	Przedsięwzięcie 2.1.1: Wzmocnienie rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	9 nowe lub przebudowane obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	950 osób korzystających z nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej 7100 osób korzystających z nowej lub przebudowanej infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	Zmniejszenie salda migracji na pobyt stały
W17; W18; W19			Przedsięwzięcie 2.1.2: Wzmocnienie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej poprawiającej spójność terytorialną	7 operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego 1,158 km wybudowanych dróg 1,55 km przebudowanych dróg		
W6; W13; W14; W15; T4; T7; T8		Cel szczegółowy 2.2: Generowanie warunków wzmacniających tożsamość lokalną na obszarze LGD „Zakole Dolnej	Przedsięwzięcie 2.2.1: Ochrona, rozwój i promocja produktów, dziedzictwa lokalnego oraz	2 operacje obejmujące wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego 2 podmioty działające w sferze kultury, które otrzymały wsparcie	30 osób z grup de faworyzowanych, u których wzrosła aktywności społeczna 2 projekty współpracy wykorzystujące lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe,	

		Wisły” do 2023r.	obszaru Zakola Dolnej Wisły	<p>w ramach LSR</p> <p>5 zrealizowanych zadań/przedsięwzięć dotyczących ochrony, rozwoju, promocji produktów lokalnych</p> <p>5 zrealizowanych zadań/przedsięwzięć dotyczących ochrony, rozwoju, promocji dziedzictwa lokalnego</p> <p>10 zrealizowanych zadań/przedsięwzięć przy udziale osób z grup defaworyzowanych</p> <p>2 zrealizowane projekty współpracy, w tym współpracy międzynarodowej</p> <p>5 LGD uczestniczących w projektach współpracy</p>	<p>historyczne, turystyczne, produkty lokalne</p> <p>2 projekty współpracy skierowane do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), wytwórcy produktów lokalnych, osoby działające w obszarze promocji obszaru LGD, kultury i produktów lokalnych</p>	
W9; W10; W13; W14;	Cel ogólny nr 3: Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.	Cel szczegółowy 3.1: Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych na obszarze LGD „Zakole Dolnej	Przedsięwzięcie 3.1.1: Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców (w zakresie	<p>4 szkolenia</p> <p>3 zadania polegające na podnoszeniu wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji</p> <p>1 zrealizowany projekty</p>	<p>120 osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem</p> <p>100 osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań</p> <p>1 projekt współpracy skierowany</p>	Zmniejszenie liczby bezrobotnych w wieku produkcyjnym na obszarze LGD

		Wisły” do 2023r.	ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji)	współpracy, w tym współpracy międzynarodowej 2 LGD uczestniczące w projektach współpracy	do następujących grup docelowych: lokalni liderzy, sołtysi, osoby działające w obszarze aktywizacji społecznej obszarów wiejskich	
			Przedsięwzięcie 3.1.2: Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	22 spotkania /wydarzenia adresowane do mieszkańców	240 osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem	
				14 osobodni szkoleń dla pracowników LGD	1140 osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	
				14 osobodni szkoleń dla organów LGD	885 osób zadowolonych ze spotkań prowadzonych przez LGD	
				170 podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	78 osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR świadczonego w biurze LGD	
W11; W12; W13; W14; T4; T6; T9		Cel szczegółowy 3.2: Wzrost aktywności społeczno-gospodarczej oraz społeczno-zawodowej środowisk	Przedsięwzięcie 3.2.1: Tworzenie, wspieranie i animowanie aktywnej integracji o charakterze	200 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	28 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu 16 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	

		zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r	środowiskowym oraz aktywności społecznej i obywatelskiej		pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	
			Przedsięwzięcie 3.2.2: Wzmocnienie rozwoju infrastruktury służącej ożywieniu społeczno-gospodarczemu	<p>5 wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach</p> <p>53,76 km² powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją</p> <p>5 zrealizowanych działań infrastrukturalnych podnoszących atrakcyjność rekreacyjną obszaru</p> <p>1 nowe i/lub ulepszone miejsce aktywności dla lokalnej młodzieży</p>		<p>113 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których zwiększyła się aktywność społeczna</p> <p>300 osób korzystająca ze zrewitalizowanych obszarów</p> <p>50 młodych osób (poniżej 25 roku życia) korzystających z nowych i/lub ulepszonych miejsc aktywności</p>

ROZDZIAŁ VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych

Opracowanie procedur i zasad regulujących kwestie wyboru i oceny operacji, w tym w szczególności określenie kryteriów ich wyboru to kolejny etap tworzenia LSR, który rozpoczął się po konsultacjach społecznych, sporządzeniu diagnozy obszaru, analizy SWOT, celów i wskaźników. Podobnie, jak przy tworzeniu poprzednich rozdziałów LSR, także w tym przypadku zastosowano liczne metody partycypacyjne, mając na uwadze wcześniejsze ustalenia poczynione podczas definiowania problemów, przedsięwzięć, celów i wskaźników. Opracowanie **niedyskryminujących i przejrzystych procedur wyboru oraz obiektywnych kryteriów wyboru operacji** umożliwił ma wybór operacji, których realizacja przyłoży się bezpośrednio do osiągnięcia celów i wskaźników zawartych w strategii, a dzięki temu i samej strategii. Szczególną uwagę poświęcono kwestii **uniknięcia konfliktu interesów, zagwarantowania przynajmniej 50% głosów w decyzyjnych sprawach partnerom niebędącym instytucjami publicznymi oraz możliwości wyboru operacji w drodze procedury pisemnej**. Celem LGD było opracowanie procedur **prostych, jasnych i przejrzystych**, bo tylko takie procedury zapewnią skuteczną realizację LSR, a ich efektywne wdrażanie to konieczny warunek dla pełnej i sprawnej realizacji podejścia RLKS.

LGD opracowała:

1. *Procedurę przeprowadzania naboru i wyboru wniosków składanych przez podmioty inne niż LGD finansowanych z PROW, RPO WK-P (w oparciu o Ustawę z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności),*
2. *Procedurę naboru, oceny i wyboru grantów w ramach projektów grantowych (w oparciu o ustawę o rozwoju lokalnym oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”, poddziałanie „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”),*
3. *Procedurę przeprowadzania wyboru wniosków o udzielenie wsparcia na operacje własne LGD (w oparciu o Ustawę z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności),*
4. *Kryteria oceny wyboru operacji współfinansowanych z EFRROW,*
5. *Kryteria oceny wyboru operacji współfinansowanych z EFRR.*

Przy tworzeniu wszystkich wymienionych wyżej **procedur** uwzględniono przede wszystkim kwestie mające na celu zagwarantowanie prawidłowości wyboru operacji, mianowicie:

1. Opis sposobu ich udostępnienia do wiadomości publicznej (strona internetowa LGD, tablice informacyjne w siedzibie LGD),
2. Sposób zapewnienia parytetu w poszczególnych głosowaniach organu decyzyjnego (Rady LGD) gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru wniosków do dofinansowania, pochodzić będzie od członków, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego oraz że wśród reprezentantów poszczególnych sektorów znajdują się kobiety oraz osoby młode (do 35 roku życia),
3. Przejrzysty podział zadań i zakresy odpowiedzialności poszczególnych organów LGD (Rada LGD, Komisja Skrutacyjna, Walne Zebranie Członków) w procesie oceny z uwzględnieniem przepisów prawa,
4. Zapewnienie stosowania tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru oraz sformułowanie mierzalnych i zrozumiałych kryteriów,
5. Opis zasad naborów wniosków przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa (m.in. czas trwania naboru, tryb ogłaszania, termin rozpoczęcia, miejsce składania wniosków, itd.),
6. Opis sposobu oceny zgodności operacji z LSR, w tym: zgodności z programem, w ramach którego zaplanowano realizację tej operacji i ocenę operacji zgodnie z kryteriami wyboru operacji, a także postępowania w przypadku, gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów, a limit dostępnych środków nie pozwala na dofinansowanie wszystkich operacji.
7. Sposób ustalenia zasad w zakresie określenia kwoty wsparcia dla danej operacji,
8. Ustalenia zasad w zakresie określenia kworum i systemu głosowania,
9. Określenie sposobu informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu (w tym warunki i sposób wniesienia protestu, termin jego wniesienia zgodnie z art. 22 ustawy o RLKS) tak, aby protest mógł być skuteczny.
10. Pisemne deklaracje i oświadczenia zachowania bezstronności, w celu dokonania wyłączenia przypadków, w których członek Rady jest wnioskodawcą, reprezentuje wnioskodawcę, zachodzi pomiędzy nim a wnioskodawcą stosunek bezpośredniej podległości służbowej, jest z nim spokrewniony, lub jest osobą fizyczną reprezentującą przedsiębiorstwo powiązane z przedsiębiorstwem reprezentowanym przez wnioskodawcę i stworzenie na ich podstawie Rejestru Interesów,
11. Publikowania protokołów z posiedzeń Rady LGD zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy.

Do opracowanych procedur stworzono wzory odpowiednich dokumentów w formie załączników do Regulaminu Rady (np. wzór deklaracji bezstronności, wzór Rejestru Interesów, wzór karty weryfikacji kryteriów dostępu, wzór listy obecności, itd.).

Tworząc kryteria oceny wyboru operacji LGD miała na celu przede wszystkim, aby były one: **obiektywne, niedyskryminujące, przejrzyste, powiązane z diagnozą obszaru, bezpośrednio przyczyniające się do wyboru operacji, dzięki którym osiągnięte będą określone w LSR wskaźniki produktu i rezultatu, mierzalne (określono wymogi konieczne do uzyskania danej liczby punktów nie tylko w odniesieniu do maksymalnej wartości), a w przypadku kryteriów jakościowych, żeby zawierały szczegółowy opis podejścia do ich oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia (obligatoryjnie każdy z oceniających uzasadnia przynajmniej w trzech zdaniach przyznaną przez siebie liczbę punktów), dookreślone w zakresie minimalnych i maksymalnych wartości wraz z opisanymi zasadami przyznawania punktów w przedziale minimum-maksimum. Zadbano także, aby kryteria posiadały dodatkowe opisy/definicje (np. przy kryterium INNOWACYJNOŚĆ została podana definicja tego terminu, aby wnioskodawcy nie mieli problemów z interpretacją, czy proponowane przez nich operacje mają charakter innowacyjny, bo takie będą punktowane w procesie wyboru operacji) oraz sposób**

przyznawania wag, który nie będzie budzić wątpliwości. Te same kryteria oceny Rada LGD jest zobligowana stosować w całym procesie wyboru w ramach danego naboru;

W ramach LSR będą realizowane następujące **typy operacji**:

1. **Operacje realizowane indywidualnie** w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez Radę LGD, które następnie przedkładane będą do weryfikacji SW.
2. **Projekt grantowy**, jako jedna z metod wdrażania LSR w okresie 2014-2020, poprzez realizację przedsięwzięcia 3.2.1: Tworzenie, wspieranie i animowanie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym oraz aktywności społecznej i obywatelskiej. Na projekt grantowy w budżecie przewidziano 1.320.000 zł
3. **Operacja własna** w ramach działania i celów opisanych wyżej, która stanowi operację kluczową dla osiągnięcia celów LSR, służąc dobru ogółu poprzez realizację samodzielną przez LGD, bądź innych, zainteresowanych wnioskodawców.

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów

Lokalne kryteria wyboru zostały opracowane w oparciu o wyniki konsultacji społecznych, a ich ostateczny kształt został zatwierdzony przez Walne Zebranie Członków LGD. Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru została sformułowana już na etapie opracowania LSR, również w ramach konsultacji społecznych. Rada LGD stosuje te same kryteria oceny w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, a zmiany kryteriów mogą być spowodowane :

1. zmianą przepisów prawa, które w znacznym stopniu rzutują na lokalne kryteria wyboru.
2. zmianą warunków społeczno-gospodarczych obszaru objętego LSR, a tym samym analizy SWOT do której kryteria są adekwatne,
3. trudnościami w procesie wyboru zgłoszonymi przez członków Rady lub Zarząd LGD (na podstawie obserwowanych trudności w procesie wyboru operacji)
4. korektą błędów/oczywistych omyłek/niezgodności z przepisami prawa
5. potrzebą usprawnienia procesu oceny i wyboru operacji zgłoszoną przez Zarząd lub Radę wynikającą z m.in. z trudności wyegzekwowania spełniania warunków kryterium, doświadczeń innych LGD, obserwacji i analizy dokonywanej przez pracowników biura na podstawie pracy z przyszłymi Beneficjentami podczas szkoleń i doradztwa.

Propozycje nowych kryteriów opracowanych przez Zarząd lub Radę zostaną opublikowane na stronie internetowej LGD wraz z formularzem uwag, gdzie przez 7 dni od dnia publikacji społeczność lokalna będzie miała możliwość wnoszenia uwag do dokumentu. Po konsultacjach zmienione kryteria Zarząd przedkłada Samorządowi Województwa (SW) odpowiedzialnemu za wdrażanie instrumentu RLKS. Pisemna akceptacja SW będzie skutkowałą wprowadzeniem nowych kryteriów oraz zmianami dokumentacji procedury wyboru operacji wdrażanych w ramach LSR, które zostaną zatwierdzone uchwałą Zarządu.

6. Na wniosek obywatelski minimum 150 przedstawicieli sektorów LGD (gospodarczy, społeczny, publiczny, mieszkańcy) podpisujących się pod wnioskiem o wprowadzenia zmian w kryteriach wyboru operacji, który składany jest bezpośrednio do Zarządu stowarzyszenia. Zarząd nie później niż w ciągu 2 tygodni od otrzymania wniosku powołuje zespół partycypacyjny, który zajmie się opracowaniem zmian w konsultacji z SW. W ciągu 2 miesięcy od zgłoszenia propozycji zmian Zarząd podda propozycję zmian wynikających z inicjatywy społecznej pod konsultacje społeczne na stronie internetowej LGD. Uwagi z konsultacji po pozytywnym rozpatrzeniu przez zespół partycypacyjny zostaną uwzględnione w dokumencie. Na posiedzeniu Zarząd podejmowana jest w tej sprawie uchwała.

3. Powiązanie lokalnych kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Lokalne kryteria wyboru zostały sformułowane w oparciu o diagnozę obszaru, a więc są one **adekwatne do diagnozy**, co opisano poniżej:

Kryterium: Liczba nowych miejsc pracy

Na obszarze LGD zdiagnozowana została słaba jakość lokalnego rynku pracy (w tym duża ilość osób niezatrudnionych-bezrobotnych i nieaktywne zawodowo, mało ofert pracy, niskie kwalifikacje mieszkańców w porównaniu do obszarów miast) [W.1 analizy SWOT, punkt 4.2.1. diagnozy], stosunkowo niski wskaźnik przedsiębiorczości w regionie (815 zarejestrowanych przedsiębiorstw na 10.000 mieszkańców) [W.3 analizy SWOT, punkt 4.5 diagnozy]. Jednocześnie na obszarze LGD występują dobre warunki rozwoju przedsiębiorczości ze względu na dużą ilość potencjalnych terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą, transportową, komunikacyjną itd. [S.1 analizy SWOT, punkt 2. diagnozy], dobre warunki rozwoju gospodarczego wynikające z położenia geograficznego obszaru pomiędzy 4 miastami (Toruń, Bydgoszcz, Świecie, Chełmno), blisko głównych ciągów komunikacyjnych (drogi S10, A1, E75, E261, S80) [S.2 analizy SWOT, punkt 2. diagnozy] oraz duży potencjał ludzki (młodzież, osoby starsze z doświadczeniem, etc.) [S.5 analizy SWOT, punkt 4.1. diagnozy]. Dlatego w kryteriach wyboru premiowane są operacje tworzące więcej niż jedno miejsce pracy, czyli dające zatrudnienie nie tylko ubiegającemu się o dofinansowanie (w przeliczeniu na etaty średnioroczne).

Jednocześnie spełnienie kryterium przyczynia się do osiągnięcia celów (cel ogólny 1: *Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.*, cel ogólny 3: *Wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.*), wpływa na osiąganie wskaźników produktu (*Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa, Liczba osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna (46%), Efektywność zatrudnieniowa*) oraz wskaźników rezultatu (*Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu, łącznie z pracującymi na własny rachunek, Liczba utworzonych miejsc pracy, Liczba utworzonych miejsc pracy dla osób z grupy defaworyzowanej*)

Kryterium: Innowacyjność

Przedstawiciele sektora gospodarczego w trakcie konsultacji społecznych wskazywali na problem niskiej innowacyjności przedsiębiorstw i konieczność podjęcia działań w ramach realizacji LSR, które będą przeciwdziałać temu stanowi rzeczy [W.20 analizy SWOT, punkt 4.5 diagnozy]. Dlatego w kryteriach wyboru założono premiowanie operacji o charakterze innowacyjnym. Przy czym jest ona rozumiana zgodnie ze wskazaną w kryteriach definicją, tj. **innowacja** to wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem.

Spełnienie kryterium przyczyni się do osiągnięcia celu ogólnego 1: *Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.* oraz wpłynie na osiągnięcie wskaźnika produktu-*Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje*).

Kryterium: Preferowane grupy docelowe

Na obszarze LGD zdiagnozowano pewne grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym: kobiety, osoby młode do 40 r. ż., osoby w wieku powyżej 50 roku życia, osoby niepracujące, osoby niepełnosprawne, osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej

[W.2 analizy SWOT, punkt 4.2.1 diagnozy]. Założeniem kryterium jest preferowanie operacji, w których zakłada się stworzenie infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób należących do grup defaworyzowanych zamieszkujących obszar LGD. Spełnienie kryterium przyczyni się do osiągnięcia celów (cel ogólny 1: *Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.*, cel ogólny 2: *Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.*, cel ogólny 3: *Wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.*), wpłynie na osiąganie wskaźników produktu (*Liczba osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna [46%], Liczba przedsiębiorstw, otrzymujących wsparcie, których właścicielami są osoby z grup defaworyzowanych, Liczba osób przeszkolonych w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem, Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek), Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane [określone w LSR], wytwórcy produktów lokalnych, osoby działające w obszarze promocji obszaru LGD, kultury i produktów lokalnych, Liczba utworzonych miejsc pracy dla osób z grupy defaworyzowanej*).

Kryterium: ochrona środowiska oraz klimatu

Niewystarczające wykorzystanie warunków do rozwoju OZE i niska świadomość społeczna w tym zakresie [W.9 analizy SWOT, punkt 4.5 diagnozy] oraz niska świadomość społeczna w zakresie ochrony środowiska [W.10 analizy SWOT, punkt 4.2 diagnozy], przy jednoczesnych dobrych warunkach rozwoju odnawialnych źródeł energii – OZE (np. Wiatraki, biomasa, fotowoltaika itd.) [S.3 analizy SWOT, punkt 2 diagnozy] to także ważne elementy diagnozy obszaru LGD. Kryterium zakłada preferowanie operacji przyczyniających się do rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu. Spełnienie kryterium przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego 3.1.1.: *Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców, w tym w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji*, wpłynie na osiągnięcie wskaźnika produktu (*Liczba operacji polegająca na podnoszeniu wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji*) oraz wskaźnika rezultatu (*Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem*).

4. Realizacja projektów grantowych i operacji własnych

LGD planuje realizację projektów grantowych w zakresie:

- aktywizacji społeczno-zawodowej,

~~- ochrony, rozwoju i promocji produktów lokalnych oraz dziedzictwa lokalnego.~~

Dla przejrzystości stosowanych procedur LGD stworzyła Kryteria wyboru grantów w ramach projektów grantowych oraz Procedury naboru, oceny i wyboru grantów w ramach projektów grantowych.

Na procedury składają się następujące etapy:

1. **Złożenie przez LGD wniosku na projekt grantowy do SW**
2. **Ocena projektu grantowego przez SW i podpisanie umowy**
3. **Ogłoszenie o naborze grantów** – zgodnie z procedurą opracowaną przez LGD
4. **Nabór wniosków o powierzenie grantów**
5. **Ocena i wybór operacji przez Radę** - zgodnie z procedurą opracowaną przez LGD
6. **Zakończenie wyboru grantów**

Zakres procedur, które musi przeprowadzić Biuro LGD po zakończeniu wyboru grantów (w tym przekazanie informacji o możliwości wniesienia protestu i upublicznienie wyników na stronie internetowej LGD)

9. Realizacja, rozliczenie, monitoring i kontrola

W przypadku pozytywnej oceny wniosku o powierzenie grantu, Biuro LGD informuje grantobiorcę o terminie podpisania umowy o dofinansowanie grantu. Realizacja, rozliczenie, monitoring i kontrola grantu odbywa się w oparciu o procedury określone przez LGD.

Na procedurę oceny i wyboru wniosków na **operacje własne** LGD składają się następujące czynności:

1. Przygotowanie wniosku

Określa procedury przygotowania wniosku.

2. Posiedzenie Rady

Zawiera procedurę oceny zgodności operacji z LSR w tym: zgodności z programem, w ramach którego jest planowana realizacja tej operacji i ocena operacji zgodnie z kryteriami wyboru operacji (zgodnie z Regulaminem Rady LGD).

3. Ogłoszenie zamiaru realizacji operacji własnej

Zarząd LGD publikuje informację na temat operacji, która została wybrana przez Radę do dofinansowania w ciągu 7 dni od dnia przyjęcia uchwały o wyborze, z oznaczeniem daty publikacji. Podaje również informację, że operacja będzie realizowana, przez LGD pod warunkiem, że nikt inny, uprawniony do wsparcia, w terminie 30 dni od dnia zamieszczenia informacji, nie zgłosi LGD zamiaru realizacji tej operacji. Następuje udostępnienie formularza zgłoszenia zamiaru realizacji operacji przez podmiot inny niż LGD,

4. Wybór realizatora operacji własnej

W ciągu 30 dni od zakończenia przyjmowania zamiarów realizacji operacji, Zarząd ogłasza konkurs na wybór operacji. Konkurs odbywa się wg zwykłej procedury konkursowej dla podmiotów innych niż LGD.

Do opracowanych procedur stworzono wzory odpowiednich dokumentów w formie załączników do Regulaminu Rady (np. wzór deklaracji bezstronności, wzór Rejestru Interesów, wzór karty weryfikacji kryteriów dostępu, wzór listy obecności, itd.).

Tworząc kryteria oceny wyboru operacji LGD miała na celu przede wszystkim, aby były one: obiektywne, niedyskryminujące, przejrzyste, powiązane z diagnozą obszaru, bezpośrednio przyczyniające się do wyboru operacji, dzięki którym osiągnięte będą określone w LSR wskaźniki produktu i rezultatu, mierzalne (określono wymogi konieczne do uzyskania danej liczby punktów nie tylko w odniesieniu do maksymalnej wartości), a w przypadku kryteriów jakościowych, żeby zawierały szczegółowy opis podejścia do ich oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia (obligatoryjnie każdy z oceniających uzasadnia przynajmniej w trzech zdaniach przyznaną przez siebie liczbę punktów), dookreślone w zakresie minimalnych i maksymalnych wartości wraz z opisanymi zasadami przyznawania punktów w przedziale minimum-maksimum. Zadbano także, aby kryteria posiadały dodatkowe opisy/definicje (np. przy kryterium **INNOWACYJNOŚĆ** została podana definicja tego terminu, aby wnioskodawcy nie mieli problemów z interpretacją, czy proponowane przez nich operacje mają charakter innowacyjny, bo takie będą punktowane w procesie wyboru operacji) oraz sposób przyznawania wag, który nie będzie budzić wątpliwości.

ROZDZIAŁ VII Plan działania

Plan działania jest związany z logiką realizacji LSR i ukazuje harmonogram osiągania wskaźników produktu. Plan działania zakłada osiągnięcie minimum 50%-poziomu założonych wskaźnika do roku 2018, co pozwoli na osiągnięcie satysfakcji i oczekiwań mieszkańców, a w uzasadnionych sytuacjach, pozwoli na dokonanie korekty wskaźników na kolejny okres wdrażania LSR.

ROZDZIAŁ VIII Budżet LSR

LSR jest strategią budowaną pod potrzeby i oczekiwania lokalnych społeczności, natomiast finansowanie zadań ze strategii jest uwarunkowane przepisami funduszu, z którego LGD zamierza te zadania finansować. **Charakterystyka budżetu dla LGD „Zakole Dolnej Wisły” oparta jest na systemie wielofunduszowym.** Funduszami EFSI stanowiącymi źródło finansowania LSR w latach 2014-2020 są **PROW oraz EFS i EFRR.**

W ramach PROW, kwotę na realizację LSR ustalono na poziomie 1.617.500 euro. PROW został wyznaczony na fundusz wiodący w LSR, którego łączna suma 498.500 euro podzielona jest na koszty bieżące – 398.800 euro oraz aktywizację – 99.700 euro.

Wsparcie na wdrażanie **2 projektów współpracy krajowych oraz 1 projektu współpracy międzynarodowego** w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” w ramach działania LEADER objętego PROW PROW wynosi 118.750 euro. Realizowane projekty współpracy będą przyczyniały się do osiągnięcia wskaźników określonych dla celu ogólnego 2: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r., poprzez Przedsięwzięcie 2.2.1: Ochrona, rozwój i promocja produktów, dziedzictwa lokalnego oraz obszaru LGD „Zakola Dolnej Wisły” oraz celu ogólnego 3: Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r poprzez przedsięwzięcie 3.1 1 Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców, w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji.

W ramach Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na działania LGD „Zakole Dolnej Wisły” wyodrębniono wsparcie z **EFS** w łącznej kwocie 1.320.000 zł oraz **EFRR** w kwocie 3.780.000 zł.

POWIĄZANIE BUDŻETU Z CELAMI ORAZ PRZEDSIĘWZIĘCIAMI.

Budżet w sposób bezpośredni jest powiązany z założonymi celami i przedsięwzięciami, co przyczynia się do racjonalnego wydatkowania opartego na opiniach i sugestjach mieszkańców obecnych podczas konsultacji społecznych oraz biorących udział w różnych formach partycypacji w tworzeniu LSR. Na realizację przedsięwzięć związanych z *celem ogólnym 1 Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.* przeznaczono środki, które będą wydatkowane na realizację przedsięwzięć związanych z tworzeniem i rozwojem przedsiębiorczości (PROW 937.500 euro). **~~oraz także stworzeniem inkubatora przedsiębiorczości (EFRR 875.000 zł).~~** Ustalona kwota realizacji *celu ogólnego 2: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.* związana jest z realizacją działań na rzecz poprawy ogólnodostępnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej (PROW 183.047,38 euro), infrastruktury drogowej (PROW 421.952,62 euro) oraz służącymi ochronie, rozwojowi i promocji produktów, dziedzictwa lokalnego i obszaru LGD, (PROW 62.500 euro) i operację własną (PROW 12.500 euro).

Kwota określona na *cel ogólny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.* przewiduje przedsięwzięcia skupiające się na rozwoju kapitału społecznego (projekt współpracy PROW 71.250 euro) oraz podnoszeniu wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji (PROW 12.500 euro), działań służących tworzeniu, wspieraniu i animowaniu aktywnej integracji o charakterze środowiskowym oraz wspieraniu aktywności społecznej i obywatelskiej (EFS 1.320.000 zł). Przewidziane jest także przedsięwzięcie służące infrastrukturze związanej z żywieniem społeczno-gospodarczym (**EFRR 3.780.000**), który przyczyni się w znacznym stopniu do umożliwienia realizacji przedsięwzięć w ramach tzw. projektów miękkich.

Szczegółowy podział budżetu ze względu na lata, poszczególne przedsięwzięcia oraz fundusze stanowi *Harmonogram planowanych naborów wniosków o udzielenie wsparcia na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność*, natomiast w Planie Działania (rozdział VII) zostały opisane informacje dotyczące postępów realizacji budżetu na przestrzeni całego okresu wdrażania LSR.

W LSR wyodrębniono pule środków, które wykorzystane zostaną przy udziale jednostek sektora publiczno-finansowego, tym samym dokonano podziału finansowego ze względu na beneficjentów pod kątem jednostek sektora publicznego oraz pozostałych grup.

Formularz: Plan finansowy w zakresie podziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW (€)	Budżet państwa (€)	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych (€)	RAZEM (€)
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	596.531,25	340.968,75		937.500
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	432.684		247.316	680.000
Razem	1.029.215,25	340.968,75	247.316	1.617.500

ROZDZIAŁ IX Plan komunikacji

Prawidłowość realizacji strategicznych celów zależy w dużej mierze od sposobu przekazania i rozpowszechniania informacji o możliwościach dla potencjalnych Beneficjentów. Należy podjąć działania zmierzające do upowszechnienia tych informacji, a także wzbudzenia zainteresowania, czy zachęcenia potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki/dotacje w ramach Funduszy Europejskich, zwiększając przy tym liczbę zrealizowanych inwestycji, a tym samym wzmacniając konkurencyjność i atrakcyjność obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły”. Aby zrealizować te założenia, LGD wykorzystowało liczne metody partycypacyjne, których wyniki wpłynęły w sposób zasadniczy na stworzenie Planu Komunikacji. Metody skierowane zostały do wszystkich sektorów wchodzących w skład LGD: sektora publicznego, gospodarczego, społecznego i mieszkańców. Przedstawiciele tych grup mieli możliwość uczestniczenia w wywiadach grupowych, niestandardizowanych i zogniskowanych oraz warsztatach roboczych w grupie podczas spotkań Zespołu Partycypacyjnego, gdzie w sposób kompleksowy podjęto zagadnienia dotyczące kanałów komunikowania oraz sposobów docierania do grup defaworyzowanych etc.

1. Główne cele działań komunikacyjnych

1. Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców (wybranej grupy docelowej, defaworyzowanej lub ogółu społeczeństwa) o Lokalnej Strategii Rozwoju, jej głównych celach i zasadach przyznawania dofinansowania oraz o typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR
2. Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD, w tym również o kategoriach preferowanych operacji w największym stopniu realizujących założenia LSR
3. Poinformowanie o stanie realizacji LSR, w tym o stopniu osiągania celów i wskaźników, wynikach bieżącego monitoringu i działaniach ewaluacyjnych
4. Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowania wniosków o przyznanie pomocy - badanie pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie oraz poinformowanie (szczególnie grup defaworyzowanych) o możliwościach dofinansowań z innych źródeł niż LGD w najwyższym stopniu realizujących założenia LSR
5. Wsparcie beneficjentów w procesie pozyskiwania środków z budżetu LSR poprzez profesjonalną informację i indywidualne bądź grupowe doradztwo oraz pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD
6. Aktywizacja przedstawicieli grup defaworyzowanych poprzez wsparcie w procesie pozyskiwania środków oraz udział w projektach grantowych.

Efektami wynikającymi z celów działań komunikacyjnych będzie:

1. Większa świadomość mieszkańców oraz wiedza o funkcjonowaniu LGD oraz możliwościach wynikających z wdrażania LSR,
2. Poszerzenie grona odbiorców działań LGD
3. Większa ilość zgłoszonych wniosków we wszystkich konkursach tematycznych
4. Większa ilość zgłoszonych wniosków w konkursach dotyczących utworzenia miejsc pracy
5. Większa ilość zgłoszonych wniosków w konkursach dotyczących wsparcia grup defaworyzowanych
6. Większa liczba osób korzystająca z bezpośredniego doradztwa w biurze LGD
7. Większa liczba osób zainteresowanych udziałem w grantach dzięki zastosowaniu innowacyjnych działań
8. Prawidłowo realizowane operacje
9. Większa rozpoznawalność LGD „Zakole Dolnej Wisły”

Działania, które LGD wykorzysta w Planie Komunikacji zapewniają interakcję i aktywizację mieszkańców, w szczególności grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy oraz gwarantują możliwie szeroki udział społeczności lokalnej i co do zasady są otwarte.

2. Rodzaje działań komunikacyjnych

Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne:

1. **Kampania informacyjna** - poziom różnorodności środków przekazu zależy od treści merytorycznej kampanii. Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o Lokalnej Strategii Rozwoju, jej głównych celach i zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji
2. **Konferencja połączona z dyskusją** – jednodniowe, interakcyjne prezentacje pracowników Biura LGD i/lub członków organu decyzyjnego i/lub członków zarządu LGD, prezentacje podmiotów zewnętrznych, zaproszonych gości, dobrych praktyk oraz możliwości dot. dofinansowań. Konferencje/spotkania będą prowadzone w zależności od potrzeb mieszkańców.
3. **Warsztaty partycypacyjne:** Wsparcie beneficjentów w procesie pozyskiwania środków z budżetu LSR poprzez profesjonalną informację i grupowe doradztwo oraz pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD
4. **Spotkania doradcze w Biurze LGD** - Wsparcie beneficjentów w procesie pozyskiwania środków z budżetu LSR poprzez profesjonalną informację (**indywidualne doradztwo**)
5. **Badanie satysfakcji potencjalnych wnioskodawców LGD** - dot. jakości świadczonej przez LGD pomocy na etapie przygotowywania i realizacji wniosków o przyznanie – Zebrane odpowiedzi ankietowe będą stanowiły podstawę analizy poziomu satysfakcji oraz pozwolą ocenić potrzeby wnioskodawców i ustalić czynniki kształtujące poziom satysfakcji.
6. **Szkolenie tematyczne (informacyjno-aktywizacyjne)** – dot. np. możliwości pozyskiwania, rozliczania funduszy, realizacji operacji, porad w zakresie wyeliminowania popełniania/eliminowania/uniknięcia najczęściej popełnianych błędów. Jest to **działanie innowacyjne**, w którym - poza podstawowym szkoleniem – uczestniczyć będą zaproszone do debaty osoby (przedstawiciele różnych grup defaworyzowanych), którym udało się pozyskać środki na swoje działania oraz osoby z ww. grup, którym nie udało się otrzymać dofinansowań. Osoby te podzielą się z mieszkańcami swoim doświadczeniem, uwagami i spostrzeżeniami, które zostaną podczas szkolenia zweryfikowane z bieżącymi kryteriami wyboru przez pracowników biura LGD.
7. **Kawiarenka obywatelska** – spotkanie przy kawie i ciście, organizowane np. w bibliotece lub latem w warunkach zaaranżowanej „plaży” bądź „pikniku” dot. np. zasad przyznawania pomocy, realizacji operacji zgodnie z obowiązującymi przepisami, porad w zakresie popełnianych błędów w związku z rozliczaniem operacji przez beneficjentów. Jest to **działanie innowacyjne** i szczególnie aktywizacyjne, nastawione na dialog i dotąd nie praktykowane. Kawiarenka stanowi miejsce mające inspirować uczestników do działania, wymiany doświadczeń, opinii i dobrych praktyk.

Działania komunikacyjne są dostosowane do **grup docelowych**, w taki sposób, aby były skuteczne i efektywne oraz zapewniały informację zwrotną. Takie działania wpłyną jednocześnie na wzrost lokalnego kapitału społecznego, powstającego w warunkach wzajemnego zaufania, w wyniku wspólnych działań, wzajemnych interakcji i aktywnej współpracy różnych osób. Kilkuletnią mobilizację i aktywność społeczną LGD zamierza utrzymać poprzez różnorodne, intensywne oraz długofalowe działania informacyjno-promocyjne mające również charakter edukacyjny. Jednocześnie **działania komunikacyjne i środki przekazu są różnorodne i adekwatne do celów i wskaźników działań komunikacyjnych oraz dopasowane do potrzeb. Aspekty te zostały opisane w załączniku nr 5 do LSR.**

3. Zdefiniowane grupy docelowe, w tym defaworyzowane

Wnioskodawcy/Beneficjenci (projektodawcy) LSR - są to osoby/podmioty, które złożyły już swoje projekty w ramach ogłoszonych konkursów przez LGD lub są już na etapie wdrażania projektu i jego rozliczania. Komunikat kierowany do tej grupy odbiorców musi być najbardziej rozbudowany i specjalistyczny, a jednocześnie powinien odpowiednio aktywizować Beneficjenta, motywować do dalszego działania, w tym składania wniosków w kolejnych naborach. Informacja zwrotna od tej grupy odbiorców, w tym ich opinia na temat realizacji LSR, będzie uzyskiwana podczas bezpośredniego kontaktu z Biurem Projektu oraz poprzez ankiety online lub wysyłane na adres e-mail Beneficjentów.

Potencjalni wnioskodawcy/beneficjenci LSR - to do nich kierowana będzie większość działań komunikacyjnych. Informacja kierowana do tych grup powinna mieć przede wszystkim charakter motywujący do składania wniosków w konkursach

oraz udziału w spotkaniach aktywizacyjnych i szkoleniowych. Opinia tej grupy na temat LSR będzie się kształtowała w pierwszej kolejności na podstawie organizowanych kampanii informacyjnych, spotkań/konferencji czy szkoleń, jak również na podstawie bezpośrednich kontaktów z pracownikami Biura LGD.

Potencjalni Beneficjenci to m.in.:

- mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy defaworyzowane
- przedsiębiorcy (mikro i małe przedsiębiorstwa)
- organizacje pozarządowe
- rolnicy
- jednostki samorządów terytorialnych oraz ich związki i jednostki organizacyjne
- jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną (np. koła gospodyń wiejskich działające w ramach kółek rolniczych)
- spółdzielnie
- kościoły i związki wyznaniowe
- instytucje otoczenia biznesu
- inne

Do grup defaworyzowanych na obszarze działania LGD zaliczymy:

- kobiety
- osoby młode do 40 r. ż.
- osoby w wieku powyżej 50 r.ż.
- osoby niepracujące (osoby nieaktywne zawodowo oraz osoby zarejestrowane w PUP)
- osoby niepełnosprawne (osoby z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności)
- osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej

Dotarcie do grup defaworyzowanych będzie następowało wszelkimi możliwymi sposobami, a dla poszczególnych grup odpowiednio przeprowadzane będą szczególne formy komunikacji:

1. kobiety – kontakt z osobami (kobietami), które uczestniczyły w projekcie "Akademia Liderok Zakola Dolnej Wisły" tu kontakt z liderkami tych grup lub z całymi grupami na spotkaniach; osoby te do dzisiaj działają w małych grupach w poszczególnych miejscowościach, do których ciągle dołączają nowe osoby; KGW, GOK,

2. osoby młode do 40 r. ż. – strona www i FB LGD Zakola Dolnej Wisły oraz strony www i FB Urzędów Gmin, portale społecznościowych gminnych, ogłoszenia gminne w typowych miejscach dla ludzi młodych np. na orliku, przy siłowniach zewnętrznych, barach,

3. osoby powyżej 50 roku życia - klub seniora, GOK, system powiadamiania sms, ogłoszenia parafialne,

4. osoby niepracujące – najtrafniejszym źródłem informacji dla osób niepracujących zarejestrowanych w PUP jest właśnie PUP i jego pracownicy (np. podczas spotkań z doradcami klienta), zamierza się dotrzeć również do osób niepracujących niezarejestrowanych w PUP poprzez radnych i sołtysów, GOPS,

5. osoby niepełnosprawne – strona www i FB LGD Zakola Dolnej Wisły oraz strony www i FB Urzędów Gmin, portale społecznościowych gminnych, GOPS – osoby takie pobierają świadczenie, Stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych Iskierka,

6. osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej – za pośrednictwem ośrodków opiekujących się tymi osobami, m.in. GOPSy, asystenci i kuratorzy rodzinni, opiekunowie rodzin, pracownicy socjalni, PCPR, również podczas spotkań w klubach AA, Klub Nike – grupa nieformalna działająca na terenie LGD zrzeszająca osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, Stowarzyszenie Odnowa w Grzybnie, KGW, sołtysi.

Głównym i najsukuteczniejszym źródłem informowanie mieszkańców o działaniach realizowanych przez LGD „Zakole Dolnej Wisły” jest Internet – strona internetowa www.zakolewisly.pl, strony internetowe poszczególnych gmin, profil na portalu społecznościowym facebook.com, a także rozpowszechnianie informacji za pomocą poczty elektronicznej. Przy pomocy tych narzędzi LGD w kolejnych etapach będzie docierało do mieszkańców. Do każdej z wymienionych grup można dotrzeć również przez:

- ogłoszenia w prasie lokalnej np. Czas Chelмна – tygodnik obejmujący Powiat Chelמיński, Nadwiślanin, Poza Bydgoszcz – dla Powiatu bydgoskiego, Głos Kijewa, Unisławia oraz Głos Gminny (Zławieś Wielka) oraz kurendy,
- ogłoszenia na gminnych tablicach ogłoszeń oraz w punktach zgromadzeń np. w sklepie, na przystanku autobusowym,
- lokalnych aktywistów,
- przez dzieci w szkołach,
- zebrania wiejskie

Dodatkowym narzędziem będzie też poczta pantoflowa, sąsiedzka.

Ogół społeczeństwa - to w nim kumulują się efekty komunikacyjne działań i zachowania wszystkich grup interesariuszy Funduszy Europejskich. Wizerunek LSR oraz samego LGD w oczach społeczeństwa, wspierany odpowiednio przez media, zadecyduje o pozytywnym lub nieprzychylnym klimacie społecznym wokół wykorzystania funduszy UE oraz wokół wykorzystania wypracowanego kapitału społecznego. W związku z tym LGD, celem regularnego prowadzenia monitoringu, badań ewaluacyjnych i oceny skuteczności prowadzonych działań z zakresu komunikacji będzie publikowała na swojej stronie www informacje na temat stanu wdrożenia LSR w formie okresowych, rocznych i końcowych zestawień. Ocena poszczególnych działań komunikacyjnych, jak i całego Planu będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki opisane w załączonym Planie Komunikacji.

Załącznik nr 5 do LSR przedstawia zestawienie działań komunikacyjnych skierowanych do konkretnych grup docelowych w powiązaniu z celem komunikacyjnym, środkami przekazu, budżetem przewidzianym na każde działanie, a także wskaźniki działania komunikacyjnego.

Koszty sfinansowania działań komunikacyjnych zostały oszacowane oraz uwzględnione w budżecie LGD w ramach przedsięwzięć realizowanych poprzez aktywizację i wynoszą **62.000 zł**. Okres realizacji planu komunikacji przypadnie **na lata 2016-2020, w okresach półrocznych lub rocznych**.

Plan Komunikacji przewiduje przede wszystkim działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR, zbierane w **formie informacji zwrotnej** np. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia **ewentualnych korekt** w tym zakresie. Dodatkowe informacje będą zbierane podczas działań informacyjnych skierowanych do potencjalnych wnioskodawców oraz ogółu społeczeństwa nt. zasad i efektów LSR. Pozyskane informacje zostaną poddane analizie, a następnie część z nich zostanie wykorzystana do aktualizacji LSR, w zakresie np. Procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura LGD. Szczegółowe procedury i możliwy zakres zmian LSR i LGD zostaną przedstawione w Rozdziale XI „Monitoring i ewaluacja”.

Wyniki działań realizowanych w ramach Planu Komunikacji będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu - zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD.

W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej, wdrożone zostaną odpowiednie środki zaradcze.

4. Zagrożenia i środki zaradcze

Zagrożenie	Środki zaradcze
Brak lub zbyt mała liczba potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów zainteresowanych skorzystaniem ze wsparcia w ramach LSR	Bezpośrednie kontakty pracowników Biura LGD z przedstawicielami grup docelowych, w tym grup defaworyzowanych Zwrócenie się z prośbą o pomoc do członków LGD o większe wsparcie przy promocji LSR, rozpowszechnianiu możliwości wsparcia operacji Szkolenia dla beneficjentów
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty
Możliwy chaos komunikacyjny związany z zaangażowaniem gmin w działania informacyjno-promocyjne	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami promocyjnymi a informacyjnymi, z podziałem na działania realizowane przez gminy oraz przez LGD

Tabela.: Komunikacja. Zagrożenia i środki zaradcze

ROZDZIAŁ X Zintegrowanie

Biorąc pod uwagę, że lokalna strategia rozwoju jest dokumentem zawierającym spójny zestaw operacji mających skutkować osiągnięciem celów i potrzeb wypracowanych w sposób partycypacyjny na gruncie lokalnym, jednym z jej podstawowych elementów jest **zintegrowane podejście do rozwoju obszaru**. Pozwala to na lepsze dostosowanie działań do różnorodnych uwarunkowań lokalnych poprzez wykorzystanie potencjału obszaru/terenu LGD oraz jego zasobów.

Zintegrowane podejście w przypadku LSR Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” oznacza umiejscowienie szeregu problemów, tematów istotnych dla społeczności w szerszym kontekście rozwojowym. **Cele i przedsięwzięcia sformułowane w LSR, które stanowią odzwierciedlenie najbardziej pożądaných zmian dla obszaru LGD są ściśle powiązane z celami i założeniami dokumentów planistycznych. Poniżej przedstawiony został opis spójności i kompleksowości planowanych przedsięwzięć.**

1. Zintegrowanie w celu szczegółowym

Cel szczegółowy 3.2: Wzrost aktywności społeczno-gospodarczej oraz społeczno-zawodowej środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r., w **sposób spójny i kompleksowy** realizuje przedsięwzięcia, które przy użyciu **różnych metod**: rewitalizacja infrastruktury, aktywizacja mieszkańców, szkolenia, doradztwo etc. odnosi się do wzrostu aktywności społecznej, gospodarczej i zawodowej. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia są związane z rewitalizacją społeczno-gospodarczą i zwiększeniem aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców, za pomocą których będzie można rozwiązać zdiagnozowane potrzeby na obszarze LGD m.in. utrudniony dostęp do rynku pracy, brak bazy lokalowej do działalności prospołecznej, niska skuteczność instytucji opieki społecznej i włączenia społecznego. Cel szczegółowy **angażuje różne sektory i partnerów** m.in.: sektor publiczny (JST), społeczny (NGO), mieszkańców. **Działania podejmowane w ramach tego celu zapewniają sekwencje interwencji** planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR: najpierw nastąpi realizacja projektów tzw. twardych, czyli rewitalizacja infrastruktury, a następnie w zrewitalizowanych obiektach będą przeprowadzone projekty służące poprawie aktywności społeczno-zawodowej, czyli tzw. projekty miękkie m.in. z EFS (oś 11 RPO WK-P).

2. Zintegrowanie branż działalności gospodarczej

LSR integruje 4 poniższe branże działalności gospodarczej:

1. Turystyka
2. Przetwórstwo rolno-spożywcze
3. Wytwarzanie i handel energią pochodzącą ze źródeł odnawialnych
4. Edukacja (szkoleniowa)

Ze względu na korzystne uwarunkowania przyrodniczo-kulturowe szansę rozwoju gospodarczego obszaru LGD „Zakole” stanowi branża turystyczna powiązana z naturalnymi zasobami, a także produkty lokalne, które w niewystarczający sposób były dotąd wykorzystywane. Odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie na lokalne zasoby naturalne i produkty lokalne, a także trend na poznawanie i spędzanie wolnego czasu na wsi winno być wsparcie przedsiębiorczości również branży turystycznej oraz związanej z produktami lokalnymi. Korzystne ukształtowanie terenu oraz rolniczy charakter obszaru sprzyjają również rozwojowi działalności związanych z wytwarzaniem i handlem energią pochodzącą ze źródeł odnawialnych, która dotąd stanowiła obszar gospodarki niewykorzystany w dostatecznym stopniu.

3. Zintegrowanie z dokumentami planistycznymi

Wyznaczone kierunki dla LGD są zgodne ze strategiami na poziomie gminy i powiatu:

Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2014-2023 - gmina Dąbrowa Chełmińska, która chce podejmować działania poprzez zwiększanie atrakcyjności gminy dla inwestorów, przez co wpływać na rozwój przedsiębiorczości. Powiązanie wybranych celów operacyjnych z celami LSR przedstawia się następująco:

- **Cel ogólny 1 LSR** - Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **jest powiązany z:**

Celem strategicznym 2 - podjęcie działań mających na celu pobudzenie działalności gospodarczej na terenie gminy oraz napływ inwestorów zewnętrznych.

Celem operacyjnym 1- wspieranie powstawania nowych oraz kreowanie sprzyjających warunków dla rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych w oparciu o lokalne zasoby,

Celem operacyjnym 2- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy

- **Cel ogólny 2 LSR** – Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **jest powiązany z:**

Celem strategicznym 1 - rozwój infrastruktury technicznej sprzyjającej rozwojowi społeczno- gospodarczemu gminy
 Celem operacyjnym 1- poprawa stanu technicznego dróg, zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy oraz podniesienie bezpieczeństwa ruchu drogowego,
 Celem operacyjnym 2 -infrastruktury około drogowej,
 Celem operacyjnym 3 - rozbudowa infrastruktury użyteczności publicznej i społecznej,
 Celem operacyjnym 4 - realizacja inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej,
 Celem strategicznym 3 – ochrona środowiska naturalnego i rolnictwo,
 Celem operacyjnym 1 – zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł w produkcji energii w gminie,
 Celem strategicznym 4-stworzenie warunków do rozwoju turystyki w gminie,
 Celem operacyjnym 1 – rozwijanie i poprawa, jakości infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej oraz infrastruktury służącej rozwojowi,
 Celem operacyjnym 2 – promocja oferty turystycznej gminy,
 Celem strategicznym 5 – tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi edukacji i zaspokojeniu potrzeb kulturalnych i sportowych mieszkańców gminy,
 Celem operacyjnym 1 – rozwój i modernizacja infrastruktury oświatowej i kulturalnej, sportowej.

- Cel ogólny 3 LSR – Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. jest powiązany z:

- Cel strategiczny 3 – ochrona środowiska naturalnego i rolnictwo,
- Cel operacyjny 2 – właściwa polityka ekologiczna,
- Cel operacyjny 3 – wspieranie szkoleń dla rolników,
- Cel strategiczny 5 – tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi edukacji i zaspokojeniu potrzeb kulturalnych i sportowych mieszkańców gminy,
- Cel operacyjny 2 – zwiększenie dostępu do kultury, jako sposobu spędzania wolnego czasu,

Strategia Rozwoju gminy Zławieś Wielka 2008-2016

Gmina Zławieś Wielka w swojej strategii określa poprzez poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw, poprzez system ulg, promocję gminy oraz jakość produktów ekologicznych. Powiązanie wybranych celów operacyjnych z celami LSR przedstawia się następująco:

- Cel ogólny 1 LSR - Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. wpisuje się w:

- Cel strategiczny 2 - Wysoka efektywność i konkurencyjność gospodarki lokalnej
- Cel operacyjny 2- dobra i szeroka promocja gminy
- Cel operacyjny 3- poprawna współpraca wszystkich podmiotów publicznych i prywatnych na terenie gminy,
- Cel operacyjny 4- wzrost liczby miejsc pracy w pozarolniczych działaniach gospodarki
- Cel operacyjny 5- wysoka jakość produktów ekologicznych.

- Cel ogólny 2 LSR – Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. wpisuje się w:

- Cel strategiczny 1 – atrakcyjne warunki osadnicze
- Cel operacyjny 1 – pełna infrastruktura wodno-kanalizacyjna oraz gazowa,
- Cel operacyjny 2 – gęsta sieć zmodernizowanych szlaków komunikacyjnych,
- Cel operacyjny 3 – dobrze prosperujące zmodernizowane obiekty infrastruktury społecznej,
- Cel operacyjny 4 - liczne nowoczesne obiekty sportowo- rekreacyjne,
- Cel operacyjny 5 - czyste powietrze w miejscu zamieszkania.
- Cel strategiczny 3 – wyeksponowane walory turystyczne i agroturystyczne oraz bogata oferta kulturalna,
- Cel operacyjny 1- dobry stan środowiska naturalnego na obszarze gminy,
- Cel operacyjny 2- rozwinięte usługi okołoturystyczne,
- Cel operacyjny 3- bogata i różnicowana oferta turystyki weekendowej,
- Cel operacyjny 4 – zmodernizowane i wyeksponowane obiekty historyczne i kulturowe,
- Cel operacyjny 5 – bogata oferta kulturalna na terenie gminy,
- Cel operacyjny 6 – wysoka, jakość usług turystycznych

- Cel ogólny 3 LSR – Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. wpisuje się w:

- Cel strategiczny 1-atrakcyjne warunki osadnicze
- Cel operacyjny 3 promowanie postaw obywatelskich.

3) powiat bydgoski jest w trakcie tworzenia strategii, ale konsekwentnie zwraca uwagę na ład gospodarczy połączony ze wsparciem sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorczości.

4) strategia powiatu toruńskiego w sformułowanych celach koncentruje uwagę na potrzebie kształcenia odpowiadającego-rynkowi pracy oraz poprawie warunków dla przedsiębiorczości. Otwiera się na powstawanie związków celowych z instytucjami otoczenia biznesu.

5) strategia powiatu chełmińskiego stawia na konkurencyjną gospodarkę, przygotowanie terenów pod inwestycje, rozwój sektora rolno-spożywczego.

Cele dokumentów planistycznych są spójne z poniższymi, planowanymi przez LGD przedsięwzięciami:

Przedsięwzięcie 1.1.1: Tworzenie nowych przedsiębiorstw.

Przedsięwzięcie 1.1.2: Rozwój przedsiębiorstw.

~~Przedsięwzięcie 1.2.1: Tworzenie małych inkubatorów przedsiębiorczości.~~

Cel ogólny 2: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

w tym cele szczegółowe:

2.1 Ożywienie społeczno-gospodarcze i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

2.2 Generowanie warunków wzmacniających tożsamość lokalną na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

2) mieszkańcy gminy Zławieś Wielka poprawę widzą w inwestycji w infrastrukturę wodną, gazową, dróg, ochrony środowiska i rozwoju turystyki,

3) w powiecie toruńskim plany strategiczne powiatu skupiają uwagę na budowie dróg, infrastrukturze dla inwestorów, poprawie standardu usług społecznych i zdrowia,

Cele dokumentów planistycznych są spójne z poniższymi, planowanymi przez LGD przedsięwzięciami:

Przedsięwzięcie 2.1.1: Wzmocnienie rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej.

Przedsięwzięcie 2.1.2: Wzmocnienie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej poprawiającej spójność terytorialną.

Przedsięwzięcie 2.2.1: Ochrona, rozwój i promocja produktów oraz dziedzictwa lokalnego.

Cel ogólny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

w tym cele szczegółowe:

3.1 Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

3.2 Wzrost aktywności społeczno-gospodarczej oraz społeczno-zawodowej środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.

Wyznaczone kierunki dla LGD są zgodne ze strategiami na poziomie gminy i powiatu:

1) w gminie Dąbrowa Chełmińska sformułowano cel: ochrona środowiska naturalnego, oraz właściwą politykę ekologiczną, która oznacza możliwości tworzenia i korzystania z edukacji ekologicznej i też dla rolników. Tworzenie warunków w zakresie zwiększenia do zasobów kultury oraz sportu,

2) w gminie Zławieś Wielka w starym zapisie do roku 2015 jest sformułowanie promowanie postaw obywatelskich,

3) powiat toruński zagadnienia w zakresie rozwoju kapitału społecznego rozłożył na 8 celów operacyjnych; obejmujących szkolenia, tworzenie klubów samopomocy, działania wspierające różne zajęcia z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu, aktywną współpracę z organizacjami pozarządowymi opieki zdrowotnej

4) w powiecie chełmińskim mieszkańcy będą rozwijać system wsparcia dla rodzin i ludzi zagrożonych wykluczeniem oraz rozwijać system wsparcia i współpracy między sektorami. W powiecie chełmińskim atrakcyjność warunków życia ma zapewnić infrastruktura przedszkolna, zapewnienie dobrych warunków kształcenia w szkołach, poprawa jakości usług medycznych.

Cele dokumentów planistycznych są spójne z poniższymi, planowanymi przez LGD przedsięwzięciami:

Przedsięwzięcie 3.1.1: Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji.

Przedsięwzięcie 3.2.1: Tworzenie, wspieranie i animowanie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym oraz aktywności społecznej i obywatelskiej.

Przedsięwzięcie 3.2.2: Wzmocnienie rozwoju infrastruktury służącejżywieniu społeczno-gospodarczemu.

Kluczowe kwestie dotyczące opisu zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi.

Plany działania LGD Gmin „Zakole Dolnej Wisły” zawarte w LSR są komplementarne z dokumentami strategicznymi sporządzonymi na poziomie krajowym, regionalnym (wojewódzkim) i lokalnym (powiatowym i gminnym). Realizacja przedsięwzięć zawartych w LSR wpłynie korzystnie na rozwiązanie części sformułowanych problemów oraz osiągnięcie postawionych w tych dokumentach celów. Lokalna Strategia Rozwoju LGD Gmin Zakole Dolnej Wisły jest powiązana z następującymi dokumentami:

1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 - Plan modernizacji 2020+
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
3. Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020
4. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
5. Program Operacyjny Wiedza i Rozwój na lata 2014-2020
6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

7. Dokumenty strategiczne na poziomie lokalnym:
- Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska 2014-2023
  - Strategia Rozwoju Gminy Zławieś Wielka 2008-2016
  - Strategia Rozwoju Powiatu Chełmińskiego na lata 2015-2025
  - Strategia Rozwoju Powiatu Toruńskiego 2012-2020

1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 - Plan modernizacji 2020+

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 zidentyfikowała powszechne wśród pozostałych regionów wyzwania dotyczące np. prognozy demograficznej zakładającej przyspieszony proces starzenia się społeczeństwa, przekonania o wiodącej roli innowacyjności i kreatywności w kształtowaniu wszelkich procesów społeczno-gospodarczych, czy też postępujące usieciowienie wszelkich procesów społeczno-gospodarczych. Ponadto Strategia wskazuje na specyficzne wyzwania związane z koniecznością radykalnego ograniczenia bezrobocia połączonego z szeroko rozumianym rozwojem gospodarki województwa, poprawą warunków życia ludności wiejskiej, nadaniu impulsów rozwojowych wschodniej części regionu (w tym powiatem rypińskim), określeniu założeń polityki miejskiej oraz zbudowania tożsamości marki regionalnej.

Strategia określiła cztery główne priorytety rozwojowe obszaru, w które również wpisuje się Lokalna Strategia Rozwoju, czyli: Konkurencyjna gospodarka, Modernizacja przestrzeni wsi i miast, Silna metropolia oraz Nowoczesne społeczeństwo. W ramach powyższych Priorytetów Strategia wyznaczyła 8 celów strategicznych, z których większość jest spójna z celami ogólnymi LSR, są to m.in. Gospodarka i miejsca pracy, Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi, Nowoczesny sektor rolno-spożywczy, Tożsamość i dziedzictwo.

Różne aspekty Strategii będą realizowane także poprzez następujące instrumenty polityki regionalnej:

- Regionalny Program Operacyjny
- Politykę terytorialną WK-P
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa

Realizacja przedsięwzięć/operacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju przyczyni się bezpośrednio do osiągnięcia wskaźników określonych w SRW WK-P, a tym samym wpłynie na realizację jej priorytetów rozwojowych i celów strategicznych.

Lokalna Strategia Rozwoju to dokument ściśle powiązany z polityką terytorialną, która jest instrumentem realizacji Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 (realizuje instrument interwencji Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność).

2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjęty uchwałą nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 26 czerwca 2003 roku.

Lokalna Grupa Działania (LGD) składa się z gmin: Kijewo-Królewskie, Unistaw, Dąbrowa Chełmińska, Zławieś Wielka. Obszar administracyjny, LGD „Zakole Dolnej Wisły”, zajmuje teren pomiędzy Bydgoszczą, a Toruniem. Teren LGD zajmuje 2,5% obszaru WK-P, który zamieszkuje 1,6% ludności (32 596) województwa. Użytki rolne to 65% ogólnej powierzchni, Lasy to 26% i wysokim udziale 2,6% gruntów pod wodami.

PZP WK-P określiła szczególne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w następujących zakresach: ochrony środowiska i kształtowania struktur środowiska przyrodniczego, zachowania dziedzictwa kulturowego, kształtowania regionalnego układu osadniczego, zagospodarowania związanego z rozwojem gospodarczym, w szczególności dla działalności przemysłowych, w sferze rolnictwa i w sferze turystyki oraz w zakresie rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej. Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Zakole Dolnej Wisły” będzie uwzględniała zasady zagospodarowania przestrzennego przedstawione w PZP WK-P, a tym samym wykazuje zgodność z tym dokumentem.

3. Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020

W procesie rozwoju regionalnego województwa kujawsko-pomorskiego istotne znaczenie odgrywa polityka terytorialna oparta na zintegrowanym podejściu do rozwoju społeczno-gospodarczego z uwzględnieniem relacji funkcjonalno-przestrzennych danego obszaru. W województwie Kujawsko-Pomorskim polityka terytorialna będzie prowadzona na czterech poziomach, dla których będzie się odbywał proces jej planowania i wdrażania.

Poziom lokalny – obejmuje gminy wiejskie oraz miasta niebędące stolicami powiatów. W ramach obszaru rozwoju społeczno-gospodarczego będą funkcjonować Obszary Lokalnej Aktywności tworzone zgodnie z zasadami odnoszącymi się do idei Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS).

Podejście terytorialne oznacza odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych na rzecz definiowania ich na podstawie potencjałów i barier rozwoju poszczególnych terytoriów. Jedną z możliwych form realizacji polityki terytorialnej jest Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) obejmujący działalność Lokalnych Grup Działania (LGD), realizujących Lokalną Strategię Rozwoju (LSR) w zakresie wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego, aktywizacji lokalnej społeczności, jak również rozwiązywaniu zidentyfikowanych problemów oraz przeciwdziałaniu negatywnym tendencjom w rozwoju lokalnym. Tym samym Lokalna Strategia Rozwoju wykazuje zgodność z Załoženiami polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020 - jest instrumentem wdrażania tej Polityki.

4. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020

Celem głównym RPO WK-P 2014-2020 jest uczynienie województwa kujawsko-pomorskiego konkurencyjnym i innowacyjnym regionem Europy oraz poprawa, jakości życia jego mieszkańców. Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Zakole Dolnej Wisły” wpisuje się cele szczegółowe RPO WK-P określone w osiach priorytetowych:

Oś Priorytetowa 7 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (EFRR)

1. Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego i walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją
2. 9d Inwestycje dokonywane w kontekście strategii na rzecz rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
3. Cel szczegółowy: ożywienie społeczne i gospodarcze na obszarach objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju

Oś Priorytetowa 11 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (EFS)

1. Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego i walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją
2. 9 vi Strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.
3. Cel szczegółowy: wzrost aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju:

Określenie w LSR przedsięwzięć, które finansowane będą w ramach RPO WK-P do przedstawionych powyżej działań.

Realizacja przedsięwzięć/operacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju przyczyni się bezpośrednio do osiągnięcia wskaźników określonych w RPO, a tym samym wpłynie na realizację celów szczegółowych ww. osi priorytetowych oraz celu głównego. Lokalna Strategia Rozwoju jest instrumentem realizującym wprost wymienione powyżej osie priorytetowe, w ramach, których mogą być realizowane wyłącznie przedsięwzięcia zgodne z LSR.

5. Program Operacyjny Wiedza i Rozwój na lata 2014-2020

Realizacja przedsięwzięć/operacji założonych w celach Lokalnej Strategii Rozwoju zbiega się bezpośrednio z celami szczegółowymi wyszczególnionymi w osiach priorytetowych w ramach POWER 2014-2020.

- **Cel ogólny 1 LSR** - Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **wpisuje się w:**

Cel szczegółowy: Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób młodych do 29 roku życia bez pracy, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET).

Cel szczegółowy nr 6: Wzrost liczby przedsiębiorstw, których pracownicy nabyli kompetencje w obszarach pozwalających na zdobycie przewagi konkurencyjnej na rynku.

Cel szczegółowy nr 7: Zapewnienie dostępności i jakości usług rozwojowych świadczonych na rzecz przedsiębiorców i pracowników.

Cel szczegółowy nr 15: Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób w szczególnym stopniu zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Realizacja przedsięwzięć/operacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju przyczyni się bezpośrednio do osiągnięcia wskaźników dla celów szczegółowych wymienionych w osiach priorytetowych w ramach POWER 2014-2020.

6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Prace nad Lokalną Strategią Rozwoju LGD opierały się również o wytyczne, potrzeby i cele zdiagnozowane w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Założone w LSR przedsięwzięcia i cele korespondują z priorytetami i celami szczegółowymi PROW przypisanymi do działania LEADER, czyli:

Priorytet 6 "wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich"

Cel szczegółowy 6B "wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich" - jako główny cel, do którego przypisano całość budżetu działania LEADER

Cel szczegółowy 3A "poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy, jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów oraz organizacje międzybranżowe"

Cel szczegółowy 6A "ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy"

Cel szczegółowy 6C "zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich, jakości"

Cele i przedsięwzięcia LSR zachowują przy tym zgodność z wszystkimi trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020, tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność.

Dokumenty strategiczne na poziomie lokalnym: strategie rozwoju gmin należących do LGD, Strategia Rozwoju Obszarów dla gmin

Powiązanie celów ogólnych LSR z dokumentami strategicznymi powiatów przedstawia się następująco:

Powiat Toruński Strategia Rozwoju powiatu Toruńskiego 2012- 2020

- Cel ogólny 1 LSR - Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **wpisuje się w:**

- Cel strategiczny 2 – dobra, jakość kształcenia w powiecie,
- Cel operacyjny 2- kształcenie zawodowe odpowiadające potrzebom rynku pracy,
- Cel strategiczny 3 –powiat przyjazny przedsiębiorczości.
- Cel operacyjny 2- powiat współpracujący w procesie obsługi inwestora,
- Cel operacyjny 3 - Powstanie związku celowego JST i instytucji otoczenia biznesu,
- Cel strategiczny 4- funkcjonowanie w powiecie inkubatora

- Cel ogólny 2 LSR – Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **wpisuje się w:**

- Cel strategiczny 1 – przestrzeń dla powiatu przyjazna mieszkańcom i inwestorom
- Cel operacyjny 1- drogi odpowiadające potrzebom ich użytkowników,
- Cel operacyjny 2- infrastruktura zabezpieczająca potrzeby mieszkańców i inwestorów
- Cel strategiczny 2 – Dobra jakość kształcenia w powiecie,
- Cel operacyjny 1- infrastruktura zabezpieczająca potrzeby mieszkańców i inwestorów,
- Cel strategiczny 3- powiat przyjazny przedsiębiorczości
- Cel operacyjny 1- odpowiednie warunki kształcenia
- Cel strategiczny 4 – komunikacja spełniająca oczekiwania mieszkańców,
- Cel operacyjny 1 - zintegrowany system komunikacji drogowej i kolejowej,
- Cel strategiczny 6 - wysoki standard usług w zakresie opieki społecznej i zdrowia,
- Cel operacyjny 2- stałe utrzymywanie wysokiego poziomu infrastruktury technicznej wraz z wyposażeniem,
- Cel operacyjny 3 obiekty spełniające wymogi standaryzacji.

- Cel ogólny 3 LSR – Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **wpisuje się w:**

- Cel strategiczny 4 – komunikacja spełniająca oczekiwania mieszkańców,
- Cel operacyjny 2- kształtowanie postaw przedsiębiorczości w czasie nauki w szkole,
- Cel operacyjny 3 – elektroniczny informator dla mieszkańców.
- Cel operacyjny 4 -powszechny dostęp do Internetu,
- Cel strategiczny 5 – dobrze funkcjonujący system wsparcia zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Cel operacyjny 1 - wysoka aktywność społeczna,
- Cel operacyjny 2 - Przeciwdziałanie przemocy w środowisku,
- Cel strategiczny 6 – wysoki standard usług w zakresie opieki społecznej i zdrowia,
- Cel operacyjny 1 - aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi,
- Cel operacyjny 2- wysoko wyspecjalizowana kadra,

Strategia rozwoju powiatu Chełmińskiego na lata 2015-2025

- **Cel ogólny 1 LSR** - Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **wpisuje się w:**

- Cel strategiczny 1- Zapewnienie mieszkańcom Powiatu Chełmińskiego atrakcyjnych warunków życia.
- Cel operacyjny 4 –dostosowane kierunki kształcenia w szkołach zawodowych do potrzeb rynku pracy,
- Cel strategiczny 2 – Konkurencyjny i rozwinięty gospodarczo Powiat Chełmiński
- Cel operacyjny 1- Przygotowane tereny pod inwestycje,
- Cel operacyjny 2- zapewnienie kompleksowego wsparcia dla obecnych i potencjalnych przedsiębiorców,
- Cel operacyjny 3- stworzenie warunków i zachęcanie mieszkańców powiatu do zakładania własnej działalności gospodarczej,
- Cel operacyjny 4 – rozwinięcie sektora rolno-spożywczego

- **Cel ogólny 2 LSR** – Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **wpisuje się w:**

- Cel strategiczny 1- Zapewnienie mieszkańcom Powiatu Chełmińskiego atrakcyjnych warunków życia,
- Cel operacyjny 1- rozbudowana infrastruktura przedszkolna,
- Cel operacyjny 2 – rozwinięta opieka nad dziećmi do lat trzech,
- Cel operacyjny 3 –rozwinięte kształcenie na poziomie szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych,
- Cel operacyjny 5- poprawa funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej na terenie powiatu Chełmińskiego,
- Cel strategiczny 2 – Konkurencyjny i rozwinięty gospodarczo Powiat Chełmiński
- Cel operacyjny 4- rozwinięte usługi i turystyka na terenie powiatu,
- Cel strategiczny 3 - Nowoczesna i przyjazna środowisku infrastruktura techniczna
- Cel operacyjny 1- rozwinięta i uporządkowana infrastruktura techniczna,
- Cel operacyjny 2 – racjonalne wykorzystywanie zasobów środowiska,
- Cel operacyjny 3- gospodarka niskoemisyjna,
- Cel operacyjny 4- sprawny system komunikacji publicznej,
- Cel strategiczny 4 - Sprawny i partnerski system realizacji zadań w powiecie Chełmińskim,
- Cel operacyjny 1- sprawny i nowoczesny system administracji,
- Cel operacyjny 4 - skuteczny system promocji.

- **Cel ogólny 3 LSR** – Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r. **wpisuje się w:**

- Cel strategiczny 1- Zapewnienie mieszkańcom Powiatu Chełmińskiego atrakcyjne warunki życia,
- Cel operacyjny 6 –rozwinięty system wsparcia dla rodzin i osób zagrożonych z różnych przyczyn wykluczeniem społecznym (zwłaszcza osób starszych i niepełnosprawnych),
- Cel strategiczny 4 - Sprawny i partnerski system realizacji zadań w powiecie Chełmińskim,
- Cel operacyjny- 2 rozwinięta współpraca między sektorami: publicznym, prywatnym i społecznym,
- Cel operacyjny 3 – Społeczeństwo obywatelskie

5. Strategia Zrównoważonego Rozwoju powiatu Bydgoskiego do 2015 – strategia w trakcie przygotowywania

6. Gmina Kijewo Królewskie – w trakcie przygotowywania

7. Gmina Unisław –w trakcie przygotowywania

ROZDZIAŁ XI Monitoring i ewaluacja

1. Opis procesu

Planowanie strategiczne jest procesem ciągłym, dlatego też dla osiągnięcia zamierzonych celów strategicznych, celów ogólnych oraz kierunków rozwoju wymagane jest zaprojektowanie i wdrożenie odpowiednich mechanizmów gwarantujących prawidłowe wdrażanie, monitorowanie i ewaluację efektów Strategii, w tym Lokalnej Strategii Rozwoju.

Podczas profesjonalnie moderowanych konsultacji społecznych, odbywających się we wszystkich gminach członkowskich LGD zastosowano liczne metody partycypacyjne celem wspólnego opracowania zasad monitorowania i ewaluacji. Grupą docelową, do której kierowano działania były wszystkie sektory wchodzące w skład LGD wraz z mieszkańcami, włączając w to wszystkie grupy defaworyzowane.

Działania ewaluacyjne zostaną zatem zrealizowane samodzielnie przez Biuro LGD przy uwzględnieniu tychże opinii społeczności lokalnej, a ponadto LGD zamierza współpracować z niezależnymi ekspertami (ocena zewnętrzna) w zakresie wypracowania ewentualnych działań naprawczych.

Podstawą skutecznego wdrażania przedsięwzięć służących osiągnięciu celów Lokalnej Strategii Rozwoju jest dysponowanie pełną wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie wdrażania kierunków interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskanymi efektami realizacji operacji wdrażanych w ramach poszczególnych przedsięwzięć i celów strategicznych. Dla efektywnej realizacji Strategii w zakresie wypełnienia poszczególnych wskaźników, w powiązaniu z określonym budżetem, niezbędne jest stworzenie adekwatnego systemu monitoringu i ewaluacji LSR.

Monitoring i ewaluacja pomimo różnic w sferze pojęciowej w procesie zarządzania projektem są zawsze ze sobą wzajemnie powiązane. Charakter tych powiązań należy rozpatrywać odwołując się do definicji tych pojęć zgodnie z *Poradnikiem dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020*.

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania bądź obiektu (programu komputerowego, programu nauczania, rozwiązania technicznego) z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia. Jednym z głównych celów ewaluacji jest ocena rzeczywistych lub spodziewanych efektów realizacji danej interwencji publicznej. Ewaluacja jest zatem próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosły lub przyniosą efekty.

Podziału na poszczególne rodzaje ewaluacji dokonujemy ze względu na moment, w którym ewaluacja jest realizowana, poziom, którego dotyczy, oraz sposób jej organizacji. Podstawowym podziałem jest klasyfikacja według momentu realizacji w cyklu interwencji publicznej, w którym ewaluacja jest podejmowana. Ze względu na moment uruchomienia badania ewaluacyjnego rozróżniamy:

- ewaluację ex-ante (przed rozpoczęciem realizacji interwencji)
- ewaluację on-going (w trakcie wdrażania interwencji)
- ewaluację ex-post (po zakończeniu realizacji interwencji)

Wymagane jest, aby funkcjonowanie LGD było na bieżąco monitorowane i poddawane badaniom ewaluacyjnym w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań. Ewaluacja będzie niezbędna do sprawnego wydatkowania środków publicznych w ramach LSR, a także do szybkiego reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie LGD w formie ewentualnych działań naprawczych (np. aktualizacja zapisów kryteriów wyboru operacji, zwiększenie aktywności LGD w zakresie dwustronnych działań komunikacyjnych, aktualizacja i dostosowania terminów ogłaszania naborów).

2. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Wyniki z monitoringu i ewaluacji będą brane pod uwagę przy opracowywaniu sprawozdania z realizacji LSR składanego Zarządowi Województwa do dnia 31 stycznia każdego roku realizacji LSR, który wynika z zobowiązań zapisów Umowy ramowej (par.5, ust.1, pkt 23 ppkt c).

MONITORING

Monitoring będzie polegał na systematycznym zbieraniu/gromadzeniu danych i opracowywaniu zbiorczych informacji w następującym zakresie:

1. Monitoring rzeczowej realizacji LSR - monitorowanie wskaźników realizacji celów LSR oraz przedsięwzięć
2. Monitoring wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne
3. Monitoring w zakresie funkcjonowania LGD, podjętych działań animacyjnych/ aktywizacyjnych, wypełnienia planu komunikacji ze społecznością obszaru objętego LSR

Monitoring, czyli bieżące i systematyczne zbieranie danych i informacji będzie realizowane w ramach oceny własnej przez pracowników Biura LGD. **Szczegółowe elementy dokonywania monitoringu tj. sposób pomiaru (pozyskiwania danych), czas i okres pomiaru oraz elementy podlegające monitorowaniu znajdują się w załączniku nr 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu.**

EWALUACJA

Oprócz bieżącego monitoringu, niezbędna jest analiza i ocena podejmowanych działań, czemu ma służyć badanie ewaluacyjne. Ocena powinna umożliwić w jak największym stopniu określenie czy LSR jest wdrażania prawidłowo oraz czy sposób funkcjonowania LGD przebiega w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych na nie zadań i zobowiązań, wynikających przede wszystkim z zapisów umowy ramowej. Ewaluacja ma na celu wskazanie ewentualnych problemów i być podstawą do wypracowania działań/rozwiązań naprawczych. **Ewaluacja jest dokonywana przy uwzględnieniu odpowiednich kryteriów i standardów: trafności/adekwatności, efektywności/wydajności, skuteczności, użyteczności i trwałości.**

LGD przyjęło następujące elementy, które będą podlegały ocenie ewaluacyjnej:

1. Ocena wdrażania LSR w zakresie rzeczowym i finansowym
2. Ocena funkcjonowania LGD

Szczegółowe elementy dokonywania ewaluacji tj. czas, okres, sposób pomiaru (pozyskiwania danych) oraz elementy podlegające ewaluacji znajdują się w tabeli: Załącznik nr 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu.

3. Harmonogram działań ewaluacyjnych

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ewaluacja on-going - czas pomiaru		IV kw.		IV kw.		IV kw.		
Ewaluacja on-going -okres pomiaru		I kw. 2017 - IV kw. 2018		I kw. 2019 - IV kw. 2020		I kw. 2021 - IV kw. 2022		
Sprawozdanie z realizacji LSR składane do Zarządu Województwa	do 31 stycznia 2017	do 31 stycznia 2018	do 31 stycznia 2019	do 31 stycznia 2020	do 31 stycznia 2021	do 31 stycznia 2022	do 31 stycznia 2023	do 31 stycznia 2024
Ewaluacja ex-post - czas pomiaru							IV kw.	
Ewaluacja ex-post - okres pomiaru							III kw. 2016 - IV kw. 2023	

Analiza ewaluacyjna będzie uwzględniała wnioski i opinie pozyskane od społeczności lokalnej podczas realizacji planu komunikacji.

ROZDZIAŁ XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Na etapie tworzenia zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju poddano analizie jej zapisy pod kątem spełniania kryteriów kwalifikujących do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W tym celu Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” zwróciła się do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, występując z wnioskiem o uzgodnienie opinii w tej sprawie.

Opinią Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, na podstawie pisma z dn. 02.09.2015r. nr WOO.410.392.2015.AG, **uzgodniono odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS) w okresie programowania 2014-2020.**

Uznano przedmiotowy dokument LSR za stanowiący instrument realizacji założeń Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020, poprzez wykorzystanie m.in. środków unijnych, w tym pochodzących z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Realizacja projektów wybranych w ramach LSR przyczyni się do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich m.in. poprzez wzrost aktywności lokalnych społeczności oraz stymulowanie powstawania nowych miejsc pracy. Zaznaczono, że projekty, które zostaną ujęte w dokumencie stanowiąc będą koncepcję dalszych działań, których skonkretyzowanie nastąpi stosownie do etapu ich realizacji. W świetle braku wiedzy na temat konkretnych danych dotyczących proponowanych projektów, przedstawione uszczegółowienie, stanowi z punktu widzenia ochrony środowiska, niewielką modyfikację ustaleń zawartych w przyjętej Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 i Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Dla ww. dokumentów przeprowadzone zostały postępowania SOOŚ. Nie występuje zatem zasadność powielania procedury oceny, mając na względzie w szczególności stopień ogólności informacji zawartych w opracowywanym dokumencie.

Wykaz wykorzystanej literatury

1. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989r. Prawo o stowarzyszeniach
2. Ustawa z dnia 20.02.2015 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020
3. Ustawy z dnia 20.02.2015 o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności
4. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020
5. Prognoza oddziaływań na środowisko projektu Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
6. Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce
7. Zasady finansowania „Wsparcia przygotowawczego” i „Wsparcia na rzecz kosztów bieżących a aktywizacji” oraz ustalania alokacji środków na lokalną strategię rozwoju w ramach działania LEADER objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
8. Wytyczne dla podmiotów lokalnych dotyczące rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
9. Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014-2020
10. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
11. www.stat.gov.pl

Załączniki do LSR

Załącznik nr 1 Procedura aktualizacji LSR

Załącznik nr 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Załącznik nr 3 Plan działania

Załącznik nr 4 Budżet

Załącznik nr 5 Plan komunikacji

Załącznik nr 1 Procedura aktualizacji LSR

Wdrażanie i aktualizacja LSR są procesami ściśle powiązаныmi ze sobą. LSR „Zakole Dolnej Wisły” będzie wdrażana przez 8 lat (w latach 2016-2023), w ciągu których mogą zajść zmiany. W oparciu o ocenę procesu wdrażania oraz uwarunkowania społeczno-gospodarcze będą podejmowane decyzje o aktualizacji dokumentu LSR.

Ze względu na powyższe aktualizacja będzie przeprowadzana w oparciu o analizę:

1. Charakteru i dynamiki zmian uwarunkowań wpływających na rozwój LGD, w szczególności:
  - a) Aspiracji i oczekiwań mieszkańców (m.in. wniosek obywatelski opisany w pkt. 6.1.),
  - b) Uwarunkowań wewnętrznych,
  - c) Uwarunkowań zewnętrznych.
2. Ewaluację podsumowującą zakładane efekty realizacji przedsięwzięć, wskaźników zapisanych w LSR oraz uzyskanych w tym procesie efektów (o ewaluacji i monitoringu w rozdziale XI)
3. Skuteczności zarządzania procesem wdrażania strategii, czyli wystąpienie działania, którego nie sposób przewidzieć np. nowe znaczące źródło finansowania, zmiany makroekonomiczne, wystąpienie klęsk żywiołowych.

Czas : aktualizację LSR planuje się na lata **2018 i 2021**, które są kamieniami milowymi strategii.

Procedura aktualizacji LSR odbędzie się w sposób opisany poniżej:

1. Uzyskanie informacji zwrotnej na temat wdrażania strategii od lokalnej społeczności – biuro LGD na spotkaniach z mieszkańcami oraz w formie ankiet .
2. Inicjatywa zmian/aktualizacji min.
  - 50 przedstawicieli sektorów LGD (gospodarczy, społeczny, publiczny, mieszkańcy) podpisujących się pod wnioskiem o wprowadzenie zmian w LSR, który składany jest bezpośrednio do Zarządu stowarzyszenia.
  - Zarząd LGD
3. Zarząd nie później niż w ciągu 2 tygodni od otrzymania wniosku powołuje zespół partycypacyjny, który zajmie się opracowaniem zmian w LSR
4. W ciągu 2 miesięcy od zgłoszenia propozycji zmian Zarząd podda propozycję pod konsultacje społeczne na stronie internetowej LGD.
5. Uwagi z konsultacji społecznych zostaną uwzględnione w dokumencie.
6. Na najbliższym Walnym Zebraniu Członków Zarząd rekomenduje WZC aktualizację/zmianę.
7. Do publicznej wiadomości podaje się wniosek z inicjatywą, wyniki głosowania i uzasadnienie.

Załącznik nr 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Przedmiot badania	Wykonawca badania	Sposób pomiaru (pozyskiwania danych)	Czas i okres pomiaru	Ocena/wskaźniki
Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji				
Cele określone w LSR	Ocena własna oraz ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej.	Analiza przeprowadzona na podstawie: 1. CAWI z Beneficjentami i Wnioskodawcami. 2. Wywiad bezpośredni z wnioskodawcami. 3. Dane zebrane z monitoringu: przeprowadzone konkursy, złożone wnioski, podpisane umowy, rozliczone operacje i projekty 4. Wyniki inicjatyw oddolnych zgłoszone przez przedstawicieli sektorów LGD	Czas pomiaru: Koniec IV kw. co dwa lata od 2018 Okres objęty pomiarem: Od I kw. roku poprzedzającego do IV kw. roku pomiarowego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stopień realizacji wskaźników produktu (każdy badany osobno) ▪ Stopień realizacji wskaźników produktu w ramach finansowania ze środków RPO (każdy badany osobno) ▪ Stopień wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR ▪ Stopień wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na wsparcie realizacji operacji dedykowanych w LSR grupom defaworyzowanym ▪ Stopień wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na utworzenie miejsc pracy ▪ Stopień realizacji celów i wskaźników rezultatu ▪ Stopień realizacji operacji z zakresu projektu współpracy ▪ Stopień realizacji projektów grantowych ▪ Stopień wykorzystania budżetu LSR ▪ Jakość i efektywność stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur ▪ Powszechność i znajomość dokumentu LSR na obszarze LGD ▪ Zgodność harmonogramu ogłaszania konkursów ▪ Stopień zainteresowania poszczególnymi konkursami tematycznymi ▪ Zgodność liczby wdrożonych operacji charakteryzujących się innowacyjnością ▪ Zgodność liczby wdrożonych operacji charakteryzujących się zintegrowaniem
Wskaźniki produktu	W przypadku potrzeby wypracowania działań naprawczych, pomoc zewnętrznych niezależnych ekspertów (ocena zewnętrzna)			
Wskaźniki rezultatu				
Budżet LSR				
Procedury i kryteria wyboru operacji				
Harmonogram ogłaszania konkursów				
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji				
Pracownicy Biura LGD	Zarząd LGD (ocena własna)	Analiza przeprowadzona na podstawie: 1. Opinia Kierownika biura nt. podległego personelu 2. Opinia Zarządu 3. Badanie ankietowe z wnioskodawcami i beneficjentami (ankiety rozdawane podczas spotkań informacyjnych, szkoleń) 4. CAWI z Beneficjentami i	Czas pomiaru: Koniec IV kw. co dwa lata od 2018 Okres objęty pomiarem: Od I kw. roku poprzedzającego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Efektywność pracy Biura LGD ▪ Ocena pracowników Biura LGD ▪ Jakość udzielonego doradztwa ze strony pracowników Biura LGD ▪ Odsetek wniosków objętych doradztwem w stosunku do ogólnej liczby złożonych wniosków w ramach ogłoszonych konkursów ▪ Odsetek wniosków objętych doradztwem w stosunku do liczby wniosków, które uzyskały wsparcie ▪ Efektywność pracy Rady LGD ▪ Ocena przebiegu konkursów ogłaszanych przez LGD ▪ Ocena sposobu przepływu informacji
Rada LGD				
Plan komunikacyjny				
Promocja LGD				

Współpraca z innymi LGD		Wnioskodawcami (ankiety online). 5. Dane zebrane z monitoringu: przeprowadzone konkursy, złożone wnioski	do IV kw. roku pomiarowego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Efektywność promocji i działań komunikacyjnych LGD ▪ Efektywność współpracy międzyregionalnej z innymi LGD
Elementy wdrażania LSR podlegające monitorowaniu:				
Wskaźniki realizacji LSR Budżet LSR Harmonogram ogłaszania konkursów	Pracownicy Biura LGD (ocena własna)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dane zebrane z przeprowadzonych konkursów: złożone wnioski, listy wybranych operacji, podpisane umowy, rozliczone operacje i projekty 2. Rejestr danych 3. Wyniki z ankiet - formularz ankiety monitorującej udostępniony na stronie internetowej LGD 4. Wyniki badania ankietowego przeprowadzonego z wnioskodawcami i beneficjentami 	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ monitoring liczby ogłoszonych konkursów ▪ monitoring harmonogramu ogłaszania konkursów ▪ monitoring liczby zgłoszonych wniosków w ramach wszystkich konkursów tematycznych ▪ monitoring liczby zgłoszonych wniosków w konkursach dotyczących utworzenia miejsc pracy ▪ monitoring liczby zgłoszonych wniosków w konkursach dotyczących wsparcia grup defaworyzowanych ▪ monitoring zainteresowania społeczeństwa ogłaszanymi konkursami ▪ monitoring liczby wniosków wybranych do dofinansowania przez Radę LGD ▪ monitoring liczby podpisanych umów o dofinansowanie ▪ monitoring stopnia realizacji operacji, w tym stopień wypełnienia postulowanych wskaźników produktu i rezultatu ▪ monitoring wysokości podpisanych umów o dofinansowanie/umów o przyznanie pomocy/umów na udzielone granty ▪ monitoring stopnia rozliczenia operacji przez beneficjentów ▪ monitoring ostatecznej wartości dofinansowania rozliczonych projektów
Elementy funkcjonowania LGD podlegające monitorowaniu:				
Plan komunikacji Promocja LGD i LSR Usługi doradcze Biura LGD Szkolenia wewnętrzne LGD Budżet kosztów funkcjonowania	Zarząd LGD (ocena własna)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rejestr danych - działania komunikacyjne i promocyjne 2. Rejestr udzielonego doradztwa 3. Rejestr kontaktów 4. Rejestr szkoleń 5. Rejestr spotkań i obrad organów LGD 6. Rejestr wydatków na funkcjonowanie i animację 	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ monitoring zainteresowania stroną internetową LGD ▪ monitoring podjętych działań komunikacyjnych LGD, w tym stopień wypełnienia założonych wskaźników w Planie komunikacji ▪ monitoring udzielonego doradztwa przez pracowników Biura LGD w zakresie pomocy przy wypełnianiu wniosku o dofinansowanie oraz wniosków o płatność ▪ monitoring zainteresowania społeczeństwa działaniami szkoleniowymi ▪ monitoring kontaktów z petentami: spotkania bezpośrednie, telefon, korespondencja e-mail lub tradycyjna, ▪ monitoring zorganizowanych i/lub odbytych szkoleń dla Zarządu LGD, pracowników Biura LGD, członków Rady LGD ▪ monitoring posiedzeń Zarządu, WZC ▪ monitoring stopnia wydatkowania kosztów związanych z funkcjonowaniem LGD oraz podjętymi działaniami animacyjnymi

Załącznik nr 4: Budżet (w zł)

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					
	PROW (€)	RPO (zł)		Fundusz wiodący (€)	Razem EFSI	
		EFS	EFRR		PROW (€)	RPO (zł)
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	1.617.500,00	1.320.000,00	3.780.000,00		1.617.500,00	5.100.000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	118.750,00				118.750,00	-
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)				398.800,00	398.800,00	-
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)				99.700,00	99.700,00	-
Razem	1.736.250,00	1.320.000,00	3.780.000,00	498.500,00	2.234.750,00	5.100.000,00

